

**EKONOMICKÁ UNIVERZITA V BRATISLAVE
NÁRODOHOSPODÁRSKA FAKULTA**

Evidenčné číslo: 101002/D/2019/3374135579

**EKONOMICKÝ DOPAD ŠPORTOVÝCH PODUJATÍ
V KRAJINÁCH EURÓPSKEJ ÚNIE**

Dizertačná práca

2019

Mgr. Patrik Klimko

**EKONOMICKÁ UNIVERZITA V BRATISLAVE
NÁRODOHOSPODÁRSKA FAKULTA**

Evidenčné číslo: 101002/D/2019/3374135579

**EKONOMICKÝ DOPAD ŠPORTOVÝCH PODUJATÍ
V KRAJINÁCH EURÓPSKEJ ÚNIE**

Dizertačná práca

Študijný program: Ekonomická teória

Študijný odbor: 8. – ekonómia a manažment

Školiace pracovisko: Katedra ekonomickej teórie

Školiteľ : prof. Ing. Anetta Čaplánová, PhD.

2019

Mgr. Patrik Klimko

Zadanie záverečnej práce

POĎAKOVANIE

Za obrovskú pomoc nielen z hľadiska odbornosti, ale aj ľudského prístupu, by som chcel v prvom rade poďakovať školiteľke prof. Ing. Anette Čaplánovej, PhD. Rovnako sa jej chcem poďakovať za jej usmernenia, rady ako aj námety k tak rozsiahlej problematike inštitucionálnej ekonómie akou je jej časť, ekonómia športu. Zároveň by som sa chcel poďakovať Ing. Ivanovi Brezinovi, PhD. za jeho odborné rady pri kreovaní vyhodnocovacej metódy. Rovnako sa chcem poďakovať môjmu bratovi, Ing. Romanovi Klimkovi, PhD. za jeho prístup v oblasti štruktúry, formálnych aspektov ako aj usmernení pri písaní a výbere témy. V neposlednom rade chcem poďakovať mojim rodičom, Mariánovi Klimkovi a Mgr. Bibiane Klimkovej, ktorí ma počas štúdia vždy podporovali a stáli pri mne.

ABSTRAKT

KLIMKO, Patrik: Ekonomický dopad športových podujatí v krajinách Európskej únie. – Ekonomická univerzita v Bratislave. Národohospodárska fakulta; Katedra ekonomickej teórie. – Školiteľ záverečnej práce: prof. Ing. Anetta Čaplánová, PhD. – Bratislava: NHF EU. 2019, 110 s.

Hlavným cieľom dizertačnej práce Ekonomický dopad športových podujatí v krajinách Európskej únie je na základe preskúmania teoretických poznatkov a empirických analýz, s dôrazom na použitie viackriteriálnej analýzy, vyhodnotiť ostatné 4 olympijské hry (Sydney – 2000, Atény – 2004, Peking – 2008 a Londýn 2012) z hľadiska ich ekonomických dopadov na hostiteľskú krajinu a región. Práca je rozdelená do 6 kapitol. Obsahuje 2 grafy, 2 obrázky a 20 tabuliek. Prvá kapitola je venovaná teoretickým východiskám ekonómie športu, ich mikroekonomickým, makroekonomickým aspektom a externalitným dopadom ekonómie športu. V druhej kapitole charakterizujeme športové podujatia ako celok s dôrazom na obrovské podujatia akými sú olympijské hry. Charakterizujeme ich ekonomické dopady na jednotlivé hostiteľské krajiny z hľadiska makroekonomických ukazovateľov. V tretej kapitole sa venujeme vyššie definovanému hlavnému cieľu a parciálnym cieľom, ktorými sú identifikácia vybraných teoretických prístupov k problematike OH, identifikácia a formulovanie odporúčaní v oblasti organizácie OH s dôrazom pre Slovenskú republiku. V štvrtej kapitole popisujeme metodiku práce. Stanovili sme si 9 hypotéz. Na vyhodnotenie údajov sme použili viackriteriálnu analýzu, metódu PROMETHEE II, ktorá obsahuje 50 kritérií. Záverečná kapitola sa zaoberá výsledkami práce. Je rozdelená do 3 podkapitol a zaoberá sa výsledkami modelu PROMETHEE II, hrubým domácim produktom, celkovými a športovými nákladmi na usporiadanie olympijských hier, nezamestnanosťou v hostiteľských mestách, príjmami z predaja vstupeniek, cestovným ruchom v oblasti športu, výstavbou štadiónov a dobrovoľníctvom ako pozitívnou externalitou. Z výsledkov práce vyplýva, že každé hry vytvárajú schodok z pohľadu príjmov a výdavkov na výdavkovej strane. Z hľadiska HDP sa v prípade OH v Aténach dostávame až na približne 5 % podiel celkovej ceny OH z HDP Grécka pre rok 2004. Miera nezamestnanosti v hostiteľských mestách sa v každom nami skúmanom prípade znížila v roku OH minimálne o 0,2 p.b. a maximálne o 0,8 p.b. oproti roku pred OH. Na základe nami skúmaných krajín,

v každej krajine došlo k poklesu cestovného ruchu v krajine v roku konania OH oproti roku pred OH okrem OH v Sydney.

Kľúčové slová: ekonómia športu, olympijské hry, ekonomické dopady, viackriteriálna analýza

ABSTRACT

KLIMKO, Patrik: Economic impact of sport events in European Union countries. – University of Economics in Bratislava. Faculty of National Economy; Department of Economics. – Supervisor: prof. Ing. Anetta Čaplánová, PhD. – Bratislava: NHF EU. 2019, 110 p.

The main objective of the dissertation thesis Economic Impact of Sports Events in the European Union Countries is to evaluate the other 4 Olympic Games (Sydney - 2000, Athens - 2004, Beijing - 2008 and London 2012) based on the examination of theoretical knowledge and empirical analyzes, with emphasis on multi - criteria analysis, evaluate their economic impact on the host country and the region. The thesis is divided into 6 chapters. It contains 2 graphs, 2 pictures and 20 tables. The first chapter is devoted to the theoretical basis of sport economics, their microeconomic, macroeconomic aspect and externality impact of sport economics. In the second chapter we characterize sporting events as a whole with an emphasis on huge events such as the Olympic Games. We characterize their economic impacts on individual host countries in terms of macroeconomic indicators. In the third chapter, we focus on the main goal and partial objectives defined above, which are the identification of selected theoretical approaches to the issue of OH, identification and formulation of recommendations in the area of Olympic Games organization with an emphasis on the Slovak Republic. The fourth chapter describes the methodology of work. We set 9 hypotheses. For data evaluation we used a multi-criteria analysis, PROMETHEE II, which contains 50 criteria. The final chapter deals with the results of the work. It is divided into 3 subchapters and deals with the results of the PROMETHEE II model, gross domestic product, total and sporting costs of organizing the Olympics, unemployment in host cities, revenue from ticket sales, sports tourism, stadium construction and volunteering as a positive externality. The results of the work show that each game creates a deficit in terms of revenue and expenditure on the expenditure side. In terms of GDP, in the case of the Athens Olympics, we get up to an approximate 5% share of the total Olympic Games price from Greece's GDP for 2004. Unemployment in the host cities has been reduced by at least 0.2 p.p. in every year in our case and a maximum of 0.8 p.p. compared to the year before Olympic Games. Based on the countries we surveyed, in each country there has been a decline in country tourism in the year of the Olympic Games in comparison with the year

before the Olympic Games. The only exception has been during the Sydney Olympic Games in 2000.

Key words: sport economics, Olympic games, economic impacts, multi-criterion analysis

Obsah

Úvod.....	14
1 Súčasný stav riešenej problematiky doma a v zahraničí.....	15
1.1 Teoretické východiská ekonómie športu.....	15
1.1.1 Mikroekonomické aspekty ekonómie športu.....	17
1.1.2 Makroekonomické aspekty ekonómie športu	20
1.1.3 Externalitné dopady ekonómie športu	22
1.2 Ekonomické dopady ekonómie športu	27
1.3 Športové podujatia a ich ekonomický dopad	30
1.3.1 Olympijské hry	34
1.3.2 Olympijské hry ako obrovské podujatie	36
1.3.3 Olympijské hry a ich ekonomický dopad	37
2 Cieľ práce.....	45
3 Metodika práce a metódy skúmania	47
3.1 Hypotézy	49
3.2 Viackriteriálna analýza.....	50
3.3 Metóda PROMETHEE II.....	50
3.3.1 Hodnotiace premenné	52
4 Výsledky práce	58
4.1 Implikácie modelu PROMETHEE II.....	58
4.2 Implikácie viackriteriálnej analýzy z hľadiska výsledkov jednotlivých kritérií s aplikáciou na Slovenskú republiku	78
4.3 Zhrnutie výsledkov práce	84
5 Diskusia	88
Záver.....	93
Použitá literatúra	98
Prílohy.....	111

Zoznam grafov a obrázkov

Graf 1	Vplyv negatívnej externality na output z hľadiska firmy.....	24
Graf 2	Rovnováha alokácie zdrojov z hľadiska vplyvu negatívnych externalít na trh.....	26
Obrázok 1	Vzt'ah hospodárstva a športu.....	15
Obrázok 2	Dopyt po tovaroch a službách ekonómie športu z hľadiska sociálnych a demografických charakteristík.....	18

Zoznam tabuliek

Tabuľka 1	Dopady športu z hľadiska klasifikácie vplyvu na HDP EÚ v roku 2011.....	24
Tabuľka 2	Hodnotiace premenné.....	53-57
Tabuľka 3	Pomer HDP krajiny k priemeru HDPoecd.....	59
Tabuľka 4	Rast HDP krajiny vyšší po skončení OH.....	60
Tabuľka 5	Pomer športových nákladov k celkovým nákladom na usporiadanie OH.....	61
Tabuľka 6	Celkové náklady na atléta.....	61
Tabuľka 7	Celkové náklady na obyvateľa.....	62
Tabuľka 8	Pomer financovania hier z hľadiska súkromného a verejného sektora	63
Tabuľka 9	Náklady na jedno podujatie.....	63
Tabuľka 10	Rozdiel čistých príjmov a celkových nákladov.....	64
Tabuľka 11	Cestovný ruch – porovnanie v roku OH s rokom pred OH.....	64
Tabuľka 12	Pomer OH turistov k celkovému cestovnému ruchu v hostiteľskej krajine.....	65
Tabuľka 13	Pomer výdavkov olympijských turistov k výdavkom bežného turistu	66
Tabuľka 14	Miera nezamestnanosti v hostujúcom meste počas OH	66
Tabuľka 15	Miera nezamestnanosti v hostujúcom meste po OH.....	67
Tabuľka 16	Priemerná cena lístka.....	67
Tabuľka 17	Náklady na jeden štadión.....	68
Tabuľka 18	Priemerný počet dobrovoľníkov.....	68
Tabuľka 19	Počet divákov sledujúcich OH.....	69
Tabuľka 20	Počet divákov sledujúcich OH vyšší ako priemer.....	69
Tabuľka 21	Celkové príjmy z vysielacích práv.....	70

Zoznam skratiek a značiek

HDP	hrubý domáci produkt
NO	nezisková organizácia
OH	olympijské hry
MC	hraničné náklady
MR	hraničné príjmy
MEC	hraničné externé náklady
C	náklady
I	investície
G	výdavky vlády
NX	čistý export
NACE	štatistická klasifikácia
GVA	hrubá pridaná hodnota
EK	Európska komisia
ME	majstrovstvá Európy
MS	majstrovstvá sveta
WTA	ženská tenisová asociácia
FIFA	Medzinárodná futbalová asociácia
EXPO	svetová výstava
MOV	Medzinárodný olympijský výbor
IOC	Medzinárodný olympijský výbor
NHL	Národná hokejová liga
NFL	Národná futbalová liga
NBA	Národná basketbalová liga
MLB	Hlavná basebalová liga
WLRA	Svetová asociácia pre voľný čas a rekreáciu
ZOH	zimné olympijské hry
CBA	Analýza nákladov a príjmov
JAR	Juhoafrická republika
OCOG	Organizačný výbor olympijských hier
NON-OCOG	nepodliehajúci OCOG
MPC	Centrum pre média a tlač

IBC	Medzinárodné vysielacie centrum
SOCOG	Organizačný výbor OH v Sydney
ATHOC	Organizačný výbor OH v Aténach
BOCOG	Organizačný výbor OH v Pekingu
LOCOG	Organizačný výbor OH v Londýne
ODA	Olympijský orgán
UK	Spojené kráľovstvo Veľkej Británie a Severného Írska
PROMETHEE II	The Preference Ranking Organization Method for Enrichment of Evaluations
SANNA	Systém analýzy alternatív
GAIA	Geometrical Analysis for Interactive decision Aid
OECD	Organizácia pre hospodársku spoluprácu a rozvoj
GDPOecd	HDP krajiny vyššie ako priemer OECD
GDPrOG	Rast HDP vyšší po OH ako pred OH
CsrcGc	pomer športových nákladov a nákladov na OH
CsrcNoa	pomer športových nákladov a počtu atlétov
CgcNoa	pomer nákladov na OH a počtu atlétov
CsrcNoi	pomer športových nákladov a počtu obyvateľov
CgcNoi	pomer nákladov na OH a počtu obyvateľov
CpsPs	pomer výdavkov súkromného a verejného sektora na OH
Cpe	náklady na jedno podujatie
RnR	rozdiel medzi čistými príjmami a čistými výdavkami
RnSrc	rozdiel medzi čistými príjmami a športovými nákladmi
RnGc	rozdiel medzi čistými príjmami a nákladmi na OH
RnAne	pomer čistých príjmov a priemerných výdavkov
RnAnr	pomer čistých príjmov a priemerných príjmov
ThYb	cestovný ruch v OH roku vyšší ako rok pred OH
ThabToy	cestovný ruch rok po OH vyšší ako počas OH
TiEb	výdavky medzinárodného cestovného ruchu počas OH vyššie ako rok predtým
TiEa	výdavky medzinárodného cestovného ruchu po OH vyššie ako počas OH
Tiyb	príjmy medzinárodného cestovného ruchu počas OH vyššie ako rok predtým
Tiab	príjmy medzinárodného cestovného ruchu po OH vyššie ako počas OH

TsHA	výdavky turistov vyššie ako priemer za sledované OH
TnA	priemer prichádzajúcich turistov vyšší ako priemer za sledované OH
Togh	pomer počtu olympijských turistov k celkovému počtu turistov za daný rok
TsH	výdavky turistov vyššie počas OH ako obvykle
Tni	počet prenocovaní počas OH vyšší ako obvykle
Tn	počet OH turistov
Ulyb	miera nezamestnanosť v hostujúcom meste počas OH nižšia ako rok pred OH
Uhya	miera nezamestnanosť v hostujúcom meste počas OH vyššia ako rok po OH
Ucyb	miera nezamestnanosť v hostujúcej krajine počas OH nižšia ako rok pred OH
UcyA	miera nezamestnanosť v hostujúcej krajine počas OH vyššia ako rok po OH
Ts	počet predaných lístkov
TsNt	rozdiel medzi celkovým počtom vstupeniek a počtom predaných vstupeniek
Tsa	počet predaných lístkov vyšší ako priemer zo sledovaných hier
Trha	príjem z predaja lístkov vyšší ako priemer zo sledovaných hier
ThsIts	rozdiel medzi domácim predajom lístkov a predajom v cudzine
ThsSI	rozdiel medzi domácim predajom lístkov a predajom pre sponzorov a IOC
ThsSIH	rozdiel medzi domácim predajom lístkov a predajom v cudzine, pre sponzorov a IOC
Tp	priemerná cena lístka
Tpha	priemerná cena lístka vyššia ako priemerná cena za sledované OH
SnN	pomer štadiónov k novopostaveným štadiónom
SnT	pomer štadiónov k dočasným štadiónom
SnO	pomer štadiónov k starým štadiónom
SnC	pomer celkovej ceny za štadióny k počtu štadiónov
ScIA	cena za štadióny nižšia než priemer za sledované OH
Vp	pomer dobrovoľníkov k populácii
Vha	počet dobrovoľníkov vyšší ako priemer sledovaných OH
Ab	celosvetová sledovanosť OH
Aha	celosvetová sledovanosť OH vyššia ako priemer sledovaných OH
Ahalo	celosvetová sledovanosť nasledujúcich OH vyššia ako minulých OH
Abr	príjmy z celosvetového vysielania

Úvod

V kontexte globalizácie a postupného prepájania jednotlivých ekonomík sú olympijské hry jednou z možností ako svoju krajinu zviditeľniť v celosvetovom meradle. Najväčšou devízou tejto celosvetovej oslavy športu je skutočnosť, že celý svet po dobu troch týždňov upiera svoju pozornosť na hostiteľskú krajinu. Prípravy na usporiadanie hier sa zväčša rátajú v horizonte 10 - 14 rokov od prvotnej myšlienky, propagácie, kandidatúry až po samotnú prípravu a obrovské investície do hostiteľského mesta.

Žiadne z letných olympijských hier nikdy z pohľadu príjmov neprekročili svoje výdavky. Ako ďalej v práci ukážeme, pomer medzi priamymi príjmami a priamymi výdavkami je približne naprieč celým spektrom v pomere 6:1, v niektorých prípadoch aj v pomere 20:1 v neprospech príjmov. Na druhej strane sú nepriame príjmy z hľadiska olympijských hier veľmi ťažko kvantifikovateľné. Cestovný ruch, nové pracovné miesta alebo predpokladané nové zahraničné investície len v malej miere prispievajú k rastu HDP, znižovaniu nezamestnanosti či k novým investíciám.

V našej práci sa snažíme upírať pozornosť na enormné náklady na olympijské hry a zodpovedať na otázky či sú tieto náklady ekonomicky zdôvodniteľné, a môžu z hľadiska krajiny, resp. hostiteľského mesta, mať pozitívny vplyv na daňovníkov týchto krajín, resp. miest.

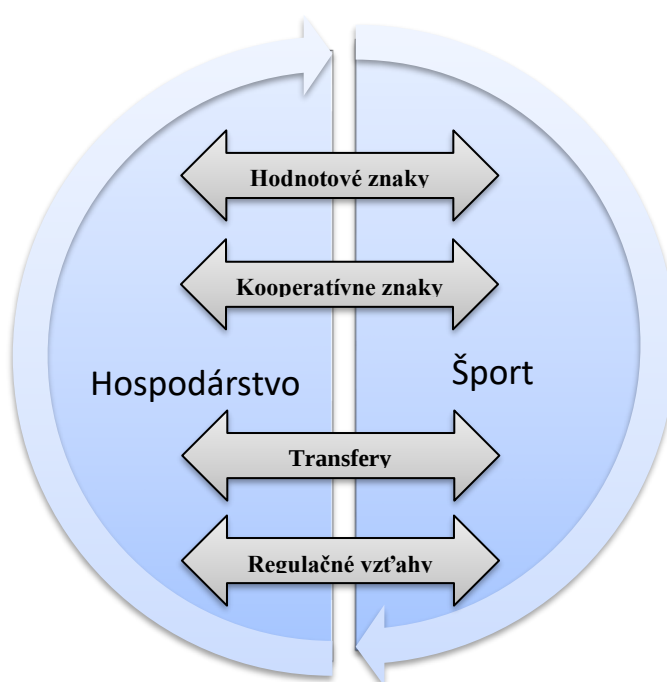
Cieľom dizertačnej práce Ekonomický dopad športových podujatí v krajinách Európskej únie je na základe preskúmania teoretických poznatkov a empirických analýz, s dôrazom na použitie viackriteriálnej analýzy, vyhodnotiť ostatné 4 olympijské hry (Sydney – 2000, Atény – 2004, Peking – 2008 a Londýn 2012)¹ z hľadiska ich ekonomických dopadov na hostiteľskú krajinu a región.

¹ OH v Riu 2016 sme nebrali do úvahy vzhľadom na začiatok doktorandského štúdia v roku 2014. Niektoré dáta zatiaľ nie sú dostupné, ktoré by sme mohli s ostatnými štyrmi OH porovnať.

1 Súčasný stav riešenej problematiky doma a v zahraničí

1.1 Teoretické východiská ekonómie športu

Ekonomické dopady športu môžeme skúmať rôznymi spôsobmi. Podielom športu na HDP, poradím ekonómie športu z hľadiska jej veľkosti voči ostatným odvetviam, podielom ekonomiky športu na zamestnanosti, počtom športových organizácií, počtom aktívnych športujúcich, spotrebou, resp. výdavkami domácností na tovary a služby športu, výdavkami štátneho rozpočtu na potreby celého systému telesnej kultúry (Hobza et. al, 2006).

Obrázok 1: Vzťah hospodárstva a športu

Zdroj: Heinemann (1995)

Obrázok 1 poukazuje na vzťah medzi hospodárstvom a športom. Jednotlivé kategórie sú navzájom prepojené a je veľmi zložité ich chápať jednotlivo. Z hľadiska jednotlivých kategórií môžeme hodnotové vzťahy (ideologicko-hodnotové vzťahy) definovať ako spôsob kultúrneho vyžitia, ktoré šport ponúka. Hodnotové vzťahy sú založené na optimalizácii ekonomických výnosov a ich hodnote vo vzťahu k spoločnosti. Kooperatívne vzťahy fungujú na základe spoločných hospodárskych vzťahov, kde hlavný faktorom je sponzoring. Tieto vzťahy sú založené na dopyte po športovom vybavení a tiež na dopyte po tovaroch a službách pre voľný čas. Transferové vzťahy predstavujú súbor dotácií, darov alebo

subvencií, ktoré do športu plynú bez protislužby zo strany poberateľov týchto platieb. Regulačné vzťahy predstavujú súbor nariadení a zákonov, ktoré definujú reguláciu odvetvia a vlastnícke práva v ňom (Heinemann, 1995).

Komplexný hospodársky model, ktorý by zachycoval vzťahy medzi športom a jeho dopadom na národné hospodárstvo podľa nášho poznania nie je k dispozícii. Štúdia, ktorá sa komplexne zaoberá dopadmi športu na jednotlivé krajiny EÚ, bola publikovaná v roku 2012. Táto štúdia sa zameriava hlavne na makroekonomické dopady športu na jednotlivé členské krajiny. Skúma pridanú hodnotu športu, vplyv ekonomiky športu na zamestnanosť a špecifické multiplikátory ekonomiky športu (SpEA, 2012). Systém telesnej kultúry však výrazne ovplyvňuje aj jednotlivé odvetvia národného hospodárstva a následný rozvoj regiónov. Ide hlavne o nasledovné oblasti (Szymanski, 2006; Hobza 2006):

- výroba športového náradia a náčinia,
- výroba špeciálneho športového náčinia,
- predaj a distribúcia športového vybavenia,
- prevádzkovatelia športovísk,
- prevádzkovatelia a organizátori pretekov a športových podujatí,
- ostatné činnosti, napr. občerstvenie, suveníry,
- prevádzkovatelia zariadení pre pohybovú rekreáciu (cestovný ruch),
- propagácia a marketing.

Ekonomika športu ako celok zahŕňa komplex vstupov a výstupov, ktoré sú vo vzájomnej interakcii. Podľa typu produktov delíme šport na tri hlavné segmenty. Prvou kategóriou je segment výkonnostného športu. V segmente výkonnostného športu sú všetky zväzy, organizácie, federácie alebo útvary, ktoré sa športom zaoberajú. Ide o jednotlivé štruktúry športových združení na národnej úrovni. Druhou kategóriou je segment športovej produkcie. Tento segment je súborom všetkých tovarov a služieb, ktoré ekonómia športu potrebuje. Počnúc základným vybavením pre šport (náčinie: švihadlá, oštepky, lopty a pod.), cez náradie (vybavenie telocviční: prosné, hádzanárske brány, povrch športovísk a pod.) až ku konkrétnym produktom pre výkonnostný šport akými sú napríklad športovní lekári, tréneri či funkcionári. Poslednou kategóriou je segment športovej podpory. Ide o príjem ekonomiky športu, ktorý sa môže uskutočňovať viacstupňovo. Prostredníctvom propagácie jednotlivých športov sa zvyšuje podpora obchodných produktov. Čím viac priestoru má šport v médiách, tým vyššie dotácie zo strany súkromných osôb (sponzoring) získa. Podpora jednotlivých

športových odvetví sa veľmi líši. Závisí najmä od možností krajiny vykonávať konkrétnu športovú disciplínu a tiež od historickej spätosti s daným športom (Pitts – Fielding – Miller, 1999).

V tejto časti sme priniesli stručný úvod do problematiky ekonómie športu. Poukázali sme na priamy vzťah hospodárstva a športu, a segmentáciu ekonómie športu. V nasledujúcich kapitolách sa zameriame na parciálne časti ekonomických dopadov ekonómie športu a športových podujatí na hospodárstvo krajiny.

1.1.1 Mikroekonomické aspekty ekonómie športu

Efektívnosť vynakladaných prostriedkov v rámci športovej ekonomiky je rovnako dôležitá ako v každom inom odvetví. Efektívnosť sa teda stáva základom aj pre účelnú a hospodársky orientovanú činnosť v ziskových a neziskových oblastiach športu. Dopyt po nej tvoria (Szymanski, 2006; Hobza, 2006):

- individuálne výdavky z rozpočtov domácností,
- výdavky samostatných subjektov na trhu – firiem,
- výdavky miestnych rozpočtov,
- výdavky štátneho rozpočtu.

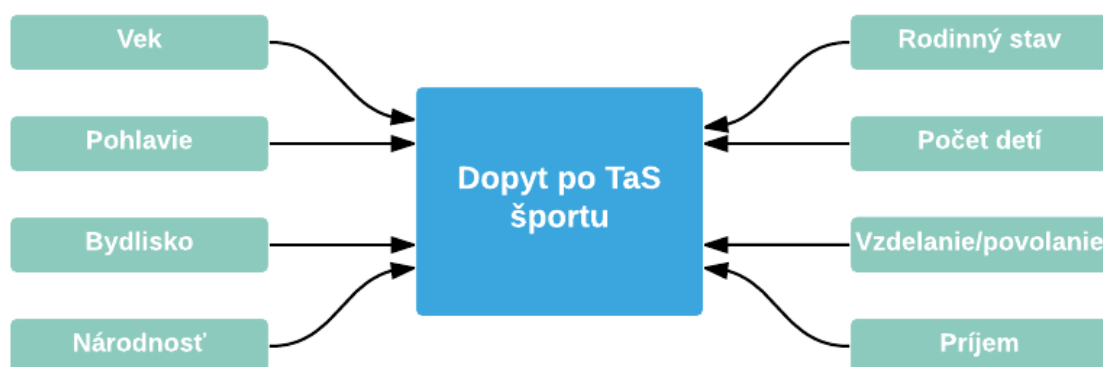
Stranu ponuky ovplyvňujú tieto základné oblasti:

- NO (neziskové organizácie – federácie, spolky, zväzy, združenia),
- štát a samospráva,
- podnikateľský sektor.

K mikroekonomickým aspektom športu je potrebné priradiť pozornosť podporným, resp. nadväzujúcim činnostiam, ktoré súvisia s finálnou produkciou statkov a služieb v športe. Ide najmä o výrobcov športového náradia a náčinia, oblečenia, športovej obuvi, výživy, ale aj zariadení a stavieb. Sú to tiež obchodníci, športová reklama (médiá), poradenstvo, cestovný ruch spojený s aktívnym životným štýlom (ubytovanie, cestovanie), lotérie (prispievajúce svojou časťou zisku na šport) (Hobza, 2006). Ako nižšie uvádzame, šport budeme skúmať z hľadiska širšej, užšej a štatistickej klasifikácie, ktorá je priamo podmienená jeho definíciou (SpEA, 2012).

Dopyt po tovaroch a službách v športe je v interakcii s ostatnými tovarmi a službami, ktoré smerujú do oblasti voľného času. Dopyt po športe je ovplyvnený viacerými determinantmi, ktoré môžeme rozdeliť na dva hlavné: dopyt po športe ako po fyzickej aktivite a dopyt po športovom tovare a službách (Szymanski, 2006; Taylor - Gratton, 2002). Dopyt po tovaroch a službách v ekonómii športu môžeme identifikovať na základe nasledujúcich rozhodnutí (Heinemann, 1995):

- štruktúra preferencií subjektov na strane dopytu,
- výška cien požadovaných tovarov a služieb,
- druh, kvalita, technológie a priestorové rozloženie dopytu,
- informácie o možnostiach športových aktivít,
- rozsah disponibilného voľného času,
- výška príjmov a bohatstva populácie,
- závislosť od inštitucionálnych a regulačných podmienok.

Obrázok 2: Dopyt po tovaroch a službách ekonómie športu z hľadiska sociálnych a demografických charakteristík

Zdroj: Hobza (2006)

Dopyt po tovaroch a službách ekonómie športu závislí od ôsmich kľúčových premenných, ktoré sú zobrazené v obrázku 2. Z hľadiska veku môžeme rozlišovať tri hlavné skupiny obyvateľstva – deti a adolescentov (do 18 rokov), ktorí ešte nepracujú a venujú sa športu pre vyplnenie voľného času; dospelú populáciu (18 - 62 rokov), ktorá sa zameriava na športové tovary a služby z hľadiska udržiavania si zdravia; a populáciu dôchodkového veku (62+), ktorá dopytuje športové tovary a služby z hľadiska regenerácie po operáciách, resp. prevencie pred problémami s pohybovou sústavou. Pohlavie rozhoduje o diferenciácii

dopytu po tovaroch a službách pre obe pohlavia. Mužské pohlavie predstavuje vyššiu kúpnu silu pri silových a kolektívnych športoch, naopak ženské pohlavie pri individuálnych športoch. Bydlisko vytvára podmienky pre dopytujúcich občanov z hľadiska dostupnosti jednotlivých tovarov a služieb. Geografické územie smeruje zákazníka na podmienky danej krajiny, resp. na majoritné športy v jednotlivých krajinách. Rodinný stav ovplyvňuje dopyt po športe z hľadiska voľného času, ktorý môžu jednotlivci vynaložiť na športové aktivity. Slobodní jedinci spravidla športujú viac ako jedinci, ktorí žijú v trvalých zväzkoch. Vo všeobecnosti platí, že ak sú obaja rodičia športovci, deti budú športovať od útleho detstva spolu s nimi. Taktiež spravidla platí, že čím viac detí je v rodine, tým menej času na športovú činnosť vynakladajú, a teda dopyt po tovaroch a službách športu rodiny klesá. Vzdelanie a povolanie určujú množstvo voľného času, ktorý jednotlivci vynakladajú na športovú činnosť. Pri povolaniach, ktoré sú veľmi stresujúce (napr. top manažment, letoví dispečeri a pod.) je šport nevyhnutnou súčasťou trávenia voľného času minimálne z hľadiska potreby prevencie civilizačných chorôb. Čím vyššiu pracovnú pozíciu však jedinec zastáva, tým menej voľného času má. Z hľadiska príjmu môžeme skúmať jeho rôzne dopady. Pokiaľ je jedinec na vrchole, môže si zo svojho príjmu dovoliť viac, a teda bude spotrebúvať aj viac tovarov a služieb v športe. Jedinec si kupuje častejšie nové športové oblečenie a vybavenie, platí si členstvá v rôznych športových kluboch a pod. Na druhej strane nízkopríjmová skupina obyvateľstva využíva na športovú činnosť tovary a služby, ktoré už vlastní, neinvestuje často do kúpy nového vybavenia či oblečenia. Táto skupina využíva na športovanie voľne dostupné statky (t.j. statky, ktoré nie sú spoplatnené) – atletická dráha, les, chodníky, cyklistické chodníky, workoutové ihriská a podobne (Leeds - Allmen, 2014; Hobza, 2006; Sandy et al, 2004; Taylor - Gratton, 2002).

Dopyt po tovaroch a službách v oblasti ekonómie športu ovplyvňujú vo veľkej miere spoločenské trendy. Každý spotrebiteľ pritom sleduje svoje vlastné ciele (individualizáciu a orientáciu na zážitok), ktoré sú spojené s očakávaniami určitého úžitku (zdravie, peniaze, krása a pod.). Môžeme teda povedať, že kupujúci na športovom trhu nakupujú preto, aby uspokojili svoje potreby. Tieto potreby môžu byť nasledovné (Hobza 2006; Heinemann, 1995; Roth 1990):

- zdravie, fitness a formovanie tela,
- šťastie, zážitok a skúsenosť,
- radosť a vyplnenie voľného času,
- komunikácia, sociálna integrácia,

- krása, vlastná atraktivita, sebauvedomenie,
- prestíž, porozumenie a sociálna akceptácia,
- zmena, vzrušenie a okamžitý zážitok.

Je nutné pripomenúť, že každý z týchto úžitkov nemožno len jednoducho kúpiť. Každý spotrebiteľ tovarov a služieb musí na jeho dosiahnutie vynaložiť určité úsilie. Jeho formy sa môžu líšiť, môže ísť o kompetencie, zručnosti, umenie či energiu. Nákupom nedostáva spotrebiteľ priamo požadovaný výsledok. Spotrebiteľ teda nakupuje iba opciu úžitku a záleží len na ňom, v akej miere túto opciu využije. V tomto zmysle má preto šport, vo svojej individuálnosti a v špecifikách chápania dosiahnutého úžitku, veľký rozvojový potenciál. Tento potenciál podporujú súčasné trendy v spoločnosti. Značný rozvoj tohto odvetvia začal v 70. rokoch minulého storočia v najrozvinutejších krajinách. Podstatou jeho rozvoja v týchto krajinách bola teda preferencia úžitku, ktorú očakávajú spotrebiteľia pri spotrebe (Leeds – Allmen, 2014; Szymanski, 2006; Hobza, 2006).

1.1.2 Makroekonomické aspekty ekonómie športu

Z hľadiska makroekonomických aspektov sa zameriame na dopady ekonómie športu na základné makroekonomické ukazovatele (Preuss, 2009; Mankiw, 2000):

- HDP;
- Zamestnanosť.

Štúdie ukazujú (Novotný, 2011; Preuss, 2009; Hinemann 1995; Jones 1990), že na základe stimulácie dopytu po tovaroch a službách ekonómie športu, dochádza aj ku stimulácii investícií do ekonomiky športu a tým aj k nárastu makroekonomických ukazovateľov. Rastie HDP, zvyšuje sa miera zamestnanosti. Zlepšovaním štruktúry investícií, ktoré sú neoddeliteľnou súčasťou technickej a sociálnej infraštruktúry na lokálnej úrovni, dochádza ku kvantitatívnej zmene základne, ktorá sa prejavuje nielen kvalitnejším uspokojovaním potrieb spotrebiteľov statkov a služieb športu, ale vedie aj k zmenám nadväzujúcich produkčných odvetví, ktoré vytvárajú vlastné produkčné reťazce. Tieto reťazce potom podporujú rast lokálneho HDP na vyššiu, ako pôvodnú úroveň (Novotný, 2011; Preuss, 2009; Hobza, 2006, Lee 2001).

Pre svoj celospoločensky uznávaný vplyv šport podporujú jednotlivé krajiny, súkromný sektor a tiež jednotlivci. Táto podpora bezprostredne ovplyvňuje agregátny dopyt. Agregátny dopyt je priamo ovplyvňovaný rôznymi formami podpory, smerujúcimi priamo k spotrebiteľom tovarov a služieb v ekonómii športu. Sú to napr. príspevky zamestnávateľov zamestnancom na plávanie, fitness, wellness a pod., alebo sú tieto služby poskytované priamo klientom zdravotných poisťovní (poisťovňa si prenajíma kapacity a vytvára dopyt po danej službe). V podmienkach Českej republiky, resp. Slovenskej republiky (KPMG CZ, 2012; KPMG SK, 2012), športové subjekty či subjekty v podnikateľskom prostredí zatiaľ nedostávajú také množstvo dotácií a grantov, ako v rozvinutejších krajinách sveta. Tieto subjekty však dopĺňajú štruktúru športu o komerčne samostatné, finančne menej náročné športy. Vzájomná interakcia dopytu a ponuky po tovaroch a službách v športovom odvetví je teda veľmi výraznou mierou ovplyvnená rôznymi podporami, čo (okrem komerčne ponúkaných tovarov a služieb športu) veľmi zreteľne ovplyvňuje úroveň cien a predovšetkým spotrebu týchto statkov (Novotný, 2011; Schymanski, 2006; Hobza, 2006).

Priamy vplyv športu na produkt môžeme vyrátať prostredníctvom výdavkovej metódy nasledovne (Mankiw, 2011):

$$\text{HDP} = C + I + G + \text{NX} \quad (1)$$

Spotrebné výdavky (C). Každá pohybová aktivita, ktorá je realizovaná, predstavuje vo svojej podstate veľké spektrum rôznych skupín produktov. Od športových pomôcok, náradia, náčinia, cez športové oblečenie a obuv, výstroj až po špeciálnu výživu a medicínske prípravky a špeciálne prístroje. Podľa Heinemanna predstavuje celkový počet spotrebných produktov spojených so športom 10 000 položiek. Veľa z nich sú však alternatívneho charakteru, napríklad bicykel, ktorý je možný považovať tiež za dopravný prostriedok, športové oblečenie či obuv môžeme naopak považovať aj za módný doplnok. Najčastejšie k spotrebným výdavkom patria výdavky do najrozšírenejších športov. Tiež sem patria reklama, propagácia, médiá, diváci, výdavky spojené s tovarmi a službami športových podujatí lokálneho a medzinárodného charakteru a ďalšie okruhy výdavkov vyvolané nepriamym indukovaným multiplikačným efektom (Novotný, 2011; Hobza, 2006; Heinemann, 1995):

Investičné výdavky (I). Sem možno zaradiť investície do školskej telesnej výchovy, investície športovo-relaxačného charakteru, investície do vrcholového a výkonnostného športu a investície komerčného charakteru. K týmto investičným nákladom je nutné

pripočítať technickú infraštruktúru, organizačne a funkčne spätú s investičným systémom v športe (Novotný, 2011; Hobza, 2006; Heinemann, 1995):

Vládne výdavky (G). Výdavky štátneho rozpočtu a rozpočtov jednotlivých oblastí resp. krajov a okresov, ktoré môžeme rozdeliť na investičné a neinvestičné výdavky. Ide predovšetkým o výdavky na školskú telesnú výchovu, rôzne formy priamej alebo nepriamej finančnej podpory v rámci jednotlivých športových federácií a zväzov. Vládne výdavky však smerujú aj na rekreáciu a regeneráciu zamestnancov verejnej správy. V podmienkach SR ide predovšetkým o regeneračné pobyty pre zamestnancov v kúpeľných zariadeniach, či rekondičné pobyty v rámci jednotlivých štátnych podnikov a orgánov verejnej správy. Tieto podniky a orgány štátnej správy majú zväčša svoje rekondičné zariadenia, ktoré zamestnanci využívajú za marginálne náklady. Tieto zariadenia preto nevytvárajú zisk, sú len neziskovou súčasťou danej firmy (KPMG SK 2012; Novotný, 2011; Hobza, 2006; Heinemann, 1995).

Čistý export (NX). Vplyv športu na čistý export nie je jednoznačný. Čistý export je vypočítaný ako rozdiel medzi hodnotou vývozu a dovozu tovarov a služieb športového charakteru. V Českej, resp. Slovenskej republike sa predpokladá vyššia hodnota importu ako exportu, nakoľko veľké množstvo značkového či špeciálneho športového a voľnočasového oblečenia, obuvi, náradia a náčinia, prístrojov a pod. je vyrábané v nadnárodných, vysoko špecializovaných firmách (Nike, Adidas, Reebok, Puma, Salomon, Elan, Fischer, Cannondale a pod.). Na saldo platobnej bilancie pozitívne pôsobí prílev devíz z poskytovaných služieb pohybovej rekreácie (športový cestovný ruch) a z usporiadania rôznych druhov a rôznych úrovní športových medzinárodných podujatí, kde ide predovšetkým o otvorené majstrovstvá, turnaje či súťaže (KPMG CZ 2012; KPMG SK 2012; Novotný, 2011; Hobza, 2006; Heinemann, 1995).

1.1.3 Externalitné dopady ekonómie športu

Externalitou je také ekonomické rozhodnutie alebo činnosť, ktoré jeden ekonomický subjekt prenáša na iný ekonomický subjekt. Ide o nekompenzovaný vplyv jedného ekonomického subjektu na iný ekonomický subjekt. Trh je vďaka externalitám neefektívny, a teda zlyháva z hľadiska neefektívnosti. Negatívne externality vedú k tomu, že na trhu je väčšie množstvo finálnych statkov, ako je spoločensky efektívne. Pozitívne externality naopak vedú k tomu, že je na trhu menšie množstvo finálnych statkov, než je spoločensky žiadúce (Mankiw, 2011).

Je všeobecne známe, že šport vykazuje pozitívne aj negatívne externality. K pozitívnym externalitám patria (Hobza, 2006):

1. Všeobecný vplyv športu na pracovné schopnosti.
2. Výkonnosť.
3. Zdravie.
4. Sociálne a kultúrne participácie jedinca.
5. Uchovanie a regenerácia ľudského potenciálu.

Štúdie preukazujú, že so zvyšujúcou sa pohybovou aktivitou stúpa produktivita práce, taktiež sa znižuje počet dní práceneschopnosti (Rand Corporation, 2014; BerryAnn - Baun - Mirabito, 2010). Na základe týchto štúdií je možné konštatovať, že so zvyšujúcou sa pohybovou aktivitou zamestnancov:

- stúpa ich pracovné nasadenie,
- znižuje sa počet dní práceneschopnosti,
- skracujú sa pracovné prestávky,
- skracuje sa čas a početnosť prestávok, ktorý zamestnanci trávili fajčením,
- zvyšuje sa psychická pohoda nielen na pracovisku, ale aj mimo neho,
- preukázateľne si zamestnanci v rámci podporovaných športových aktivít budujú nové priateľstvá a bližší vzťah k samotnej firme.

Jednoduchým príkladom pozitívnej externality v športe je samotné športovanie jedinca. Tým, že jedinec pravidelne vykonáva fyzickú aktivitu, je menej chorý a tým pádom je pre zdravotný systém menšou záťažou. Rovnako to pozitívne vplýva na jeho pracovnú činnosť, a tiež na zamestnávateľa, nakoľko daný zamestnanec je menej často práce neschopný. Analogicky ako negatívne externality, môžeme graficky ukázať dopad na efektívnosť alokácie zdrojov v prípade pozitívnych externalít v športe (Čaplánová, 2011).

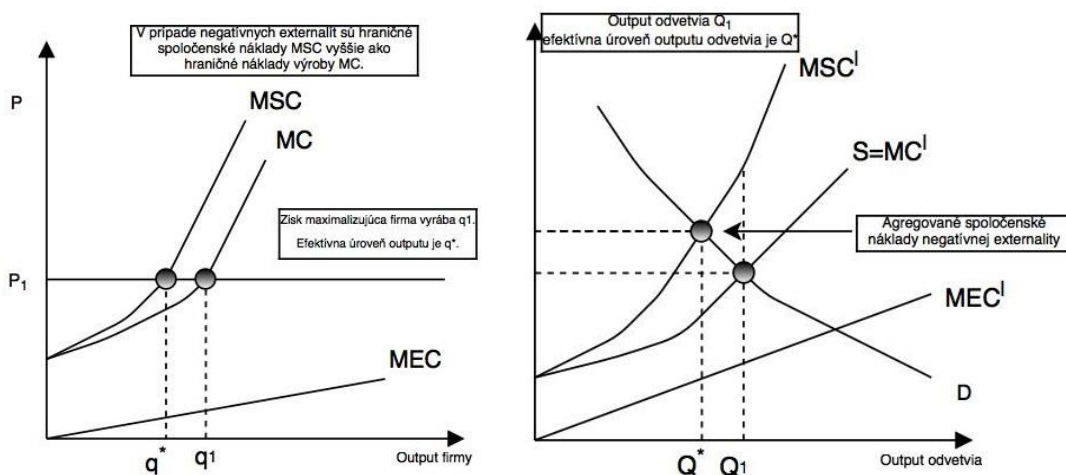
K pozitívnym externalitám obrovských podujatí patria najmä (Komisarchik – Fenn, 2010):

- zvýšenie cestovného ruchu v lokalite podujatia,
- zvýšenie výdavkov rezidentov,
- rekonštrukcia a revitalizácia hostujúceho mesta,
- výstavba športovísk.

Najčastejším príkladom negatívnych externalít v športe je znečistenie životného prostredia (výstavba lyžiarskych zjazdoviek v blízkosti chránených území; gigantická výstavba športovísk pre OH a pod.), vážne zranenia športovcov a s tým súvisiace náklady na ich liečbu. Existencia externalít či už pozitívnych, alebo negatívnych, odchyľuje efektívnu alokáciu zdrojov v ekonomike. Subjekty, ktoré nenesú všetky úžitky svojej ekonomickej činnosti, budú vytvárať menšie, ako spoločensky optimálne množstvo statkov. Naopak subjekty, ktoré nenesú všetky náklady svojej ekonomickej činnosti, budú mať tendenciu vytvárať väčšie ako spoločensky optimálne množstvo statkov, ktoré sú jej výsledkom.

K negatívnym externalitám, ktoré pôsobia na ľudskú činnosť a taktiež na okolie, patria (Hobza, 2006):

1. Ekologické aspekty niektorých športov (lyžovanie, lesná cykloturistika, motorizmus).
2. Negatívne zdravotné vplyvy športu (nevhodná športová disciplína, preťažovanie, doping).
3. Komeracionalizácia športu.

Graf 1: Vplyv negatívnej externality na output z hľadiska firmy a odvetvia

Zdroj: Čaplánová (2011)

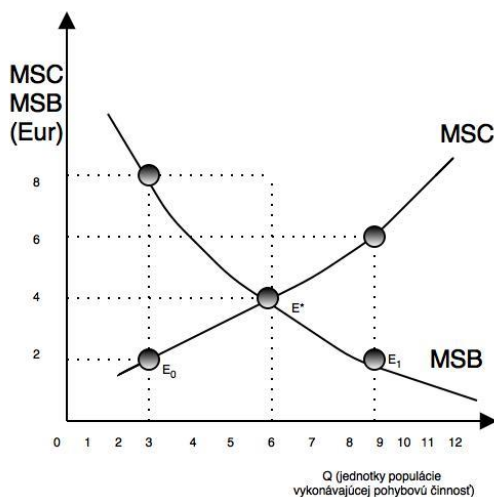
Príkladom negatívnej externality je výstavba lyžiarskeho strediska, ktorá vedie k výrubu zalesnenej plochy a rozdeľuje les na dve časti. Zver nemá možnosť migrovať a poľovníkom pomaly táto zver vyhynie. Predpokladajme, že výroba danej firmy zodpovedá

situácii zobrazenej v grafe č. 1 a funkcia hraničných nákladov firmy odpovedá funkcii MC. Firma predáva svoju produkciu na dokonale konkurenčnom trhu a funkcia jej hraničného príjmu je totožná s cenovou priamkou na úrovni P_1 . Zisk maximalizujúca firma bude vyrábať také množstvo produkcie, pri ktorom platí $MC = MR$ (objem produkcie na úrovni q_1). Výrobná činnosť firmy je zdrojom hraničných externých nákladov (MEC), ktoré sú v našom prípade náklady spojené s výstavbou lyžiarskeho strediska a následným úhynom divokej zvery. Tieto náklady uvalí firma na poľovníkov a nijakým spôsobom ich nekompenzuje. Spoločensky efektívny objem výroby je ten, ktorý zohľadní aj hraničné externé náklady. Optimálny objem spoločenskej výroby bude, pri ktorom sa hraničné spoločenské náklady (MSC), budú rovnať hraničnému príjmu (MR). Hraničné spoločenské náklady definujeme ako súčet hraničných nákladov na výrobu produkcie (MC) a hraničných externých nákladov (MEC), a teda $MSC = MC + MEC$. Spoločensky optimálny objem výroby bude zodpovedať q^* . V prípade negatívnych externalít bude vyrobené množstvo produkcie vyššie ako spoločensky optimálne množstvo produkcie a alokácia zdrojov sa bude vzdďaľovať od efektívnej alokácie. Za predpokladu, že výroba produkcie zodpovedá proporcionálnej produkčnej funkcii, potom efektívnu alokáciu zdrojov môžeme dosiahnuť znížením produkcie. Z hľadiska celého odvetvia, ktorého výroba smeruje k MEC, Q_1 bude vyšší ako Q^* . Agregované spoločenské náklady negatívnej externality vyjadruje trojuholník na grafe 1. Optimálna úroveň produkcie by mala byť na úrovni P^* . Na úrovni P_1 sa nachádza úroveň produkcie, ak existuje negatívna externalita. Je potrebné však zohľadniť aj MEC, ktoré výroba prináša (Čaplánová, 2011).

Štát sa môže snažiť svojou intervenciou odstrániť externality a zvýšiť efektívnosť alokácie zdrojov. V tomto prípade budeme hovoriť o negatívnych externalitách. V grafe 2 pri analýze optimálnej úrovne populácie vykonávajúcej pohybovú činnosť je potrebné uplatniť hraničný prístup využívaný v neoklasickej ekonómii: „Efektívna úroveň športovej činnosti tak nie je nulová, nakoľko odstránenie všetkých bariér je nákladné.“ (Čaplánová, 2011). Efektívna úroveň populácie vykonávajúcej športovú činnosť bude v bode E^* (bude odpovedať 6 jednotkám populácie vykonávajúcej športovú činnosť), $MSB = MSC$. Pri úrovni E_0 je $MSB > MSC$, preto bude spoločnosť požadovať zvýšiť výdavky na športovú činnosť. Pri úrovni E_1 je $MSB < MSC$, preto bude spoločnosť požadovať zníženie výdavkov spojených so športovou činnosťou. Predpokladajme:

- Output a športová činnosť sú od seba nezávislé.
- Firmy pôsobia na konkurenčnom trhu a maximalizujú zisk.

- Funkcia hraničných spoločenských nákladov na odstránenie športovej nečinnosti MSB a MSC zodpovedajú funkciám v grafe 2.

Graf 2: Rovnováha alokácie zdrojov z hľadiska vplyvu negatívnych externalít na trh

Zdroj: Čaplánová (2011), vlastné spracovanie autora

Pri obrovských podujatiach sa niektoré kluby, resp. usporiadateľské krajiny, snažia znížiť dopady negatívnych externalít. K negatívnym externalitám športových podujatí patria tiež hluk, zhustené premávka, znečistenie ovzdušia a vody. V týchto prípadoch športové kluby znižujú tieto dopady nasledovne (Komisarchik – Fenn, 2010):

- Ide napr. o zavedenie kyvadlovej dopravy na odľahčenie premávky v okolí štadióna, resp. celého mesta.
- Stavba športovísk mimo obytných zón. V prípade, ak je štadión v obytnej zóne, výstavba protihlukových stien.
- Využívanie ekologických materiálov pri stavbe štadiónov, pri podávaní občerstvenia a pod.

Týmto spôsobom rastú náklady organizátorom a objem produkcie športových tovarov a služieb má tendenciu sa priblížiť k spoločensky efektívnemu. Pri verejnom financovaní športoviska, ktoré pozitívne vplyva na mieru kultúrno-spoločenských podujatí, rovnako ako na zvýšenie domáceho exportu (Leeds – Allen, 2014), je nutné zamerať sa aj na jeho negatívne externality. Vzhľadom na fakt, že každé nové športovisko preťažuje

dopravu, ktorá vo väčšine miest dosahuje maximá už teraz, vytvára tiež znečistenie z hľadiska návštevníkov, ktorí svojím častým neekologickým správaním znečisťujú relatívne veľké oblasti v blízkom okolí štadiónov (Komisarchik – Fenn, 2010).

1.2 Ekonomické dopady ekonómie športu

Štúdiá dopadov športu na ekonomický rast a zamestnanosť z roku 2012 klasifikuje šport nasledovne (SpEA, 2012):

1. Štatistická klasifikácia: NACE² 92.6 Rev. 1.1 („Športové aktivity“, sú jedinou časťou športu, ktorá má vlastnú NACE kategóriu).
2. Užšia klasifikácia: všetky inputy (vstupy) do športu (všetky tovary a služby, ktoré sú potrebné pre vykonávanie športovej činnosti), plus štatistická klasifikácia.
3. Širšia klasifikácia: všetky aktivity, ktoré potrebujú šport ako input (všetky tovary a služby, ktoré sú spojené so športovou činnosťou, bez toho, aby boli potrebné pre športovanie) a plus užšia klasifikácia.

Vo všeobecnosti môžeme teda vysvetliť túto klasifikáciu nasledovne:

- 3.1 Štatistická klasifikácia: je definícia športu tak ako ho všetci poznáme. Je to súbor všetkých športových činností, ktoré priamo súvisia s fyzickou aktivitou jedinca. Ide o zmluvných hráčov, rozhodcov, športových manažérov, zamestnancov federácií, únií, zväzov, športovísk a štadiónov.
- 3.2 Užšia klasifikácia: sú to všetky vstupy a výstupy, ktoré sú potrebné pre vykonávanie športovej činnosti. Ide o rôzne suplementy, športové náradie a náčinie.
- 3.3 Širšia klasifikácia: sú to tovary a služby, ktoré potrebujú šport ako vstup. Ide najmä o turistiku, náklady na cestovanie, ubytovacie zariadenia a pod.

² NACE – skupina 36.4 (výrobcovia športových potrieb) zahŕňa 4 300 spoločností, ktorých hodnota dosahuje 1,7 mld. EUR. V roku 2006 v EÚ zamestnávali 43 600 ľudí. Francúzsko, Veľká Británia, Taliansko a Rakúsko majú najväčšie subsektory z hľadiska pridanej hodnoty. Tieto štyri ekonomiky vytvárajú pridanú hodnotu v daných subsektoroch na úrovni 200 mil. eur. V Rakúsku boli investície do výroby športových potrieb v roku 2006 na úrovni 196 mil. eur a dosiahli 11,1 %, čo je len mierne nižšie ako investície v iných výrobných odvetviach (12,2). Toto odvetvie má tiež najväčšiu produktivitu práce na zamestnanca. Na jedného pracujúceho pripadá až 40 000 eur hodnoty produktu, pričom priemerná hodnota EÚ 27 je na úrovni 29 100 eur.

V EÚ je náročné kvantifikovať aký veľký je dopad športu na ekonomický rast a zamestnanosť. Existujú nám známe dve štúdie. Prvá štúdia je obsiahnutá v Bielej knihe o športe z roku 2007. Konštatuje, že o hospodárskom význame športu neexistuje veľa spoľahlivých a porovnateľných údajov, ktoré by boli potvrdené štúdiami a analýzami jednotlivých členských krajín. Chýbajú účtovné údaje, údaje o ziskoch z veľkých športových podujatí³ a nákladoch spôsobených s telesnou nečinnosťou vrátane starnutia populácie (White Paper on Sport, 2007). Zo štúdie, ktorú prezentovalo Rakúsko počas svojho predsedníctva v roku 2006, vyplýva, že šport v širšom význame vygeneroval v roku 2004 pridanú hodnotu v objeme 407 miliárd eur. Táto hodnota zodpovedala 3,7 % HDP EÚ. Šport samotný vygeneroval 15 miliónov pracovných miest, teda 5,4 % pracovnej sily (Dimitrov et al., 2006). Problémom športu ako takého je skutočnosť, že väčšinu športových aktivít uskutočňujú neziskové inštitúcie, ktoré sú závislé od verejnej podpory. Na druhej strane hospodárska hodnota športu rastie. Súvisia s ňou aj práva duševného vlastníctva, ktoré sa týkajú rôznych častí športu, ako sú napríklad autorské práva, práva obchodnej komunikácie, práva ochranných známk, práva na použitie podobizne a mediálne práva (White Paper on Sport, 2007).

Druhá štúdia dopadov nadväzuje na klasifikáciu športu z hľadiska štatistickej, užšej a širšej definície športu. Najväčší podiel športu na HDP EÚ majú odvetvia podľa širšej definície športu. Ich podiel dosahuje 1,76 %. Odvetvia podľa užšej definície športu sú na úrovni 1,13 % a najmenší podiel majú odvetvia podľa štatistickej definície športu, a to na úrovni 0,28 % HDP EÚ. Pripomíname, že štatistická definícia je vlastne definícia športu, ako ho bežne chápeme. Ide o organizovanú športovú činnosť, verejné športoviská, rozhodcov, rôzne športové podujatia a pod. Skutočný podiel športu je preto asi šesťkrát vyšší ako je uvedené v oficiálnych štatistikách. V absolútnych číslach odvetvia podľa širšej definície vykazujú 173,86 mld. eur, užšej 112,18 mld. eur a štatistickej len 28,16 mld. eur. Priame vplyvy športu, spolu s jeho multiplikačným efektom (s nepriamym účinkom) predstavovali v roku 2011 2,98 % HDP EÚ, čo v absolútnych číslach predstavovalo 294,36 mld. eur (SpEA, 2012).

³ Poznámka autora: Okrem OH a MS vo futbale

Tabuľka 1: Dopady športu z hľadiska klasifikácie vplyvu na HDP EÚ v roku 2011

	Štatistická klasifikácia	Užšia klasifikácia	Širšia klasifikácia
% HDP EÚ	0,28	1,13	1,76
mld. Eur	28,16	112,18	173,86

Zdroj: SpEA (2012)

Ak by sme chceli porovnať význam športového odvetvia z hľadiska svetovej ekonomiky, problémom je, ako už sme uviedli vyššie, neziskový sektor. Neziskový sektor zahŕňa množstvo malých organizácií, ktorých financovanie či výdavky je veľmi problematické kvantifikovať. Z pohľadu svetovej ekonomiky tvorí ekonómia športu len 1 % finančných transakcií. (Leeds - Allemn, 2014).

Najvyššia hrubá pridaná hodnota (GVA) spojená so športom bola preukázaná v rekreačných, kultúrnych a športových službách, nasledovalo školstvo a tretia najvyššia hrubá pridaná hodnota bola zaznamenaná v hotelových a reštauračných službách. Priemerná hrubá pridaná hodnota poukazuje na hlbokú priepasť medzi vysoko príjmovými západnými krajinami EÚ a nízko príjmovými krajinami východnej časti EÚ. V absolútnych číslach sa v ekonomii športu vo východných členských krajinách EÚ začína na 5 eur a končí na 10 eur HDP na obyvateľa. Zatiaľ čo vo vyššie príjmových západných členských krajinách EÚ sa táto suma pohybuje od 50 až po 100 eur HDP na obyvateľa. Je zrejmé, že bohatšie krajiny vynakladajú na šport viac ako chudobnejšie krajiny. Platí to však nielen v absolútnom, ale aj v relatívnom zmysle. Na základe prierezovej analýzy, je dôchodková elasticita po službách športu na úrovni 1,14, čo znamená, že ak sa národný dôchodok zvýši o jedno 1 %, hrubá pridaná hodnota športu vzrastie o 1,14 % (SpEA, 2012).

Štúdií, ktoré sa zaoberajú ekonomickými dopadmi športu na jednotlivé lokality je pomerne dosť (Molloy – Chetty, 2015 ; Huang – Humphreys, 2014; Coates, 2007 a iné). Väčšina z týchto štúdií poukazuje na potenciálne zvýšenie ekonomického blahobytu (medián príjmu, zvýšenie zamestnanosti a pod.) vďaka športovému tímu, novému športovisku či športovému podujatiu. Existujú aj štúdie (Coates – Humphreys, 2003; Baade – Dye, 1988), ktoré naopak tvrdia, že nový štadión či športové družstvo má len minimálny, alebo žiadny ekonomický vplyv na zamestnanosť, príjmy obyvateľstva či zvýšený export.⁴

⁴ Poznámka autora – pri autoroch, ktorých sme uviedli, je zaujímavé, že Coates (2007, 2003) a Humphreys (2014, 2003) publikovali práce spoločne, ako aj samostatne, avšak dospeli k rozdielnym výsledkom ekonomických dopadov športu z hľadiska športovísk a športových tímov na miestne ekonomiky.

Autori tvrdia, že ak športový tím, či existencia štadióna nevedú priamo k zvýšeniu príjmov a k poklesu nezamestnanosti, môžu viesť k zvýšeniu hodnoty pozemkov v okolí. Cena nehnuteľností je o niečo vyššia práve v okolí štadiónov, no so zvyšujúcou sa vzdialenosťou sa cena nehnuteľností vrátila na štandardné hodnoty v danej lokalite (Huang – Humphreys, 2014; Coates – Humphreys, 2003).

1.3 Športové podujatia a ich ekonomický dopad

Pod pojmom podujatie rozumieme jednorazovú organizovanú činnosť, či akciu (KSSJ, 2003). Ak chceme podujatie lepšie kategorizovať, relevantná literatúra uvádza nasledujúce štyri činitele ovplyvňujúce jeho charakter a ekonomický dopad (Preuss et al., 2009):

- harmonogram podujatia,
- doba trvania podujatia,
- obsah podujatia,
- rozsah, resp. veľkosť podujatia.

Na druhej strane, niektorí autori definujú pojem podujatie aj inak (Kotlíková & Schwartzhoffová, 2008), keď sa zameriavajú na konkrétne činitele, ktoré najviac vystihujú samotné podujatie a robia z neho niečo výnimočné. Rozlišujú jeho tri základné črty:

- jedinečnosť a originalnosť,
- vymedzenie podujatia v čase a priestore (presne definovaná dĺžka a miesto konania),
- vopred naplánovaná, umelo vytvorená udalosť.

Zatiaľ čo jednotlivé podujatia kultúrneho alebo umeleckého charakteru sú považované za udalosti zásadného významu, športové podujatia sú v tomto chápaní skôr výnimkou a sú pomerne často časovo obmedzené⁵ (Preuss et al, 2009)

Športové podujatia sa veľmi odlišujú od ostatných druhov podujatí. Najpodstatnejšou črtou športového podujatia je skutočnosť, že sa jedná o formu súťaže, ktorá zahŕňa fyzickú zdatnosť. Organizujú sa celosvetovo pre zdravých, ale aj telesne postihnutých mužov a žien. Používajú jednoduché, alebo viacšportové formáty (od jednodňového turnaja až po celoročné majstrovstvá) a sú určené pre profesionálnych športovcov, aj pre amatérov. Sú

⁵ Berieme do úvahy všetky športové podujatia, t.j. od najmenších (lokálnych) súťaží, ktoré nemajú takmer žiadny ekonomický význam až po svetové podujatia napr. OH/ZOH, ktoré sa konajú len raz za 4 roky.

určené pre aktívnych účastníkov, aj pre pasívne publikum (Masterman, 2009). Ďalším faktorom, ktorý determinuje športové podujatia je ich emočný rámec. Je to unikátna charakteristika, ktorú nenájdeme nikde inde. Predajcovia využívajú emočný rámec na reklamu jednotlivých športových podujatí. Vytvárajú napätie športového zápolenia, alebo postupne stavajú proti sebe najväčšie športové hviezdy. V závislosti od druhu športovej disciplíny, externých faktorov, ako je napr. počasie, môžeme predpokladať úspech jednotlivých podujatí (Greenwell et al, 2014; Preuss – Kurscheidt -Schutte, 2009).

Športové podujatia sú zvyčajne považované za udalosti, ktoré sa uskutočňujú viackrát cyklicky. Patria sem miestne, krajské, štátne, európske, svetové majstrovstvá a pod. (Kurscheidt, 2006). Je však potrebné rozlíšiť športové podujatia, ktoré sa konajú cyklicky, v rozmedzí jedného až štyroch rokov ako ME či MS jednotlivých európskych, resp. svetových federácií, vždy v inej krajine v závislosti od pravidiel jednotlivých športových federácií na propagáciu daného športu, resp. na zabezpečenie rovnakých podmienok pre každú členskú krajinu, až po podujatia, ktoré sa konajú vždy na rovnakom mieste (napr. tenis – WTA tour, skoky na lyžiach – turnaj štyroch mostíkov a pod.). Väčšina výskumu v oblasti dopadu športových podujatí sa zameriava iba na veľké, resp. obrovské (mega-events) športové podujatia. Samozrejme existujú aj prípadové štúdie, ktoré sa venujú vplyvu športového podujatia na lokálnu ekonomiku. Napríklad pri príležitosti konania MS v hokeji v roku 2011, vznikla prípadová štúdia, ktorá sa zamerala na jedno z hostiteľských miest, Bratislavu. Autori skúmali ekonomické, sociálne, kultúrne a politické dopady, ktoré táto udalosť priniesla. Konštatovali, že celkový ekonomický prínos šampionátu bol na úrovni 7,5 milióna eur, z čoho najväčšiu časť návštevníci minuli v ubytovacích zariadeniach a na gastronómiu, a nerezidentný návštevník minul v priemere 128 eur (Rehák & Štofko, 2012).

Najčastejšie používanou definíciou pre pojem obrovské športové podujatie je definícia od Maurice Roche⁶, ktorý definuje tento pojem nasledovne: *Obrovské kultúrne podujatie (vrátane komerčných a športových aktivít), ktoré má dramatický charakter, masovú popularitu a medzinárodný význam* (Roche, 2000). Na základe tejto definície definoval (Roberts, 2004) tri základné premenné, ktoré poháňajú vývoj obrovských podujatí:

- vládna politika v oblasti telesnej kultúry a športu(jej výdavky na kultúrno-športové činnosti),

⁶ Bývalý prezident MOV

- rozširovanie cestovného ruchu,
- globalizáciu.

Môžeme teda povedať, že obrovskými podujatiami sa rozumejú tie udalosti, ktoré presahujú nielen hranice krajín, ale aj kontinentov. Medzi tieto udalosti patria v samotnej podstate len štyri svetové podujatia, ktoré svojou svetovou prominenciou, úctyhodnou veľkosťou a signifikantným významom, vytvárajú obraz, ktorý v ľuďoch evokuje silu a noblesu (Tomlinson - Young, 2006). Patria k nim:

- Olympijské hry,
- Zimné olympijské hry,
- Majstrovstvá sveta vo futbale (FIFA),
- Svetové výstavy (EXPO)⁷.

Veľkosť je jedným z hlavných faktorov ovplyvňujúcich dopad športových podujatí. Preto sú olympijské hry a zimné olympijské hry, najlepším príkladom pre štúdium obrovských športových podujatí. Problematickou je tiež skutočnosť, že termín obrovské podujatie nemá presnú definíciu. Buď sa odkazuje na absolútnu, alebo relatívnu veľkosť významu daného podujatia (Westerbeek - Turner - Ingerson, 2002; Ingerson 2001). Otázkou zostáva, či len obrovské podujatie vie vytvoriť veľký dopad z hľadiska zvýšeného cestovného ruchu daného miesta, či krajiny. Aj malý hudobný festival môže mať veľmi kladné dopady na lokálny cestovný ruch z hľadiska turistov, ekonomického prospechu, či zviditeľnenia sa. V súlade s tým Getz et al. (2012) definuje tieto podujatia takto: *"Obrovské podujatia sú tie akcie, ktoré svojou veľkosťou alebo významom vedú k vysokej úrovni cestovného ruchu, mediálnej podpory, prestíže a vytvárajú pozitívne ekonomické dopady pre hostiteľské miesto (lokalitu), alebo organizáciu (IOC, FIFA)."* Tieto podmienky môže splniť aj prestížna udalosť a stane sa tak obrovským podujatím. Veľkosť však nie je určujúci prvok, je to iba premenná. Preto by sa pri definícii týchto podujatí mala brať do úvahy nielen veľkosť podujatia (ale aj dopad, výdavky a pod.) (Getz et al., 2012; Kurscheidt 2006).

Väčšina športových podujatí je pridelená mestám, či miestam konania na základe volieb príslušného orgánu (napr. zväzu, federácie). Tieto orgány by mali byť nezáujaté a mali by vybrať miesto, ktoré poskytne danému športovému podujatiu najlepšie podmienky

⁷ EXPO – v prípade svetových výstav nejde o športové podujatia. Majú však podobné niektoré znaky: cyklickosť, veľký záujem návštevníkov a pod.

pre jeho realizáciu. Primárnou úlohou športového podujatia je prilákať čo najviac najkvalitnejších športovcov. Čím viac takýchto športovcov športové podujatie má, tým priláka vyšší záujem laickej ako aj profesionálnej verejnosti (Getz, 1991).

Vo všeobecnosti platí, že jednorazové podujatie vzbudí väčší lokálny záujem, ako podujatie cyklicky sa opakujúce na jednom konkrétnom mieste. Problémom však môže byť nedostatočné oslovenie verejnosti ako aj sponzorov a nezáujem o podujatie z hľadiska divákov, ako aj investícií (sponzoringu) súkromných spoločností (Rhode, 2010). Keďže cieľom našej dizertačnej práce je zamerať sa na ekonomické dopady športových podujatí, olympijské hry a zimné olympijské hry sú najlepšou možnosťou pre špecifikovanie ich hospodárskych dopadov na lokálne, resp. národné ekonomiky. Podmienky pre organizáciu týchto podujatí sú viac-menej stále, je preto možné porovnávať ich medzi sebou. Najväčším problémom pri porovnávaní jednotlivých olympijských hier je skutočnosť, že sa zvyšuje počet športovcov (v ostatných rokoch sa počet športovcov ustálil na približne 11 000), ako aj nároky na usporiadanie jednotlivých hier z hľadiska bezpečnosti, či infraštruktúry (Maflas et al, 2004).

Majstrovstvá sveta vo futbale sú tiež jednou z možností na kvantifikáciu ich ekonomického dopadu na jednotlivé krajiny. Problémom majstrovstiev sveta na rozdiel od olympijských hier je skutočnosť, že usporiadateľské krajiny neinvestujú do lokálnej infraštruktúry obdobné množstvo finančných prostriedkov. Na rozdiel od OH, nevytvárajú zvýšenú stavebnú a revitalizačnú aktivitu, aká je prítomná pri hostovaní OH. Na druhej strane je futbal najväčším športovým fenoménom na svete (Bromberger, 1995). Divácka atraktivnosť vie preto pokryť prvotné obrovské investície do štadiónov a infraštruktúry (Muller, 2014; Trail 2003).

Nové štadióny generujú rôzne druhy výdavkov. Aj stavba štadióna s základnou výbavou, rozmermi ihriska a hľadiska v najvyššej súťaži (NHL, NFL, NBA, MLB) vedie k významným dopadom z hľadiska výdavkov a príjmov. Po vybudovaní nového športoviska, fanúšikovia vynaložia milióny na vstupné rovnako ako aj kúpou suvenírov a občerstvenia predávaných na štadióne (Leeds - Allmen, 2014). Možnosti predaja suvenírov a občerstvenia sú rôzne. Športový klub môže prenajať priestory obchodníkom, ktorí následne budú ponúkať služby návštevníkom. Výhodou tohto riešenia je, že si športový klub nemá žiadne náklady na prevádzku týchto priestorov. Nevýhodou pre obchodníkov sú však

vysoké poplatky za prenájom a relatívne nízka frekvencia podujatí. Športový klub môže tieto priestory spravovať aj sám. To však pre klub znamená dodatočné náklady na administráciu a zamestnávanie nových zamestnancov (Palvarini – Tosi, 2013). Z hľadiska športovej organizácie, ktorá do štadiónu investovala peniaze, je to konečný príjem, ktorý jej plyní zo športoviska.

Výdavky na výstavbu štadiónov, príprava infraštruktúry, ako aj príjmy z návštev podujatí, s tým spojené výdavky tvoria základnú líniu analýzy takeého „obrovského podujatia“ ako sú olympijské hry. Tieto podujatia však môžeme analyzovať aj vo vzťahu k vládnej politike, či politickej ideológii. V neposlednom rade môžu byť dopady hier posudzované z hľadiska akumulácie kapitálu cez sponzorstvo firiem a záujem médií (schopnosť médií platiť čoraz vyššie čiastky za prenosové práva) (Whitson - Macintosh, 1996).

Počas výstavby sa venuje veľká pozornosť urbanistickým potrebám mesta a rovnako aj obnove mestského priestoru (budov, pamätníkov, nábreží, chodníkov a iné), napríklad príkladom môže byť obnova nábrežia Barcelony počas hier v roku 1992 (Moragas & Botela, 1995), rovnako ako rekonštrukcia oblasti Homebush počas hier v roku 2000 v Sydney, ktorá sa stretla s veľkou podporou verejnosti (Toohey - Veal, 2000). V súvislosti s hore uvedeným je preto zrejmé, že autori venujúci sa tejto problematike sa zväčša zameriavajú na vonkajšie znaky týchto, niekedy až gigantických podujatí (Oliphant, 2013).

Stavebné výdavky a vytváranie pracovných miest v rozpätí niekoľkých rokov pred, resp. po skončení týchto podujatí, majú podľa Európskej banky pre obnovu a rozvoj tieto dva zásadné významy (European Bank for Reconstruction and Development, 2014):

1. Len veľmi "skromná" časť z tohto účinku sa odráža v ekonomickom raste nielen v čase samotného podujatia, ale aj po jeho skončení.
2. Hlavná časť hospodárskeho rastu sa prejavila počas rokov pred začatím hier, počas samotnej výstavby a regionálneho rozvoja miesta konania podujatia.

1.3.1 Olympijské hry

Moderné olympijské hry sa prvýkrát konali v Aténach v roku 1896. Počas novodobej histórie hry zažili veľa rôznych zmien, vojen a bojkotov. Prvotná myšlienka organizovať OH

každé štyri roky zotrvala až dodnes. V ostatnom období sa záujem jednotlivých krajín organizovať toto podujatie zvýšil, nakoľko sa verejní činitelia domnievajú, že práve toto podujatie priláka masu turistov a taktiež vygeneruje zisk. Okrem pravdepodobných vplyvov na sociálno-kultúrne a environmentálne otázky, hostiteľské mestá kladú veľký dôraz na ekonomické dôsledky olympijských hier a rozvoj cestovného ruchu. Tieto vplyvy získali v posledných dvoch desaťročiach zvýšenú pozornosť a zahŕňali aj ekonomické štúdie na zabezpečenie miery čistého zisku, ktorý môžu hry poskytnúť. Zatiaľ čo analýzy ekonomických dopadov, ktoré sa pripravujú ex ante, preukázali ekonomické výhody stať sa hostiteľským mestom a usporiadať toto podujatie, výskumy ex post naopak generujú otázku, či sú ekonomické prínosy hier v skutočnosti reálne a ak sú, tak v akom rozsahu a či sa skutočne týmito výhodami kompenzujú náklady na ich usporiadanie (Haxton, 1999).

V 80. a 90. rokoch minulého storočia, niekoľko autorov začalo skúmať dopady obrovských športových podujatí (zväčša olympijských hier) z hľadiska mestskej (urbanistickej) politiky. Používali zväčša urbanistický koncept „imagin/reimaging“ (1994; Rutheiser, 1996; Wilson, 1996; Hall, 1989; Thorne & Munro-Clark, 1989). Ako vysvetlil (Hall, 1994), cieľom bolo transformovať hostujúce mesto na žiadanú turistickú destináciu, ktoré je oslobodené od viditeľných sociálnych problémov, ako je napríklad bezdomovstvo a chudoba. Mesto sa malo stať miestom, kde sú podmienky na život lepšie než v okolitých metropolách a tak okrem iného prilákať nových rezidentov ako aj turistov. Autori uvádzajú, že táto propaganda, kde jej jedinou úlohou bolo presvedčiť daňovníkov, aby túto premenu zaplatili, je veľmi nešťastná. Autori upriamujú pozornosť na zraniteľné skupiny obyvateľstva, resp. na negatívne sociálne vplyvy na hostiteľské mestá. Tieto skupiny obyvateľstva sú ľudia s nízkym príjmom a ľudia bez domova.

Pred rokom 1980, boli medzinárodné športové podujatia ako napríklad olympijské hry, len zriedkavo citované vo vedeckých časopisoch, na konferenciách či vo všeobecnosti pri voľnočasových aktivitách. Voľnočasové aktivity môžeme definovať ako rad fyzických rekreačných aktivít, ako aj menej fyzických záľub, z ktorých jednotlivci získajú spokojnosť a radosť (Lenskyj, 2015) V časopise „*Svetová asociácia pre voľný čas a rekreáciu*“ (WLRA), bol v roku 1989 publikovaný jeden z mála článkov o olympijských hrách, ktorý sa zameriaval na obchodovanie s olympijskými odznakmi počas ZOH 1988 (Horna – Olmsted, 1989). Hoci kultúra je jedným z pilierov OH (spolu so športom a životným prostredím), ktoré sú reprezentované počas otváracích a zatváracích ceremoniálov

jednotlivých OH, boli tieto tri piliere len zriedka diskutované na akademickej pôde (Lenskyj, 2015).

1.3.2 *Olympijské hry ako obrovské podujatie*

Rozsiahle projekty rozvoja sú kľúčovým prvkom súčasnej stratégie rozvoja a budovania miest. Veľké projekty ako výstavba nového štadióna, múzea svetového významu, vysokorýchlostnej železnice alebo výstavby mrakodrapov (Burj Khalifa, Shanghai Tower či Abraj Al-Bait Clock Tower) sú pre mesta možnosťou ako svoju metropolu umiestniť na svetovej scéne, a tým získať viac návštevníkov, investícií, pracovných miest a nakoniec aj vyššiu kvalitu života obyvateľov. Obrovské projekty sú v tom smere chápané ako rozsiahla výstavba nových zariadení a infraštruktúry, ako aj priame investície do konkrétnych častí mesta. Stretáva sa tu úsilie o obnovu mestských častí s cieľom naštartovať, alebo reštartovať ekonomickú aktivitu v danej lokalite. Financovanie týchto projektov je realizované zväčša z verejných aj súkromných zdrojov. (Bornstein, 2011)

Mnoho autorov má však k obrovským projektom veľké výhrady a označujú ich ako „*plánované katastrofy*“, ktoré majú veľký dopad na verejné financie a systematicky prekračujú stanové rozpočty (Altshuler - Luberoff, 2003; Hall, 1980) často kvôli nedostatku zodpovednosti alebo nemožnosti verejnosti podieľať sa na plánovaní týchto projektov (Flyvbjerg, Bruzelius, & Rothengatter, 2003). Zatiaľ čo výhody projektu vznikajú na obecnej (miestnej/regionálnej) úrovni, obyvatelia v okolitých oblastiach pociťujú problémy, či už v dôsledku vysídlenia, zvýšenej dopravy a znečistenia, alebo v dôsledku prechodu na nebytové využitie v oblasti. Z týchto dôvodov literatúra identifikuje obrovské projekty ako faktor zvyšujúci priestorovú a sociálno-ekonomickú polarizáciu v súčasných mestách (Storey & Hamilton, 2003).

Tieto projekty súvisia s novými pravidlami financovania a riadenia medzi vládou a developermi. Keďže obrovské projekty sú nákladné a zložité, čoraz častejšie zahŕňajú inštitucionálnych developerov alebo verejno-súkromné partnerstvá. Vzhľadom na to, že sa považujú za projekty, ktoré majú za úlohu zlepšiť vybavenie mesta, dokonca aj obrovské projekty v súkromnom sektore budú pravdepodobne profitovať z verejného financovania. Vlády často odôvodňujú výsledné partnerstvá ako pragmatické prístupy k realizácii

komplexných projektov. Súčasne verejné financovanie súkromného rozvoja vytvára očakávania, že verejné prínosy by mali podliehať verejnej diskusii (Bornsten, 2011).

Štúdie naznačujú, že navrhovatelia obrovských projektov majú sklony k tomu, aby vyhovelí obavám komunity. Miestna opozícia môže viesť úradníkov k tomu, aby odmietli financovanie, stavebné povolenia na plánovanie alebo iné zákonom požadované náležitosti. V dôsledku toho sa do plánov zapracujú opatrenia zamerané na riešenie problémov akú sú parkoviská, hluk a komunitné zariadenia (Altshuler & Luberoft, 2003). Developeri môžu vyhľadávať komunitných partnerov (zástupcov miestnych samospráv) „*a dostať ich na palubu včas na vypracovanie projektu predtým, ako sa potenciálni protivníci môžu zmobilizovať*“. V niektorých prípadoch môžeme dokonca hovoriť o podriadení sa komunite aj za cenu enormného zvýšenia nákladov na výstavbu projektu (Fainstein, 2008).

1.3.3 Olympijské hry a ich ekonomický dopad

Dopady olympijských hier na hostiteľské mesto alebo región môžu byť obrovské a rozmanité a veľká časť príslušnej literatúry podporuje myšlienku, že takéto udalosti môžu v prvom rade priniesť pozitívne výsledky. Mnoho autorov už vyjadrilo názory, či OH skutočne prinášajú takéto zväčša len pozitívne účinky (Greenwell et al, 2014; Muller, 2014; Rogers – Blight, 2012; Flyvbjerg - Bruzelius - Rothengatter, 2003; Ingerson, 2001 a ďalší). V nasledujúcich častiach sa budeme venovať protichodným argumentom jednotlivých autorov.

Často sa argumentuje tým, že najdôležitejším dôvodom pre rozhodnutie mesta, regiónu alebo krajiny, aby hostili OH, je potenciálny pozitívny vplyv podujatia na miestnu ekonomiku, čo môže zase zlepšiť spoločenské postavenie hostiteľského mesta a komunity v ňom. Podľa Crompton (1995) môže byť ekonomický dopad udalosti definovaný ako "*čistá zmena hodnoty (net value) v hostiteľskom meste, ktorá je výsledkom rozdielu medzi výdavky a príjmami z danej udalosti*". V tomto zmysle je potrebné pochopiť, že priamy príjem obrovskej športovej udalosti - teda zo zdrojov, ako je predaj lístkov, televíznych práv a sponzorských obchodov - nemusí nevyhnutne prispievať k hospodárskemu rozvoju hostiteľského mesta, keďže tieto príjmy zvyčajne pokrývajú náklady na organizáciu samotnej udalosti (Preuss, 1998).

Ekonomický prínos obrovských športových podujatí sa primárne predpokladá z hľadiska možností, ktoré im priamo prinášajú. Ide o zvyšovanie povedomia mesta alebo regiónu ako destinácie cestovného ruchu, tiež o zlepšenie povedomia mesta potenciálnym investorom a zvýšenie ekonomickej aktivity v regióne. Preto môžu prilákať OH viac investícií a návštevníkov a následne vytvoriť nové pracovné miesta a prispieť k hospodárskemu rastu mesta alebo regiónu (Avison Young, 2003; Ference Weicker & CO, 2002; State of Utah, 2000; Essex – Chalkey, 1998)

Na tomto základe sa veľká časť literatúry týkajúca sa hodnotenia sociálno-ekonomických prínosov spojených s konkrétnou športovou udalosťou zameriava na dôsledky tvorby pracovných miest súvisiacich s udalosťou, na zamestnanosť v hostiteľskom regióne, na účinky návštevy divákov a mediálnu reklamu smerovanú na odvetvie cestovného ruchu v hostujúcom meste (Tudge, 2003; Kemp, 2002; Miguelez – Carrasquer, 1995; Hudges, 1993), ako aj vplyv udalosti na sociálne štandardy hostiteľskej komunity (Lenskyj, 2000; Eitzen, 1996). V poslednej dobe sa zdôrazňuje vplyv OH na ekonomické postavenia občanov a úlohu OH v súvislosti s problémami chudoby a sociálneho vylúčenia.

Pokiaľ ide o otázku vytvárania pracovných miest, je nepochybne možné, že OH vytvoria veľký počet pracovných miest, a to nielen tých, ktoré sú priamo spojené s organizáciou samotnej udalosti, ale aj tých, ktoré sú v odvetví cestovného ruchu a maloobchodu kvôli zvýšenému objemu divákov/turistov. Aj v stavebníctve, najmä ak organizovanie podujatia vyžaduje veľký rozvoj infraštruktúry, ako napríklad v prípade olympijských hier. Napríklad v Atlante, hostiteľskom meste olympijských hier v roku 1996, bola realizovaná investícia vo výške 2 miliárd dolárov v olympijských projektoch medzi olympijským oznámením z roku 1990 a jarou 1996. V dôsledku toho bolo v regióne vytvorených viac ako 580 000 nových pracovných miest medzi rokmi 1991 a 1997. Výskum bol realizovaný prostredníctvom štátnych organizácií Atlanta Convention a Visitors Bureau a odhadoval, že kumulatívny ekonomický dopad olympijských hier medzi rokmi 1991 a 1997 bol 5,1 miliardy dolárov (Stevens – Bevan, 1999). Barcelona ako hostiteľské mesto olympijských hier v roku 1992, mala podobnú skúsenosť, keď od októbra 1986 do júla 1992 sa všeobecná miera nezamestnanosti znížila z 18,4 % na 9,6 % (Brunet, 1995).

Hoci by sa malo akceptovať, že organizovanie OH zrejme vytvára nové pracovné miesta, pozornosť by sa mala venovať kvalite a trvaniu týchto pracovných miest. Ako poukazuje (Schimmel, 1995), športové podujatia vytvárajú pracovné miesta, ktoré sú často dočasne alebo nízko platené. Vo svojej analýze olympijskej ponuky v Kapskom Meste 2004 (Hiller, 2000) dosiahol podobný záver a naznačuje, že veľká väčšina očakávaných pracovných miest by bola dočasná. Okrem toho Miguelez a Carrasquer uviedol, že olympijské hry v Barcelone vytvorili len obmedzený počet nových stálych pracovných miest, pretože väčšina pracovných miest súvisiacich s olympijskými hrami bola dočasná (Miguelez – Carrasquer, 1995).

Nové pracovné miesta a hospodársky rozvoj hostiteľského mesta, regiónu alebo dokonca krajiny sú prínosom pre odvetvie cestovného ruchu kvôli organizovaniu obrovskej športovej udalosti. Napríklad sa uvádza, že rozmach cestovného ruchu počas Majstrovstiev Európy vo futbale v roku 1996 pomohol od začiatku roka 1995 pretlačiť obchodnú bilanciu Spojeného kráľovstva do svojho prvého prebytku. Celkovo prišlo do Veľkej Británie viac ako 280 000 divákov a zástupcov médií, odohralo sa 96 zápasov v ôsmich hostiteľských mestách a okolitých regiónoch. Počas troch týždňov majstrovstiev minuli návštevníci približne 120 miliónov libier (Dobson, 1997). Počas majstrovstiev sveta vo futbale 1998 vo Francúzsku navštívilo krajinu približne 10 miliónov až 15 miliónov ľudí práve kvôli šampionátu. Na hotely, cestovanie a stravovanie vynaložili návštevníci približne pol miliardy libier (Chaudhary, 1999).

Morphet (1996) argumentuje, že úloha médií je dôležitá z hľadiska vytvárania povedomia o hostiteľskom meste alebo regióne. Tvrdil, že akonáhle sú médiá prítomné v týchto mestách kvôli OH, tieto mestá nikdy neostanú ako pred konaním OH, pretože *"ako bývalá celebrita, tieto mestá očakávajú určitý rešpekt a uznanie dlho po tom, čo ich okamihy slávy zmizli z pamäte"* (Morphet, 1996). Výskum napríklad ukázal, že televízne vysielanie anglického kriketového turné na Západoindické ostrovy, zvýšilo návštevnosť týchto ostrovov zo strany britských dovolenkárov až o 60 % (De Knop – Standeven; 1999). Okrem toho, päťročný výskum o obraze mesta Calgary vo svete, po zimných olympijských hrách v roku 1988 odhalil, že hry mali dramatický vplyv na úroveň povedomia a poznatkov o meste Calgary v Európe a Spojených štátoch v porovnaní s inými kanadskými mestami. Podobne v roku 1996 v Atlante, navštívilo počas 17 dní OH dva milióny ľudí a 3,5 miliardy ľudí

v sledovalo OH celosvetovom televíznom vysielaní v 214 krajinách a teritóriách, a v dôsledku toho cestovný ruch v regióne dramaticky vzrástol (Stevens – Bevan, 1999).

Výskum však naznačuje, že rozsiahle mediálne pokrytie obrovskej športovej udalosti nemôže zaručiť lepší turistický obraz pre hostiteľské mesto alebo región. Napríklad štúdia, ktorá sa uskutočnila v Göteborgu vo Švédsku, dva mesiace pred a po skončení majstrovstiev sveta v atletike v roku 1995 (Mossberg, 1997). Pri pohľade na dôsledky tejto udalosti na vnímanie cieľového imidžu zahraničných turistov sa ukázalo, že len veľmi málo zahraničných turistov spojilo cestovanie do Göteborgu s majstrovstvami sveta v atletike, hoci táto udalosť bola najväčšou športovou atletickou udalosťou, ktorá sa uskutočnila v meste a bola najväčšia športová atletická udalosť na svete v danom roku. Autori dospeli k záveru, že hoci mediálne pokrytie bolo intenzívne, informovalo sa v drvivej väčšine len o športových aktivitách a v dôsledku toho sa o meste Göteborgu a okolitom regióne vysielalo len veľmi málo informácií (Mossberg, 1997). Navyše na rozdiel od prevažnej väčšiny štúdií dopadu cestovného ruchu na obrovské športové podujatia, štúdiu, ktorú uskutočnili Pyo et al., autori preskúmali dopad olympijských hier na cestovný ruch v rokoch 1964 až 1984 a zistili, že ich celkový dopad bol negatívny (Pyo – Cook – Howell, 1988). Tieto výsledky neskôr podporili Kang a Perdue, ktorí kritizovali štúdie o dopadoch cestovného ruchu na podujatiach, ako sú olympijské hry, pre nadhodnotenú politické prístupy a "*krátkodobé štúdie*". Použitím dlhodobého pohľadu na olympijské hry v Soule zistili, že táto udalosť nemala dlhodobý vplyv na miestny cestovný ruch (Kang a Perdue, 1994). Pokiaľ ide o Grécko, správy o prírastkoch turistov v roku 2003 a na začiatku roka 2004 ukazujú malý pokles počtu návštevníkov na grécke ostrovy, zatiaľ čo čísla pre hlavné mesto Atény vykazujú jasný pokles. Turistické úrady v Aténach tvrdia, že návštevníci do hlavného mesta neprichádzajú z obavy z verejných prác a rekonštrukcií, ktoré sa odohrávajú v atrakciách pre návštevníkov, pretože sa pripravujú na hlavný príliv neskôr počas OH (Hellenic Toursim Board, 2004).

Hore uvedená diskusia podporuje argument, že obrovské športové podujatia majú pozitívny hospodársky vplyv na hostiteľské mestá, regióny alebo krajiny, ale tiež naznačuje, že ekonomický prínos takýchto udalostí môže spočívať v jedinom impulze zvýšeného dopytu po tovaroch a službách počas obdobia udalosti, a preto by mohol stratiť účinok v krátkom časovom období. Preto je rozumné zvážiť, či argument, ktorý tvrdí, že obrovské športové podujatia môžu byť pre hostiteľskú komunitu obrovským prínosom, je relevantný.

Autori poukazujú, že hospodársky rast, ktorý vznikol z takýchto udalostí, môže skutočne priniesť problémy pre život obyvateľov s nízkymi príjmami (Maflas - Theodoraki - Houlihan, 2004). Môžeme tiež zdôrazniť účinky obrovskej športovej udalosti na trh s nehnuteľnosťami a na hodnoty pozemkov. Výstavba infraštruktúry súvisiacej s udalosťami môže zahŕňať premiestňovanie bytov z dôvodu povinného nákupu pozemkov na vyčistenie a výstavbu, a môže tiež viesť k nárastu nájomného a cien nehnuteľností. V dôsledku toho to môže spôsobiť problémy pre ľudí žijúcich s nízkymi príjmami, ktorí žijú v týchto oblastiach (Hall – Hodges, 1998).

OH v Atlante z roku 1996 slúžia ako názorný príklad negatívnych sociálnych vplyvov obrovskej športovej udalosti. Pracovná skupina, ktorá preskúmala sociálny dosah hier, uviedla, že 15 000 obyvateľov bolo vystávaných z verejných bytových jednotiek, ktoré boli zničené, aby uvoľnili miesto pre ubytovanie na olympijských hrách. Okrem toho, v rokoch 1990 až 1995, 9500 jednotiek dostupného bývania bolo stratených, a 350 miliónov USD vo verejných finančných prostriedkoch bol odklonených z nízkopríjmovej bytovej výstavby, sociálnych služieb a ďalších podporných služieb pre bezdomovcov a chudobných ľudí do prípravy OH (Beaty, 1999). Okrem toho boli bezdomovci premiestnení do iných okrajových oblastí, pretože sociálnym službám boli ponúknuté finančné stimuly, ak svoje služby po dobu dvoch týždňov budú poskytovať pre ubytovanie turistov skôr než pre ľudí v núdzi (Lenskyj, 2000). Podobne, v Sydney, v roku 1998, kedy výstavba infraštruktúry súvisiaca s OH bola na svojom vrchole, ceny domov vzrástli o 7 % nad úroveň inflácie v porovnaní s bežným nárastom o 2 % (Horin, 1998). Navyše v „*Sydney's Olympic corridor*“, čo je oblasť, ktorá bola primárne obývaná nájomníkmi s nízkymi príjmami a s vysokou mierou nezamestnanosti na úrovni viac ako 38 %, sa nájomné zvýšilo až na o 23 % v období 1997-1998 (Horin, 1999).

V dôsledku toho by obrovské podujatia, ako napríklad olympijské hry, mohli slúžiť na prehĺbenie sociálnych problémov a prehĺbenie existujúcich rozdielov medzi obyvateľmi (Ruthheiser, 2000). Napríklad v Atlante sa vyskytli rôzne nariadenia miestnej samosprávy, ktoré môžu byť vnímané ako opatrenia smerujúce vyslovene voči nízkopríjmovej skupine obyvateľstva. Navyše, je to región, v ktorom žije 30 % obyvateľstva pod hranicou chudoby (Beaty, 1999). Atlanta pristúpila dokonca k pokusom o kriminalizáciu chudoby na štátnej úrovni prostredníctvom niekoľkých zákonov, ako je napríklad zákon, kde akákoľvek položka vytiahnutá z verejného kontajnera na odpadky bola považovaná za priestupok a bola

príslušne sankcionovaná (Lenskyj, 2000). Pracovná skupina pre bezdomovcov uviedla, že náklady na daňovníka za použitie mestského väzenia ako útulku pre bezdomovcov zadržaných v rámci týchto opatrení boli 57 dolárov za deň (Beaty, 1999).

Ak štát prispieva na organizovanie obrovských športových podujatí, používa pritom verejné finančné prostriedky. Pre vládu je pritom mnohokrát výhodnejšie, aby boli tieto finančné prostriedky použité na programy a projekty, ktoré sú pre štát ďaleko prospešnejšie, než obrovské športové podujatia, ktoré v drvivej vytvárajú verejné dlhy, a daňovníci sú nútení tieto dlhy zaplatiť (Ingerson, 2001). Nagano, ako hostiteľské mesto pre ZOHO v roku 1998 čelilo vážnym finančným následkom na usporiadanie takejto veľkej športovej udalosti, a daňovníci museli znášať dlh až do výšky 33 000 USD na domácnosť (Essex – Chalkley, 1998). Medzi ďalšie príklady patria dlhy miest vytvorené počas OH v Montreale v roku 1976 a Svetových hier študentov z roku 1991 v Sheffielde (Kitchen, 1996).

Sociálno-ekonomický vplyv obrovskej športovej udalosti je preto nutné posudzovať z niekoľkých hľadísk (Preuss et al, 2009):

1. Je rozhodujúce, či hostiteľské mesto dokáže využiť jednorazový ekonomický impulz takejto udalosti na zmenu svojej štruktúry spôsobom, ktorý zabezpečí udržateľný proces napríklad prostredníctvom vytvorenia trvalého cestovného ruchu, priemyslu, pravidelnej športovej alebo kultúrnej udalosti, či dokonca nových hospodárskych vzťahov s inými regiónmi alebo krajinami.
2. Je potrebné pochopiť, že rozsah prínosu pre celú ekonomiku závisí od ekonomickej situácie mesta, v ktorom sa dané podujatie bude organizovať. Fáza zvýšenej investičnej aktivity a zvýšené výdavky na spotrebu v súlade s hospodárskym rastom alebo „boomom“ môžu oslabiť pozitívne ekonomické prínosy. Naopak, ak sa výdavky na podujatia uskutočnia počas hospodárskej recesie, budú sa väčšou mierou podieľať na zlepšení situácie v meste.
3. Analýzy nákladov a výnosov (CBA) alebo štúdie ekonomických dopadov sú často objednané organizujúcimi orgánmi, alebo krajinami danej športovej udalosti. Tieto štúdie môžu dospieť k výsledkom, ktoré klient uprednostňuje, pretože existujú neurčité kvantitatívne a kvalitatívne aspekty, ktoré sú väčšinou sociálnej povahy a sú ľahko manipulovateľné.

Ak sa zameriame na obrovské športové podujatia len výlučne ako na športovú udalosť, môžeme tvrdiť, že takáto udalosť prinesie sociálno-kultúrne výhody pre hostiteľský

región (Getz, 2012; Preuss, 2004). Napríklad športové podujatia veľkosti olympijských hier môžu zvýšiť miestny záujem a účasť na športových aktivitách (Ritchie, 1984), a tiež môžu posilniť regionálne tradície a hodnoty, zvýšiť miestnu hrdosť, a komunitného ducha. Keď národný tím Juhoafrickej republiky zvíťazil vo svetovom pohári v rugby po tom, čo bolo Afrike po prvýkrát udelená možnosť organizovať svetový pohár, milióny ľudí oslavovali triumf svojho tímu, čo bolo považované za hlboko symbolický a významný krok k regenerácii nielen JAR, ale aj celého kontinentu (Essex - Chalkley, 1998).

Zvýšená účasť na športových aktivitách môže významne prispieť ku kvalite života jednotlivca aj komunity. Hooper (2001) tvrdí, že zvýšená účasť na športovej činnosti prináša pocit blahobytu a zábavy, čo vedie k sebarealizácii, podporuje sociálnu interakciu a súdržnosť pre tých, ktorí sa môžu cítiť sociálne vylúčení. Napríklad v Barcelone došlo v rokoch po udelení olympijských hier k výraznému zvýšeniu účasti nových obyvateľov na športových činnostiach. V meste došlo k nárastu o 46 000 nových užívateľov športových centier v roku 1992, pričom podiel žien zúčastňujúcich sa na športových aktivitách sa zvýšil z 35 % v roku 1989 na 45 % v roku 1995. Okrem toho sa v roku 1994 zúčastnilo viac ako 300 000 ľudí na športových podujatiach, ktoré zahŕňali prevažne obyvateľov mesta v uliciach Barcelony. Išlo o atletické súťaže, maratón, cykloturistiku a cestné korčuľovanie. Tieto masové športové aktivity boli spôsobené zvýšeným záujmom o šport, ktorý vyvolali olympijské hry v roku 1992 (Truno, 1995). Truno, našiel dôkaz zvýšenej občianskej hrdosti počas olympijských hier a poznamenal, že *"občania zmenili ulice mesta na najväčší štadión na svete"* (Truno, 1995). Toto tvrdenie bolo tiež podporené mediálnym pokrytím, ktoré prezentovalo Kataláncov ako jedných z najslávnejších ľudí v Európe (De Guevara – Coller – Romani, 1995). Podobný prieskum obyvateľov štátu Georgia (USA) vykonaný oddelením guvernéra potvrdil, že olympijské hry v roku 1996 zvýšili občianske povedomie a národnú hrdosť, pričom 93 % respondentov uviedlo, že hry sú pozitívne pre komunitný duch mesta (Stevens – Bevant, 1999). Podobný jav sa prejavil počas Majstrovstiev Európy vo futbale v Anglicku v roku 1996, keď krajina prijala nostalgickú tému *"návšteva futbalu"* a vytvorila národnú jednotu a národnú hrdosť pre svoj futbalový tím (Stevens – Bevant, 1999).

Obrovské športové podujatia môžu tiež prispieť k transformácii obrazu hostiteľského mesta. Napríklad mesto Sheffield, ktoré bolo tradične industriálnym mestom, sa po priemyselnej recesii 80. rokov minulého storočia a následných stratách pracovných miest, preorientovalo na šport, voľný čas a cestovný ruch ako súčasť rebrandingovej stratégie

mesta. V rámci tohto prístupu sa hosťovanie obrovských športových podujatí považovalo za neoddeliteľnú súčasť tejto stratégie (Roche, 1994). Úspešná kandidatúra mesta na Svetové študentské hry v roku 1991 a následné investície vo výške 139 miliónov GBP do športovej infraštruktúry spolu s ďalšími 600 miliónmi GBP súvisiacimi s voľnočasovými a kultúrnymi zariadeniami začiatkom deväťdesiatych rokov minulého storočia, dala mestu nové zameranie. V roku 1995 bol Sheffield označený Športovou Radou za národné Mesto športu v Spojenom kráľovstve ako uznanie svojho pokračujúceho prínosu a záväzku v oblasti športu (Maflas - Theodoraki - Houlihan, 2004).

Od udalostí z 11. septembra 2001 v New Yorku vzrástli bezpečnostné nároky počas olympijských hier. Vyššia pozornosť sa sústreďuje na bezpečnosť a kontrolu, ktoré sú dôležitými aspektmi každých OH po 11. septembri 2001. Organizátori však musia dbať aj na to, aby prílišné bezpečnostné opatrenia nevyvolávali u návštevníkov negatívne psychologické vplyvy (FERENCE Weicker & CO, 2002) História odstránenia prostitútok, žobrákov, bezdomovcov a demonštrantov, ako aj zvýšené právomoci polície pri zadržiavaní podozrivých poukazujú na snahy organizátorov jednotlivých OH a obrovských podujatí, kvôli zabezpečeniu lepšej propagácie mesta, je značná. Problematický je však fakt, že organizátori pohodlne zabúdajú na otázky občianskych slobôd (Maflas - Theodoraki - Houlihan, 2004).

2 Cieľ práce

Hlavným cieľom dizertačnej práce „Ekonomický dopad športových podujatí v krajinách Európskej únie“ je na základe preskúmania teoretických poznatkov, uskutočnenej empirickej analýzy a komparácie, s využitím viackriteriálnej analýzy, vyhodnotiť organizáciu 4 olympijských hier (Sydney – 2000, Atény – 2004, Peking – 2008 a Londýn 2012)⁸ z hľadiska ich ekonomických dopadov na hostiteľskú krajinu a región, a na základe dosiahnutých záverov formulovať hospodársko-politické odporúčania pre organizáciu veľkých športových podujatí (OH) v krajinách EÚ s osobitným dôrazom na Slovensko.

Keďže olympijské hry neboli podľa nám dostupnej literatúry doteraz porovnávané z tak širokého hľadiska, vytvorili sme si pre účel porovnania maticu 50 indexov. Olympijské hry budeme vyhodnocovať z hľadiska ich dopadov na hostiteľskú krajinu, resp. hostiteľské mesto s využitím 50 indexov najmä v týchto oblastiach:

- HDP,
- náklady na usporiadanie OH,
- športové náklady,
- príjmy a výdavky jednotlivých hier,
- nezamestnanosť,
- cestovný ruch,
- výstavba štadiónov,
- sledovanosť,
- dobrovoľníci.

V dizertačnej práci sa zameriavame aj na 2 OH (Sydney a Peking), ktoré sa uskutočnili mimo územia EÚ a 2 OH, ktoré sa uskutočnili v krajinách EÚ (Atény a Londýn) čo nám nielen umožní zostaviť relatívne dlhší časový rad, ale súčasne aj porovnať výsledky skúmania v EÚ a mimo EÚ, a vyvodiť tak na základe komparácie robustnejšie závery a odporúčania pre potencionálne organizovanie veľkých športových podujatí v krajinách EÚ včítane Slovenska.

Na úspešné dosiahnutie hlavného cieľa boli vytýčené nasledujúce čiastkové (parciálne) ciele, ktoré sú postupne rozpracované v jednotlivých častiach dizertačnej práce:

K parciálnym cieľom práce patria:

⁸ OH v Riu 2016 sme nebrali do úvahy vzhľadom na nedostupnosť údajov v čase písania práce.

- identifikácia vybraných teoretických prístupov k problematike OH;
- komparácia vybraných OH v rámci EÚ a mimo krajín EÚ;
- identifikácia a formulovanie odporúčaní v oblasti organizácie OH s dôrazom na Slovenskú republiku.

3 Metodika práce a metody skúmania

V časti metodika práce a metódy skúmania sme sa zamerali na bližší popis jednotlivých vedeckých metód skúmania. Na dosiahnutie hlavných a parciálnych cieľov sme si zvolili niekoľko rôznych metód skúmania. V práci využívame systémový prístup, na základe ktorého sa snažíme vysvetliť vzťahy nami skúmanej problematiky a zapracovať všetky poznatky do jednotného textu. Na základe teoretických a empirických analýz nami dostupnej literatúry sme sa sústredili na analýzy zahraničných publikácií, vedeckých článkov a prípadových štúdií s dôrazom na ex ante a ex post štúdie jednotlivých, nami skúmaných športových podujatí. Najväčší dôraz sme kládli na štúdie, ktoré boli vykonané ex post. Pri využívaní dát sme všetky ceny, náklady a výdavky prepočítavali na nominálne hodnoty v amerických dolároch pri nominálnom kurze za rok 2015. Dáta, ktoré sme používali, sú prevažne z oficiálnych publikácií o OH, ktoré vydáva organizátor príslušných hier po ich skončení zväčša do 6 mesiacov od ich ukončenia. Pre kvantitatívne porovnania jednotlivých krajín sme použili databanku Svetovej banky. Pre lokálne porovnania sme využívali Eurostat a štatistické úrady jednotlivých krajín mimo EÚ, taktiež účtovné závierky pre konkrétne hry, ktoré boli vykonané, buď súkromnými firmami, alebo samotným štátom. Pri ex ante štúdiách sme vychádzali zo štúdií, ktoré boli objednané zo strany organizátora na opodstatnenie organizácie OH a ich ekonomického prínosu pre hostiteľské mesto a samotnú krajinu. Pri ex post štúdiách sme vychádzali zo štúdií, ktoré pochádzajú z oficiálnych dát organizátora OH, avšak prihliadali aj na makroekonomické ukazovatele a brali do úvahy analýzu nákladov a príjmov, rovnako ako input-output modeli.

Na porovnanie jednotlivých olympijských hier sme si vybrali konkrétnu viackriteriálnu analýzu - metódu PROMETHEE II (Behzadian – Kazamzadeh – Albadvi – Aghdasi, 2010), ktorá nám umožnila na základe údajov vytvoriť poradie olympijských hier z hľadiska nami stanovených a sledovaných ukazovateľov.

Na porovnanie sledovaných OH hier sme si vybrali viackriteriálnu analýzu, metódu PROMETHEE II a program GAIA (doplnok programu Excel). Keďže sme naším výskumom chceli vyhodnotiť veľmi obsiahlu oblasť, a to organizáciu OH a ich ekonomický dopad na krajinu, resp. hostiteľské mesto, zvolili sme si maticu 50 kritérií, ktoré sme si vytvorili na základe vstupných analýz. Zamerali sme sa na 9 oblastí. Išlo o HDP, náklady na

usporiadanie OH, športové náklady⁹, príjmy a výdavky jednotlivých hier, nezamestnanosť, cestovný ruch, sledovanosť OH a dobrovoľnícku činnosť. Ku každej z týchto oblastí sme definovali jednu hypotézu. Hypotézy sme vyhodnotili po výsledkoch viackriteriálnej analýzy a tie sme porovnali so zvolenými kritériami v príslušných kategóriách v každej z 9 oblastí.

Z hľadiska porovnania samotných hier sme do programu GAIA vložili vstupné údaje 50 kritérií a prideliť váhy jednotlivým kritériám, ktorým sme priradili váhy podľa ich dôležitosti z hľadiska teoretickej analýzy danej problematiky a zároveň sme prihliadali na už existujúce ex post štúdie. Program GAIA na základe viackriteriálnej analýzy určil poradie jednotlivých hier, teda ich celkové umiestnenie z hľadiska modelu.

Následne sme toto poradie hier porovnali s každým kritériom, ktoré sme si vybrali pre samotnú viackriteriálnu analýzu. Jednotlivé kritériá a ich vzťah k výsledkom viackriteriálnej analýzy bližšie popisujeme jednotlivo ku každému kritériu v kapitole 4.1., kde uvádzame vstupné dáta pre viackriteriálnu analýzu vždy vo štvrtom stĺpci každej tabuľky pri 48 kritériách (časť z týchto dát je uvedená v prílohe 1), okrem kritérií globálnej sledovanosti OH a tiež pri celkovom predaji lístkov v kusoch, kde tieto vstupné dáta tvoria druhý stĺpec.

Pri napĺňaní jednotlivých parciálnych cieľov využívame metódu analýzy. Túto metódu sme uplatnili najmä pri ex post a ex ante štúdiách a zároveň pri teoretickom rozbere skúmanej problematiky. Na druhej strane, metóda syntézy je použitá tak pri formulovaní parciálnych záverov, ktoré bližšie popisujeme v kapitole 5 a závere, ako aj na naplnenie hlavných cieľov dizertačnej práce. Metódu syntézy sme rovnako ako pri metóde analýzy, využili práve pri ex post a ex ante štúdiách a taktiež pri teoretickom rozbere danej problematiky. Pre získavanie kvantitatívnych či kvalitatívnych dát sme si zvolili sekundárnu analýzu. Túto metódu sme využili najmä pri analýze zahraničných publikácií a databáz. Pre lepšie znázornenie hlavných či parciálnych výsledkov práce sme si zvolili grafické metódy, ktoré pomáhajú lepšie ilustrovať jednotlivé vzťahy.

⁹ Športové náklady sú náklady na prevádzku štadiónov počas OH, na bezpečnosť, stravovanie športovcov a dobrovoľníkov, výstavbu a prevádzku novinárskeho a vysielacieho centra, a pod.

3.1 Hypotézy

Hlavný cieľ práce obsahuje 9 oblastí, na ktoré sa primárne zameriavame. Na základe týchto 9 oblastí sme zvolili celkovo 9 hypotéz z dôvodu posudzovania jednotlivých oblastí samostatne a vyhodnotenia konkrétnych hypotéz čo najvalidnejšie. Hypotézy vyhodnocujeme prostredníctvom viackriteriálnej analýzy, metódy PROMETHEE II. Pre každý model sú dôležité vstupné dáta. Našu maticu tvorí 50 kritérií.

Na základe nami stanovených hypotéz sa snažíme zistiť, či sa OH môžu uskutočňovať len v krajinách, ktoré sú ekonomicky vyspelé, s vybudovanou športovou infraštruktúrou. Organizáciou OH chcú krajinu prezentovať celému svetu a tým zvýšiť cestovný ruch a investície vo svojej krajine.

Pre potvrdenie hlavného cieľa sme si zvolili nasledujúce hypotézy:

- H1:** V modeli sa najlepšie umiestnia tie hry, ktoré budú mať najvyšší pomer HDP krajiny k HDP OECD.
- H2:** V modeli sa najlepšie umiestnia tie hry, ktoré budú mať najnižšie náklady na usporiadanie OH.
- H3:** V modeli sa najlepšie umiestnia tie hry, ktoré budú mať najnižšie športové náklady na usporiadanie OH.
- H4:** V modeli sa najlepšie umiestnia tie hry, ktoré budú mať najvyššie príjmy z hľadiska jednotlivých skúmaných hier.
- H5:** V modeli sa najlepšie umiestnia tie hry, ktoré povedú k najvyššiemu poklesu miery nezamestnanosti v čase konania OH v porovnaní s rokom pred OH.
- H6:** V modeli sa najlepšie umiestnia tie hry, ktoré povedú k najvyššiemu nárastu cestovného ruchu.
- H7:** V modeli sa najlepšie umiestnia tie hry, ktoré budú mať najnižšie investície do výstavby a rekonštrukcie štadiónov.
- H8:** V modeli sa najlepšie umiestnia tie hry, ktoré budú mať najvyššiu sledovanosť.
- H9:** V modeli sa najlepšie umiestnia tie hry, ktoré na svoju prevádzku získajú čo najviac dobrovoľníkov.

3.2 Viackriteriálna analýza

Spôsob porovnávania a vyhodnotenia viacerých kritérií sa nazýva viackriteriálna analýza. Premenné sú vyjadrené číselne a slúžia ako meradlo. Tieto premenné sú vyjadrené rôznymi vstupnými dátami (HDP, cena za jednotlivé kritéria, indexy... a pod.) (Behzadian – Kazamzadeh – Albadvi – Aghdasi, 2010; Maier, 2007):

- definícia problému a vymedzenie hodnotiacich alternatív;
- stanovenie a kvantifikácia hodnotiacich kritérií;
- zostavenie rozhodovacích matíc;
- priradenie váh hodnotiacim kritériám;
- stanovenie pravidiel (metód) pre hodnotenie;
- vyhodnotenie poradia (priorít) a záverečné odporúčenie.

3.3 Metóda PROMETHEE II

PROMETHEE II (Preference ranking organization method for enrichment evaluation) je formou viackriteriálnej analýzy jednotlivých premenných. PROMETHEE II a jej popisná geometrická analýza doplnkov pre interaktívnu pomoc sú známe ako metódy PROMETHEE II a GAIA. Tieto metódy boli vyvinuté začiatkom osemdesiatych rokov. Za základ si berú matematiku a sociológiu. Metóda PROMETHEE II má osobitnú úlohu pri rozhodovaní a používa sa vo svete v širokej škále rozhodovacích scenárov v ekonomických, obchodných, dopravných a iných oblastiach. Namiesto toho, aby poukázala na "správne" rozhodnutie, metóda PROMETHEE II a GAIA pomáha nájsť alternatívu, ktorá najlepšie vyhovuje ich cieľu a pochopeniu problému. Poskytuje komplexný a racionálny rámec pre štruktúrovanie rozhodovacieho problému, identifikáciu a kvantifikáciu jeho konfliktov a synergií, zoskupenie akcií a zdôraznenie hlavných alternatív a štruktúrovaného odôvodnenia (Behzadian – Kazamzadeh – Albadvi – Aghdasi, 2010; Maier, 2007).

Na vyhodnotenie údajov sme použili doplnok Microsoft Excelu – SANNA (Jablonský, 2009).

Metóda PROMETHEE je definovaná preferenčnou funkciou

$$F_i(y', y''): Y \times Y \rightarrow [0, 1]$$

Preferenčná funkcia vyjadruje intenzitu preferencie y' vzhľadom na alternatívu y'' z hľadiska i -tého kritéria, pričom:

- a) $F_i(y', y'') = 0$, ak neexistuje žiadna iná preferencia y' pred alternatívou y'' .
Vzťah je teda indiferentný,
- b) $F_i(y', y'') \approx 0$, ak je y' slabo preferovaná pred alternatívou y'' ($y_i' > y_i''$),
- c) $F_i(y', y'') \approx 0$, ak je y' silne preferovaná pred alternatívou y'' ($y_i' \gg y_i''$),
- d) $F_i(y', y'') = 1$, ak je y' ostro preferovaná pred alternatívou y'' ($y_i' \gg \gg y_i''$),

Na základe $F_i(y', y'')$ definujeme:

$$H_i(d_i) = \begin{cases} F_i(y', y''), & d_i \geq 0 \\ F_i(y', y''), & d_i \leq 0 \end{cases}$$

Z $F_i(y', y'')$ zovšeobecníme kritérium:

$$\{y_i, H_i(d_i)\}, i = 1, 2, \dots, k$$

Vytvoríme **index viackriteriálnej preferencie**

$$\pi(y', y'') = \frac{\sum_{i=1}^k w_i F_i(y', y'')}{\sum_{i=1}^k w_i}$$

Kde platí: $0 \leq \pi(y', y'') \leq 1$

Pre celkové vyhodnotenie všetkých alternatív z množiny Y určíme:

- a) Výstupný tok

$$\Phi^+(y') = \sum_{y'' \in Y} \pi(y'', y')$$

ktorý oceňuje intenzitu preferencie alternatívy y' vzhľadom na všetky ostatné alternatívy množiny Y .

- b) Vstupný tok

$$\Phi^-(y') = \sum_{y'' \in Y} \pi(y', y'')$$

ktorý oceňuje intenzitu preferencie všetkých ostatných alternatív y množiny Y vzhľadom na alternatívu y' .

- c) Čistý tok

$$\Phi^+ = \Phi^+ - \Phi^-$$

Čistý prietok dát (netflux) zabezpečuje kompletne poradie hodnotiacich variant v metóde PROMETHEE II.

Jednotlivé varianty tejto triedy metód riešia úlohy definované na modeli utvorením preferenčnej štruktúry (P, I, R), pričom pre

- a) $R = \emptyset$ je výsledkom úplné zoradenie alternatív
- b) $R \neq \emptyset$ je výsledkom čiastočné zoradenie alternatív

Metóda PROMETHEE II

$$\begin{cases} y' P y'' \text{ ak } \Phi(y') > \Phi(y'') \\ y' I y'' \text{ ak } \Phi(y') = \Phi(y'') \end{cases}$$

3.3.1 Hodnotiace premenné

Pre posudzovanie hodnotiacich premenných sme si stanovili doplňujúce informácie. Množinu (m) premenných označujeme ako $K = \{K_1, K_2, \dots, K_n\}$, pričom $K_1, K_2, \dots, K_n$ vyjadrujú jednotlivé hodnotiace premenné. Každá premenná má pridelené kritérium. Pre účely našej práce sme si zvolili dva typy kritérií (Fotr – Píšek, 1986):

- A) Minimalizačné (min) kritérium – premenné s najnižšími hodnotami sú najlepšími premennými (príklad – pomer počtu vybudovaných nových štadiónov k počtu starých štadiónov)
- B) Maximalizačné (max) kritérium – premenné s najvyššími hodnotami sú najlepšími premennými (príklad – cena za štadióny na jedného atléta)

Jednotlivé indexy spolu s premennými uvádzame ďalej v texte.

Váhy vyjadrujú informáciu o relatívnej dôležitosti jednotlivých premenných. Podľa dôležitosti premennej je jej pridelená väčšia váha (Jablonský – Fiala – Maňas, 1994). Váhy kritérií označujeme ako $w_1, w_2, \dots, w_m$. V našom prípade sme si určili 3 druhy váh a priradili sme im hodnoty od 0,01 po 0,03, kde váha 0,01 je premenná s najnižšou významnosťou a premenná s váhou 0,03 má najvyššiu významnosť. Počet indexov sme si stanovili na počet 50, súčet všetkých indexov spolu s priradenými váhami je 1,0. Pre efektívnejšiu prácu a možnosť porovnávania váh navzájom je ich potrebné znormovať. Pre normovanie váh využívame vzorec:

$$v_j = \frac{w_j}{\sum_{k=1}^m w_k}, \quad (2)$$

pričom $v_j \geq 0$, pre $\{j = 1, 2, \dots, m\}$ predstavuje znormované váhy, ktoré nadobúdajú hodnoty z intervalu $<0;1>$ a pre ich súčet musí platiť nasledovný vzťah:

$$\sum_{j=1}^m v_j = 1, \quad (3)$$

Na vyhodnotenie hypotéz sme si vytvorili celkovo 50 indexov, ktoré sme rozdelili do troch kategórií. Jednotlivé kritériá sme rozdelili do daných kategórií na základe štúdií jednotlivých ex post a ex ante prác, s dôrazom na hlavný cieľ práce a na 9 oblastí, ktoré sme si zvolili.

- najvýznamnejšie (0,03), 20 kritérií,
- významné (0,02), 10 kritérií,
- najmenej významné (0,01), 20 kritérií.

Každý index má pridelenú kategóriu podľa svojej významnosti. Popis jednotlivých indexov ako aj ich označenia prikľadáme nižšie:

Tabuľka 2: Hodnotiace premenné

GDPoecd HPD vyššie ako priemer OECD	GDPrOG Bol rast HDP vyšší po OH ako pred OH
$GDPoecd = \frac{GPD}{av.OECD} (4)$ GPD – hrubý domáci produkt av.OECD – priemer HDP OECD	$GDPPrOG = \frac{GPDyA}{GDPyB} (5)$ GPDyA – rast HDP krajiny pred OH GDPyB – rast HDP krajiny po OH
CsrcGc športovo súvisiace náklady/celkové náklady na OH	CsrcNoa športovo súvisiace náklady/celkové náklady na OH
$CsrcGc = \frac{SRC}{GC} (6)$ SRC – športové náklady GC – celkové náklady na OH	$CsrcNoa = \frac{SRC}{Noa} (7)$ SRC – športové náklady Noa – počet atlétov
CgcNoa celkové náklady na OH/počet atlétov	CsrcNoi športové náklady/počet obyvateľov

$CgcNoa = \frac{GC}{Noa} \quad (8)$ GC – celkové náklady na OH Noa – počet atlétov	$CsrcNoi = \frac{src}{Noi} \quad (9)$ src – športové náklady Noi – počet obyvateľov
CgcNoi celkové náklady na OH/počet obyvateľov	CpsPs náklady súkromného/verejného sektora
$CgcNoi = \frac{GC}{Noi} \quad (10)$ GC – celkové náklady na OH Noi – počet obyvateľov	$CpsPS = \frac{ps}{Ps} \quad (11)$ ps – súkromný sektor Ps – verejný sektor
Cpe náklady na jedno podujatie	RnR čisté príjmy – čisté výdavky
$Cpe = \frac{GC}{NE} \quad (12)$ GC – celkové náklady na OH NE – počet podujatí	$RnR = \frac{Rnet}{Rexp} \quad (13)$ Rnet – čisté príjmy Rexp – čisté výdavky
RnSrc čisté príjmy – športové náklady	RnGc čisté príjmy – celkové náklady na OH
$RnSrc = \frac{Rnet}{SRC} \quad (14)$ Rnet – čisté príjmy SRC – športové náklady	$RnGc = \frac{Rnet}{GC} \quad (15)$ Rnet – čisté príjmy GC – celkové náklady na OH
RnAne čisté príjmy/priemerné výdavky na OH	RnAnr čisté príjmy/priemerné príjmy na OH
$RnAne = \frac{Rnet}{AnetExp} \quad (16)$ Rnet – čisté príjmy AnetExp - priemerné čisté výdavky	$RnAnr = \frac{Rnet}{AnetRev} \quad (17)$ Rnet – čisté príjmy AnetRev – priemerné čisté príjmy
ThYb vyšší cestovný ruch v OH roku ako rok predtým	ThabToy vyšší cestovný ruch po OH ako v roku OH
$ThYb = Toy - Tyb \quad (18)$ Toy – cestovný ruch v roku OH Tyb – cestovný ruch rok pred OH	$ThabToy = Tab - Toy \quad (19)$ Tab – cestovný ruch rok po OH Toy – cestovný ruch v roku OH
TiEb výdavky medzinárodného cestovného ruchu vyššie v OH ako rok predtým	TiEa výdavky medzinárodného cestovného ruchu vyššie rok po OH ako počas OH

$TiEb = Teoy - Teyb(20)$ Teoy – výdavky medzinárodného cestovného ruchu v OH roku Teyb – výdavky medzinárodného cestovného ruchu rok pred OH	$TiEa = Teya - Teoy(21)$ Teya – výdavky medzinárodného cestovného ruchu rok po OH Teoy - výdavky medzinárodného cestovného ruchu v OH roku
Tiyb	Tiay
príjmy medzinárodného cestovného ruchu vyššie v OH ako rok predtým	príjmy medzinárodného cestovného ruchu vyššie v OH ako rok predtým
$Tiyb = Tioy - yb \quad (22)$ Tioy – príjmy z medzinárodného cestovného ruchu v roku OH yb – príjmy z medzinárodného cestovného ruchu rok pred OH	$Tiay = ya - Tioy \quad (23)$ ya – príjmy z medzinárodného cestovného ruchu rok po OH Tioy – príjmy z medzinárodného cestovného ruchu v roku OH
Cpe	TnA
výdavky turistov počas OH vyššie ako priemer	počet OH turistov vyšší ako priemer
$TsHA = \frac{Tog}{Tov} \quad (24)$ Tog – výdavky turistov Tov – priemerné výdavky turistov	$TnA = \frac{Tnog}{Toga} \quad (25)$ Tnog – počet OH turistov Toga – priemerný počet OH turistov
Togn	TsH
počet OH turistov/celkový počet turistov	výdavky turistov vyššie ako mimo OH
$Togn = \frac{Tnog}{Tng} \quad (26)$ Tnog – počet OH turistov Tng – počet všetkých turistov za rok	$TsH = \frac{Tspog}{Tspm} \quad (27)$ Tspog – výdavky turistov počas OH Tspm – výdavky turistov počas roka
Tni	Tn
turisti prenocujú viac nocí počas OH	počet turistov počas OH
$Tni = \frac{Tog}{Tno} \quad (28)$ Tog – počet prenocovaní počas OH Tno – počet prenocovaní mimo OH	Ts počet predaných lístkov
Ulyb	Uhya
miera nezamestnanosti v hostiteľskom meste nižšia počas OH ako rok predtým	miera nezamestnanosti v hostiteľskom meste vyššia rok po ako počas OH
$Ulyb = \frac{Uoy}{Uyb} \quad (29)$ Uoy – nez. v host. meste v roku OH Uyb – nez. v host. meste rok pred OH	$Uhya = \frac{Uya}{Uoy}(30)$ Uya – nez. v host. meste rok po OH Uoy – nez. v host. meste v roku OH

Ucyb miera nezamestnanosti v hostiteľskej krajine nižšia počas OH ako rok predtým	Ucya miera nezamestnanosti v hostiteľskej krajine vyššia rok po ako počas OH
$Ucyb = \frac{Ucoy}{Ucybb} \quad (31)$ Ucoy – nez. v host. krajine v roku OH Ucybb – nez. v host. krajine rok pred OH	$Ucya = \frac{Ucyaa}{Ucoy} \quad (32)$ Ucyaa – nez. v host. krajine rok po OH Ucoy – nez. v host. krajine v roku OH
TsNt počet predaných - celkový počet lístkov	Tsa počet predaných lístkov vyšší ako priemer
$TsNt = Tn - Ts \quad (33)$ Tn – počet lístkov Ts – počet predaných lístkov	$Tsa = \frac{Ts}{Tsap} \quad (34)$ Ts – počet predaných lístkov Tsap – priemerný počet predaných lístkov
Trha príjem z predaja lístkov vyšší ako priemer	Thslts rozdiel predaných lístkov doma a v zahr.
$Trha = \frac{Tr}{Tra} \quad (35)$ Tr – príjmy z predaja lístkov Tra – priemerný príjmy z predaja lístkov	$Thslts = Hts - Its \quad (36)$ Hts – % predaj lístkov v tuzemsku Its – % predaj lístkov v zahraničí
ThsSI rozdiel predaných lístkov doma a sponzorom + IOC	ThsSIII rozdiel predaných lístkov doma a v zahraničí + sponzori + IOC
$ThsSI = Hts - SIts \quad (37)$ Hts - % predaj lístkov v tuzemsku SIts - % predaj lístkov sponzorom a IOC	$ThsSIII = Hts - SII \quad (38)$ Hts - % predaj lístkov v tuzemsku SII - % predaj lístkov v zahr., sponzorom a IOC
Tp priemerná cena lístkov na OH	Tpha cena lístkov vyššia ako priemer
$Tp = \frac{Tr}{Ts} \quad (39)$ Tr – príjem z predaja lístkov, kumulatívny Ts – počet predaných lístkov	$Tpha = \frac{Tp}{Tpha} \quad (40)$ Tp – priemerná cena lístkov na konkrétnych OH Tpha – priemerná cena lístkov za všetky OH
SnN pomer počtu štadiónov k novo vybudovaným	SnT pomer počtu štadiónov k dočasne vybudovaným štadiónom
$SnN = \frac{Ns}{Nv} \quad (41)$ Ns – počet štadiónov Nv – počet nových štadiónov	$SnT = \frac{Ns}{Tv} \quad (42)$ Ns – počet štadiónov Tv – počet dočasných štadiónov

SnO pomer štadiónov k starým štadiónom	SnC pomer ceny štadiónov k počtu štadiónom
$SnO = \frac{Ns}{Ov} \quad (43)$ Ns – počet štadiónov Ov – počet starých štadiónov	$SnC = \frac{Cv}{Ns} \quad (44)$ Cv – cena za štadióny Ns – počet štadiónov
SclA cena štadiónov nižšia ako priemer	Vp pomer počtu dobrovoľníkom k populácii
$SclA = \frac{Cv}{Ca} \quad (45)$ Cv - cena za štadióny Ca – priemerná cena za štadióny	$Vp = \frac{Noi}{Vn} \quad (46)$ Noi – populácia Vn – počet dobrovoľníkov
Vha počet dobrovoľníkov vyšší ako priemer	Ab počet divákov sledujúcich OH
$Vha = \frac{Vn}{Va} \quad (47)$ Vn – počet dobrovoľníkov Va – priemerný počet dobrovoľníkov	Abr celkové príjmy z vysielacích práv
Aha počet divákov sledujúcich OH vyšší ako priemer	Ahalo počet divákov sledujúcich OH vyšší ako počet sledujúcich divákov predchádzajúcich OH
$Aha = \frac{Ab}{Aba} \quad (48)$ Ab – počet divákov sledujúcich OH Aba – priemerný počet divákov sledujúcich OH	$Ahalo = \frac{Ab}{Alo} \quad (49)$ Ab – počet divákov sledujúcich OH Alo – počet divákov sledujúcich predchádzajúce OH

4 Výsledky práce

Viackriteriálna analýza nám pomohla definovať odporúčania pre prípadnú organizáciu OH v podmienkach Slovenskej republiky, nakoľko sme pri definovaní kritérií, ktoré slúžia ako vstupy do našej matice, použili údaje, ktoré sú štandardizované z hľadiska MOV ako aj údaje, ktoré sú zo Svetovej banky. Tieto výsledky preto môžu demonštrovať prípadné dopady ako aj kritické aspekty, ktoré by mohli nastať pri organizácii OH v podmienkach Slovenskej republiky. Po preskúmaní teoretických prístupov s dôrazom na ex post štúdie, kde sme dané štúdie konfrontovali s ex ante štúdiami ako aj s reálnymi ukazovateľmi publikovanými Eurostatom, prípadne štatistickými úradmi príslušnej krajiny, sme dospeli k nasledovnému názoru. Ak by sme aplikovali ex ante štúdie do našej vstupnej matice pre viackriteriálnu analýzu, výsledky by sa pravdepodobne líšili hlavne pri OH v Aténach, Pekingu a Londýne. Ex ante štúdie v prípade OH v Sydney sa najviac približovali reálnym výsledkom ex post štúdií ako aj údajom zo Svetovej banky.

4.1 Implikácie modelu PROMETHEE II

Na základe výsledkov uskutočnenej viackriteriálnej analýzy môžeme konštatovať, že 5 hypotéz sa potvrdilo a 4 hypotézy sa nám nepotvrdili.

Formulovali sme celkovo 9 hypotéz a to s cieľom naplniť hlavný cieľ práce. Sústredili sme pozornosť na 9 oblastí z hľadiska organizácie OH. Ide o HDP, náklady na usporiadanie OH¹⁰, športové náklady, príjmy a výdavky jednotlivých hier, vplyv na nezamestnanosť, cestovný ruch, výstavbu štadiónov, sledovanosť a na dobrovoľníkov.

Výsledky analýzy z hľadiska jednotlivých kritérií, ktoré sme si pre náš výskum zvolili sú prehľadne zobrazené v tejto časti. Každé kritérium má pridelenú váhu, zároveň obsahuje informáciu, či je dané kritérium minimalizačné, alebo maximalizačné.

Jednotlivé kritériá sme si zvolili na základe údajov, ktoré boli dostupné. Celkovo sme vytvorili 76 kritérií. Postupne sme tieto kritériá minimalizovali a dospeli sme k maximálnemu počtu 50. Vybrali sme si tie kritériá, ktoré sa javili pre náš výskum ako validné. Tento počet bol limitujúci pre viackriteriálnu analýzu PROMETHEE II, ktorá

¹⁰ Náklady na usporiadanie sú celkové náklady na usporiadanie OH. Je to suma všetkých výdavkov, ktoré sa vynaložia na ich usporiadanie. Športové náklady popisujeme na strane 49.

sa softvérom GAIA môže mať na vstupe maximálne 50 kritérií. Celkovo máme 20 kritérií s váhou 0,03, 10 kritérií s váhou 0,02 a 20 kritérií s váhou 0,01. Celkový súčet váh je 1,0.

Pri prideľovaní jednotlivých váh sme si najprv všetky kritériá zoradili a následne sme určili tie kritériá, ktoré majú podľa nás najvyššiu váhu z hľadiska organizácie OH. Zameriavali sme sa na tie oblasti, ktoré vnímame ako kritické pre organizáciu OH.

Tieto kritériá ako aj pridelenie samotných váh a určenie či je dané kritérium maximalizačné alebo minimalizačné, sme si vytvorili preto, aby sme dokázali samotné OH porovnať. Nám známa literatúra a autori, ktorých v tejto práci citujeme, porovnanie na takejto širokej škále premenných zatiaľ neuskutočnili.

Z hľadiska ukazovateľa **GDPoecd (pomer HDP krajiny k priemeru GDPoecd)** sme v modeli PROMETHEE II prideliť danému kritériu váhu 0,03. Dané kritérium bolo maximalizačné. Najlepšie sa umiestnili hry v Sydney, nasledoval Londýn, Atény a Peking (tabuľka č.3). Iba dve krajiny mali HDP vyššie ako priemer GDPoecd v roku konania OH, išlo o hry v Sydney a hry v Londýne. Atény zaostávali za priemerom OECD o 13 % a OH v Pekingu až o 79 %. Pre kritérium pomeru HDP OECD sme si zvolili vždy konkrétny rok konania sa OH v hostujúcej krajine. Priemer HDP OECD prislúcha roku konania OH v hostujúcej krajine, napr. pre OH hry v Sydney sme si zvolili HDP krajiny z roku 2000 rovnako ako aj prislúchajúci priemer GDPoecd pre rok 2000.

Tabuľka 3: Pomer HDP krajiny k priemeru GDPoecd

	HDP p.c.	Priemer HDP krajín OECD p.c.	GDPoecd
Sydney	27 888	25 284	1,10
Atény	25 446	29 153	0,87
Peking	7 616	34 943	0,21
Londýn	37 703	37 618	1,00

Zdroj: World Bank (2016b)

Poznámka: Priemer HDP krajín OECD je priemerom za príslušný rok konania OH

Z hľadiska ukazovateľa **GDPPrOG (rast HDP vyšší po skončení OH)** sme v modeli PROMETHEE II prideliť danému kritériu váhu 0,03. Dané kritérium bolo maximalizačné. Najlepšie sa umiestnili hry v Londýne, nasledoval Peking, Sydney a Atény (tabuľka č.4). Pre rast HDP sme si zvolili údaje 10 rokov pred OH a 10 rokov po skončení OH¹¹. Pre

¹¹ Pre OH v Pekingu sme použili 7 ročné obdobie po OH a v prípade OH v Londýne sme použili len 3 ročné obdobie po ich skončení.

Austráliu to bol dátový rád 1990 – 1999 a 2001 – 2010. Pre Grécko to bolo rozpätie rokov 1994 - 2003 a 2005 – 2015. Pre Čínu sme použili roky 1998 - 2007 a 2009 – 2015. V prípade OH v Londýne sme použili dáta v rokoch 2002 – 2011 a 2013 – 2015.

Tabuľka 4: Rast HDP krajiny vyšší po skončení OH

	Rast HDP po OH	Rast HDP pred OH	GDPPrOG
Sydney	3 %	4,2 %	0,71
Atény	-1,8 %	3,61 %	-0,49
Peking	8,48 %	10,22 %	0,83
Londýn	2,51 %	2,2 %	1,14

Zdroj: World Bank (2016b)

Z hľadiska ukazovateľa **CsrCGc** sme v modeli PROMETHEE II pridelili danému kritériu váhu 0,02. Dané kritérium bolo maximalizačné. Najlepšie sa umiestnili hry v Aténach, nasledoval Londýn, Sydney, Atény a Peking (tabuľka č.5). Ukazovateľ **CsrCGc (pomer športových nákladov k celkovým nákladom na usporiadanie OH)** nám rozdeľuje hry na dve skupiny. V prvej skupine ide o hry v Aténach a Londýne. Hry v Aténach síce dosiahli najlepšie hodnotenie z hľadiska tohto kritéria, ale je treba povedať, že je za tým enormná výstavba 22 štadiónov, z ktorých momentálne je v prevádzke len jedno športovisko (IN GR, 2013; Agha – Fairley – Gibson, 2012). Z hľadiska OH v Londýne môžeme hovoriť o masívnej rekonštrukcii starších športovísk a najmenšej výstavbe nových športovísk v dejinách novodobých OH (LOCOG, 2012). Druhou kategóriu sú hry v Sydney a Pekingu. V Sydney prebiehala výstavba športovísk aj na budúce použitie. V danej dobe bol technický manuál na kritéria štadiónov odlišný od toho, ktorý sa používal v nasledujúcom období (IOC, 2005). Čína a jej OH v Pekingu zasa čelili síce masívnej výstavbe, no pri celkových nákladoch 48,71 mld. USD tvoril pomer športových a celkových nákladov len 13,22 %. Avšak v absolútnych číslach boli športové náklady len o necelých 300 mil. USD nižšie ako v Aténach a len o približne 20 mil. USD nižšie ako pri Londýne. Z hľadiska samotných výsledkov by sme chceli poukázať na OH v Aténach. Pomer športových k celkovým nákladom je síce najvyšší, no je to zapríčinené masívnou výstavbou nových štadiónov, ktoré sú po skončení OH nefunkčné. Z hľadiska Pekingu hovoríme o masívnych investíciách do zlepšenia životného prostredia, ktoré boli požiadavkou IOC pre usporiadanie hier.

Tabuľka 5: Pomer športových nákladov k celkovým nákladom na usporiadanie OH

	Športové náklady (mld. USD)	Celkové náklady (mld. USD)	CsrcGC
Sydney	1,78	4,73	0,37
Atény	6,79	12,8	0,52
Peking	6,44	48,7	0,13
Londýn	7,46	17,2	0,43

Zdroj: SOCOG report (2001), ATHOC report (2005), BOCOG report (2009), LOCOG report (2012), National Audit Office of Australia (1998), Foundation for Economic & Industrial research (2015) , China's General Office of the National Audit Office (2009), ODA Annual Report (2014)

Z hľadiska ukazovateľa **CsrNoa (Celkové náklady na atléta)** sme v modeli PROMETHEE II pridelili danému kritériu váhu 0,03. Dané kritérium bolo minimalizačné. Najlepšie sa umiestnili hry v Aténach, nasledoval Londýn, Sydney a Peking (tabuľka č.6). Rovnako ako pri predchádzajúcom ukazovateli, aj v tomto prípade ide o jeden z veľmi objektívnych ukazovateľov. Aj pri tomto ukazovateli sa najlepšie umiestnili hry v Sydney so skoro 3 násobne nižším rozpočtom na jedného atléta ako druhé hry v Aténach. Nasledujú hry v Londýne a najhoršie sa v našej tabuľke umiestnili hry v Pekingu. Pri hrách v Pekingu je potrebné dodať, že temer polovica z celkových nákladov sa použila na zníženie znečistenia ovzdušia ako aj prašnosti v hlavnom meste Číny.

Tabuľka 6: Celkové náklady na atléta

	Celkové náklady (mld. USD)	Počet atlétov (n)	CsrNoa
Sydney	4,73	10 651	0,44
Atény	12,8	10 625	1,20
Peking	48,7	10 942	4,45
Londýn	17,2	10 568	1,62

Zdroj: SOCOG report (2001), ATHOC report (2005), BOCOG report (2009), LOCOG report (2012), National Audit Office of Australia (1998), Foundation for Economic & Industrial research (2015) , China's General Office of the National Audit Office (2009), ODA Annual Report (2014)

Z hľadiska ukazovateľa **CgcNoi (celkové náklady na obyvateľa)** sme v modeli PROMETHEE II pridelili danému kritériu váhu 0,02. Dané kritérium bolo minimalizačné. Najlepšie sa umiestnili hry v Pekingu, nasledovali Sydney, Londýn a Atény (tabuľka č.7). Tak ako v predchádzajúcom prípade, aj v tomto ukazovateli dominujú hry v Pekingu

s nákladmi per capita na úrovni 36,76 USD. Keďže Čína je počtom obyvateľov najväčšou krajinou zo sledovaných hier, náklady sú preto najnižšie. Najvyššie náklady per capita sú v Aténach a to až 637,43 USD. Ak sa pozrieme na OH v Sydney a OH v Aténach, vidíme viac ako 2 a pol násobný rozdiel v prípade celkových nákladov v prepočte na jedného obyvateľa.

Tabuľka 7: Celkové náklady na obyvateľa

	Celkové náklady (mld. USD)	Počet obyvateľov (n)	CgcNoi
Sydney	4,73	19,15	246,95
Atény	12,8	20,12	637,43
Peking	48,7	1332,5	36,762
Londýn	17,2	63,7	269,54

Zdroj: SOCOG report (2001), ATHOC report (2005), BOCOG report (2009), LOCOG report (2012), National Audit Office of Australia (1998), Foundation for Economic & Industrial research (2015), China's General Office of the National Audit Office (2009), ODA Annual Report (2014)

Z hľadiska ukazovateľa **CpsPS (pomer financovania hier z hľadiska súkromného a verejného sektora)** sme v modeli PROMETHEE II prideliť danému kritériu váhu 0,03. Dané kritérium bolo maximalizačné. Najlepšie sa umiestnili hry v Sydney, nasledoval Londýn, Atény a Peking (tabuľka č.8). Ukazovateľ financovania hier je ďalším významným ukazovateľom, pretože nám vytvára obraz o financovaní samotných hier a to dvoma možnosťami. Buď bude organizátor hier financovať hry prostredníctvom verejných financií, alebo si väčšou či menšou mierou pomôže súkromným sektorom. Najviac súkromných investícií bolo na OH v Sydney na úrovni 55 % celkového rozpočtu. Nasledoval Londýn s 25 %, Atény s 23 % a Peking len s 10 % rozpočtu¹². Podiel verejných investícií z hľadiska OH v Sydney bol na úrovni 45 % z celkových nákladov na hry, ktorý je z hľadiska OH najnižším podielom. V Londýne sa verejný sektor podieľal na financovaní hier na úrovni 75 % a v Aténach to bolo na úrovni 77 %. Najviac finančných prostriedkov z verejných zdrojov sme zaznamenali pri OH v Pekingu. Verejné zdroje sa na celkovom rozpočte podieľali až 90 %.

¹² Musíme uviesť, že aj keď sa súkromný sektor podieľal na OH len 10 %, šlo o viac než 4 mld. USD.

Tabuľka 8: Pomer financovania hier z hľadiska súkromného a verejného sektora

	Súkromný sektor	Verejný sektor	CpsPs
Sydney	55 %	45 %	1,22
Atény	23 %	77 %	0,29
Peking	10 %	90 %	0,11
Londýn	25 %	75 %	0,33

Zdroj: SOCOG report (2001), ATHOC report (2005), BOCOG report (2009), LOCOG report (2012)

Z hľadiska ukazovateľa **Cpe (náklady na jedno podujatie)** sme v modeli PROMETHEE II pridelili danému kritériu váhu 0,03. Dané kritérium bolo minimalizačné. Najlepšie sa umiestnili hry v Sydney, nasledoval Peking, Atény a Londýn (tabuľka č.9). Počet podujatí je na skúmaných OH je v rozmedzí 300 až 305. Preto cena za jedno podujatie objektívne reflektuje náklady na hry ako také a je možné veľmi jednoducho porovnať hry v skoro rovnakých podmienkach. Najlacnejšie podujatia sa uskutočňovali v Sydney, kde náklady na jedno podujatie boli na úrovni takmer 15,76 mil. USD. Nasledovali hry v Aténach, 42,76 mil. USD, v Londýne 56,84 mil. USD a hry v Pekingu, kde cena za podujatie dosiahla úroveň 159,7 mil. USD.

Tabuľka 9: Náklady na jedno podujatie

	Celkové náklady (mld. USD)	Počet podujatí (n)	Cpe
Sydney	4,73	300	15,76
Atény	12,8	300	42,76
Peking	48,7	305	15,97
Londýn	17,2	302	56,85

Zdroj: SOCOG report (2001), ATHOC report (2005), BOCOG report (2009), LOCOG report (2012), National Audit Office of Australia (1998), Foundation for Economic & Industrial research (2015), China's General Office of the National Audit Office (2009), ODA Annual Report (2014)

Z hľadiska ukazovateľa **RnR (čistý zisk OH)** sme v modeli PROMETHEE II pridelili danému kritériu váhu 0,01. Dané kritérium bolo maximalizačné. Najlepšie sa umiestnili hry v Sydney, nasledoval Londýn, Peking a Atény (tabuľka č. 10). Čisté príjmy sú priame príjmy z OH. Sú evidované v účtovných knihách a sú publikované v reportoch OCOG. Najvyššie príjmy zaznamenali hry v Pekingu na úrovni 3,12 mld. USD. Najvyššie

čisté výdavky zaznamenali hry v Pekingu na úrovni 3,31 mld. USD. Z hľadiska nášho kritéria sa najlepšie umiestnili hry v Sydney, kde vznikol prebytok na úrovni 0,33 mld. USD. Najhoršie sa umiestnili hry v Aténach so schodkom na úrovni 0,19 mld. USD.

Tabuľka 10: Rozdiel čistých príjmov a celkových nákladov

	Príjmy (mld. USD)	Celkové náklady (mld. USD)	RnGc
Sydney	1,69	4,73	-3,03
Atény	3,16	12,83	-9,66
Peking	3,31	48,71	-45,39
Londýn	2,94	17,17	-14,22

Zdroj: SOCOG report (2001), ATHOC report (2005), BOCOG report (2009), LOCOG report (2012), National Audit Office of Australia (1998), Foundation for Economic & Industrial research (2015), China's General Office of the National Audit Office (2009), ODA Annual Report (2014)

Z hľadiska ukazovateľa **ThYb (nárast cestovného ruchu v roku konania OH)** sme v modeli PROMETHEE II pridelili danému kritériu váhu 0,03. Dané kritérium bolo maximalizačné. Najlepšie sa umiestnili hry v Sydney, nasledoval Londýn, Atény a Peking (tabuľka č. 11). Jediné hry, a to hry v Sydney zaznamenali nárast cestovného ruchu v roku OH s porovnaním s rokom pred OH. Ostatné sledované krajiny zaznamenali nižší alebo vyšší pokles. V Austrálii prišlo do krajiny o celých 472 000 návštevníkov viac ako rok predtým. Najväčší prepád cestovného ruchu zaznamenala Čína v roku 2008, kedy do krajiny prišlo o 1,67 mil. návštevníkov menej.

Tabuľka 11: Cestovný ruch – porovnanie v roku OH s rokom pred OH

	Počet turistov rok pred OH (mil.)	Počet turistov v OH roku (mil.)	ThYb
Sydney	4,93	4,45	0,47
Atény	13,31	13,96	-0,65
Peking	53,04	54,72	-1,67
Londýn	29,28	29,30	-0,02

Zdroj: World Bank (2016d), SOCOG report (2001), ATHOC report (2005), BOCOG report (2009), LOCOG report (2012)

Z hľadiska ukazovateľa **Togn (pomer OH turistov k celkovému cestovnému ruchu v hostiteľskej krajine)** sme v modeli PROMETHEE II pridelili danému kritériu váhu 0,03. Dané kritérium bolo maximalizačné. Najlepšie sa umiestnili hry v Sydney, nasledovali Atény, Londýn a Peking (tabuľka č. 12). Cestovný ruch súvisiaci s olympijskými hrami sa v porovnaní s celkovým cestovným ruchom hostiteľskej krajiny v roku konania, líši. V Číne cestovný ruch súvisiaci s olympijskými hrami tvoril len približne 1,2 % z celkového počtu turistov v krajine. Vo Veľkej Británii to boli približne 2,28 %, v Grécku 5,6 % a najväčší podiel olympijských turistov na celkovom cestovnom ruchu zaznamenala Austrália, a to na úrovni približne 7,5 %.

Tabuľka 12: Pomer OH turistov k celkovému cestovnému ruchu v hostiteľskej krajine

	Počet turistov počas OH (mil.)	Celkový počet turistov (mil.)	Togn
Sydney	0,39	5,19	0,075
Atény	0,41	7,23	0,056
Peking	0,65	53,09	0,012
Londýn	0,84	29,28	0,028

Zdroj: World bank (2016d), SOCOG report (2001), ATHOC report (2005), BOCOG report (2009), LOCOG report (2012)

Z hľadiska ukazovateľa **TsH (pomer výdavkov olympijských turistov k výdavkom bežných turistov)** sme v modeli PROMETHEE II pridelili danému kritériu váhu 0,01. Dané kritérium bolo maximalizačné. Najlepšie sa umiestnili hry v Sydney, nasledoval Londýn, Peking a Atény (tabuľka č. 13). Najvyšší rozdiel z hľadiska výdavkov cestovného ruchu bol na OH v Sydney, kde návštevníci minuli takmer o 2,4 násobne viac ako počas dní mimo OH. V Londýne to bolo na úrovni približne 2 násobku, nasleduje Peking s takmer 1,6 násobkom a najnižší pomer sme zaznamenali na hrách v Aténach a to na úrovni približne 1,3 násobku.

Tabuľka 13: Pomer výdavkov olympijských turistov k výdavkom bežného turistu

	Výdavky OH turistu	Bežné výdavky turistu	TsH
Sydney	1 300	542	2,39
Atény	975	741	1,31
Peking	350	220	1,59
Londýn	1 350	668	2,02

Zdroj: SOCOG report (2001), ATHOC report (2005), BOCOG report (2009), LOCOG report (2012), ODA Annual Report (2014)

Z hľadiska ukazovateľa **Ulyb (rozdiel v miere nezamestnanosti host'ujúceho mesta rok pred a počas konania OH)** sme v modeli PROMETHEE II pridelili danému kritériu váhu 0,03. Dané kritérium bolo maximalizačné. Najlepšie sa umiestnili hry v Sydney, Londýne, Pekingu a Aténach (tabuľka č. 14). Najvyšší pokles miery nezamestnanosti v OH roku v porovnaní s rokom pred OH zaznamenalo Sydney a to až na úrovni 0,8 %. Nasledoval Londýn s 0,6 %, Peking s 0,4 % a najnižší pokles zaznamenali Atény na úrovni 0,2 %. Pre model sme použili absolútne hodnoty.

Tabuľka 14: Miera nezamestnanosti v host'ujúcom meste počas OH

	Miera nezamestnanosti host'ujúceho mesta počas OH	Miera nezamestnanosti host'ujúceho mesta rok pred OH	Ulyb
Sydney	5,4 %	6,2 %	-0,8
Atény	9,1 %	9,3 %	-0,2
Peking	1,4 %	1,8 %	-0,4
Londýn	9,4 %	10%	-0,6

Zdroj: Ministry of Labor of Australia (2015), Bakas – Papapetroue (2012), World Data Atlas (2014) , London Datastore (2016)

Z hľadiska ukazovateľa **Uhya (rozdiel v miere nezamestnanosti host'ujúceho mesta rok po a počas konania OH)** sme v modeli PROMETHEE II pridelili danému kritériu váhu 0,01. Dané kritérium bolo minimalizačné. Najlepšie sa umiestnili hry v Aténach, nasledoval Londýn, Peking a Sydney (tabuľka č. 15). Pri OH v Sydney sme zaznamenali zvýšenie miery nezamestnanosti o 0,6 p.b.. V Pekingu rozdiel nenastal. V Londýne poklesla miera nezamestnanosti o 0,6 p.b. a z hľadiska Atén poklesla miera nezamestnanosti až o 0,8 p.b.

Tabuľka 15: Miera nezamestnanosti v host'ujúcom meste po OH

	Miera nezamestnanosti host'ujúceho mesta po OH	Miera nezamestnanosti host'ujúceho mesta počas OH	Uhya
Sydney	6 %	5,4 %	0,6
Atény	8,3 %	9,1 %	-0,8
Peking	1,4 %	1,4 %	0
Londýn	8,8 %	9,4 %	-0,6

Zdroj: Ministry of Labor of Australia (2015), Bakas – Papapetroue (2012), World Data Atlas (2014) , London Datastore (2016)

Z hľadiska ukazovateľa **Tp (priemerná cena lístka)** sme v modeli PROMETHEE II pridelili danému kritériu váhu 0,01. Dané kritérium bolo maximalizačné. Najlepšie sa umiestnili hry v Sydney, nasledoval Londýn, Atény a Peking (tabuľka č. 16). Najvyššia priemerná cena lístka bola v Sydney, a to na úrovni približne 113 USD. Najnižšia bola naopak v Pekingu, a to na úrovni približne 31 USD.

Tabuľka 16: Priemerná cena lístka

	Príjem z predaja lístkov (mil. USD)	Počet predaných lístkov (mil. ks)	Tp
Sydney	758,4	6,7	113,19
Atény	286,08	3,58	79,88
Peking	203,66	6,5	31,33
Londýn	1019,94	10,99	92,80

Zdroj: SOCOG report (2001), ATHOC report (2005), BOCOG report (2009), LOCOG report (2012)

Z hľadiska ukazovateľa **SnC (náklady na jeden štadión)** sme v modeli PROMETHEE II pridelili danému kritériu váhu 0,03. Dané kritérium bolo minimalizačné. Najlepšie sa umiestnili hry v Londýne, nasledovalo Sydney, Peking a Atény (tabuľka č. 17). V priemere boli najlacnejšie štadióny v Londýne na úrovni 35,48 mil. USD za jeden štadión. Nasledovalo Sydney so sumou 38,75 mil. USD, Peking s 58,86 mil. USD a Atény, ktoré so sumou 100,37 mil. USD za štadión boli skoro 3 krát drahšie ako priemerná cena štadiónu v Londýne.

Tabuľka 17: Náklady na jeden štadión

	Celková cena za štadióny (mld. USD)	Celkový počet štadiónov	SnC (mil. USD)
Sydney	1,16	30	38,75
Atény	3,51	35	100,37
Peking	2,17	37	58,86
Londýn	1,10	31	35,48

Zdroj: SOCOG report (2001), ATHOC report (2005), BOCOG report (2009), LOCOG report (2012)

Z hľadiska ukazovateľa **Vha (Počet dobrovoľníkov vyšší ako priemer)** sme v modeli PROMETHEE II pridelili danému kritériu váhu 0,01. Dané kritérium bolo maximalizačné. Najlepšie sa umiestnili hry v Pekingu, nasledoval Londýn, Sydney a Atény (tabuľka č. 18). Najviac dobrovoľníkov zo sledovaných hier sa zúčastnilo na OH v Pekingu a to až v počte 100 000. Nasledoval Londýn s počtom 70 000, Sydney so 46 967 a Atény s celkovým počtom 45 000 dobrovoľníkov.

Tabuľka 18: Počet dobrovoľníkov vyšší ako priemer

	Počet dobrovoľníkov	Priemerný počet dobrovoľníkov	Vha
Sydney	46 967	65 491,75	0,71
Atény	45 000	65 491,75	0,68
Peking	100 000	65 491,75	1,52
Londýn	70 000	65 491,75	1,06

Zdroj: SOCOG report (2001), ATHOC report (2005), BOCOG report (2009), LOCOG report (2012)

Z hľadiska ukazovateľa **Ab (počet divákov sledujúcich OH)** sme v modeli PROMETHEE II pridelili danému kritériu váhu 0,03. Dané kritérium bolo maximalizačné. Najlepšie sa umiestnili hry v Pekingu, nasledovali Atény, Londýn a Sydney (tabuľka č.19).

Tabuľka 19: Počet divákov sledujúcich OH

Ab (mld.)	
Sydney	3,6
Atény	3,9
Peking	4,7
Londýn	3,7

Zdroj: SOCOG report (2001), ATHOC report (2005), BOCOG report (2009), LOCOG report (2012)

Z hľadiska ukazovateľa **Aha (počet divákov sledujúcich OH vyšší ako priemer)** sme v modeli PROMETHEE II pridelili danému kritériu váhu 0,02. Dané kritérium bolo maximalizačné. Najlepšie sa umiestnili hry v Pekingu, nasledovali Atény, Londýn a Sydney (tabuľka č. 20). Nadpriemernú sledovanosť za sledované OH zaznamenal Peking, 1,18 násobne viac ako bol priemer. Ostatné hry priemer nedosiahli.

Tabuľka 20: Počet divákov sledujúcich OH vyšší ako priemer

	Počet divákov sledujúcich OH (mld.)	Priemerný počet divákov sledujúcich OH (mld.)	Aha
Sydney	3,6	3,97	0,90
Atény	3,9	3,97	0,98
Peking	4,7	3,97	1,18
Londýn	3,7	3,97	0,93

Zdroj: SOCOG report (2001), ATHOC report (2005), BOCOG report (2009), LOCOG report (2012)

Z hľadiska ukazovateľa **Abr (celkové príjmy z vysielacích práv)** sme v modeli PROMETHEE II pridelili danému kritériu váhu 0,01. Dané kritérium bolo maximalizačné. Najlepšie sa umiestnili hry v Londýne, nasledoval Peking, Atény a Sydney (tabuľka č. 21).

Najvyššie príjmy zaznamenali hry v Londýne a to na úrovni 2,56 mld. USD. Najnižšie príjmy zaznamenali hry v Sydney a to na úrovni 1,33 mld. USD.

Tabuľka 21: Celkové príjmy z vysielacích práv

Abr (mld. USD)	
Sydney	1 331,6
Atény	1 494
Peking	1 739
Londýn	2 569

Zdroj: SOCOG report (2001), ATHOC report (2005), BOCOG report (2009), LOCOG report (2012)

V závere tejto kapitoly upriamujeme pozornosť na niekoľko oblastí, a to konkrétne na kritériá, ktoré sú pre náš výskum kľúčové. Pri analýze jednotlivých kritérií ako je napríklad HDPoecd, sme preukázali, že OH si môžu dovoliť len rozvinuté krajiny. Pri ukazovateli Ts (počet predaných lístkov) sme preukázali, že aj keď sú OH zväčša vypredané, príjem z predaja lístkov nedokáže pokryť ani športové náklady a už vôbec nie celkové náklady. Zaujímavým faktom tiež je, že približne 73 % všetkých vstupeniek sa predá na území hostujúcej krajiny a len niečo cez 14,5 % lístkov sa predá v zahraničí. Ak by sme použili logické uvažovanie a predpokladali, že divák, ktorý mieri na OH si nekúpi len jednu vstupenku na jedno podujatie, ale chce vidieť podujatí viac a pri OH v Londýne bolo k dispozícii viac ako 10 miliónov vstupeniek, tak len 1,3 milióna vstupeniek sa predalo do zahraničia a len 580 tisíc návštevníkov prišlo do krajiny aj kvôli olympijským hrám. Náklady na organizovanie OH na obyvateľa sú v rozpätí od 36 USD až po 637 USD. Náklady na jedného atléta sú na úrovni 0,11 mil. USD až 4,45 mil. USD. Podiel súkromného sektora na financovaní OH je na úrovni od 0,11 až po 1,22. Čistý zisk OH je od -0,19 mil. USD až po 0,33 mil. USD. Cestovný ruch v roku konania OH stúpol len v prípade Austrálie a to o skoro 0,5 mil. prichádzajúcich turistov. V prípade všetkých ostatných krajín sa v porovnaní s predchádzajúcim rokom zaznamenal cestovný ruch prepad. Počet turistov, ktorí navštívia OH je priemerne na úrovni 576 tisíc. Výdavky turistov na cestovný ruch počas konania OH sú vyššie v rozpätí od 1,31 až po 2,39 násobok priemerných výdavkov bežných turistov mimo času konania OH. Príjmy za lístky sú približne 567 mil. USD pri priemernej cene lístka 79,3 USD. Náklady na štadióny sú na úrovni od 35 mil. USD až po viac ako 100 mil. USD za jeden štadión. Priemerne OH sledovali takmer 4 miliardy divákov.

Ostatné ukazovatele sú uvedené v prílohe 1. Bližší popis uvádzame nižšie.

Z hľadiska ukazovateľa **CsrNoa (športové náklady na atléta)** sme v modeli PROMETHEE II pridelili danému kritériu váhu 0,02. Dané kritérium bolo minimalizačné. Najlepšie sa umiestnili hry v Sydney, nasledoval Peking, Atény a Londýn. Ukazovateľ podielu športových nákladov k počtu atlétov je jedno z najobjektívnejších ukazovateľov z hľadiska všetkých nami vybraných kritérií. Keďže počet atlétov je viac menej konštantný a mení sa len o niekoľko desiatok či stovák. Tento pomer je najlepšie badateľný u hier v Sydney, ktoré sú o viac ako 3 a pol násobne lacnejšie ako druhé v poradí, OH v Pekingu.

Z hľadiska ukazovateľa **CsrcNoi (športové náklady na obyvateľa)** sme v modeli PROMETHEE II pridelili danému kritériu váhu 0,02. Dané kritérium bolo minimalizačné. Najlepšie sa umiestnili hry v Pekingu, nasledovali Sydney, Londýn a Atény. V tomto ukazovateli dominujú hry v Pekingu. Keďže Čína je počtom obyvateľov najväčšou krajinou zo sledovaných hier, náklady sú preto najnižšie na úrovni 4,86 USD. Najvyššie náklady per capita sú v Aténach a to až na úrovni 337,26 USD. V prípade porovnania hier v Sydney a hier v Aténach, môžeme vidieť obrovský rozdiel medzi týmito nákladmi per capita, ktoré sú skoro 3 a pol násobne vyššie.

Z hľadiska ukazovateľa **RnR (čistý zisk OH)** sme v modeli PROMETHEE II pridelili danému kritériu váhu 0,01. Dané kritérium bolo maximalizačné. Najlepšie sa umiestnili hry v Sydney, nasledoval Londýn, Peking a Atény. Čisté príjmy sú priame príjmy z OH. Sú evidované v účtovných knihách a sú publikované v reportoch OCOG. Najvyššie príjmy zaznamenali hry v Pekingu na úrovni 3,12 mld. USD. Najvyššie čisté výdavky zaznamenali hry v Pekingu na úrovni 3,31 mld. USD. Z hľadiska nášho kritéria sa najlepšie umiestnili hry v Sydney, kde vznikol prebytok na úrovni 0,33 mld. USD. Najhoršie sa umiestnili hry v Aténach so schodkom na úrovni 0,19 mld. USD.

Z hľadiska ukazovateľa **RnSrc (rozdiel čistých príjmov a športových nákladov)** sme v modeli PROMETHEE II pridelili danému kritériu váhu 0,02. Dané kritérium bolo maximalizačné. Najlepšie sa umiestnili hry v Sydney, nasledoval Peking, Atény a Londýn. V predchádzajúcom ukazovateli sme uvideli rozdiel medzi príjmami a výdavkami počas OH. Išlo teda o príjmy a výdavky, ktoré OH získali počas trvania OH. Športové náklady tzv. náklady OCOG. Ani v jednom prípade OH nehospodárili s kladným saldom v tomto kritériu. Najlepšie sa umiestnili OH v Aténach, kde bol negatívny rozdiel na úrovni 84,19 mil. USD. Všetky ostatné sledované hry vykázali negatívny rozdiel na úrovni vyššej než sú 3 mld. USD.

Z hľadiska ukazovateľa **RnHc (rozdiel čistých príjmov a celkových nákladov)** sme v modeli PROMETHEE II pridelili danému kritériu váhu 0,03. Dané kritérium bolo maximalizačné. Najlepšie sa umiestnili hry v Sydney, nasledoval Atény, Londýn a Peking. Rozdiel medzi čistými príjmami na OH v Sydney bol na úrovni -3,03 mld. USD. V Aténach to bolo -9,66 mld. USD, v Londýne -14,22 mld. USD a v prípade Pekingu bol rozdiel najmarkantnejší, a to až na úrovni -45,39 mld. USD. Ak sa bližšie pozrieme na nasledujúcu tabuľku a jej popis uvedený vyššie, každé z OH boli na základe ich príjmov a celkových nákladov v negatívnom salde. Je nutné dodať, že toto kritérium nezohľadňuje ďalšie príjmy v čase po skončení OH ako sú napríklad prenájom športovísk, nové pracovné miesta či cestovný ruch v oblasti športu. Ako však autori uvádzajú, rok po skončení OH nezaznamenávame takmer žiadny cestovný ruch v oblasti športu a ani pracovné miesta naviazané na OH (Saltzman, 2006; Preuss 2004; Riguard, 1997).

Z hľadiska ukazovateľa **RnAne (podiel čistých príjmov k priemerným výdavkom na OH)** sme v modeli PROMETHEE II pridelili danému kritériu váhu 0,01. Dané kritérium bolo maximalizačné. Najlepšie sa umiestnili hry v Pekingu, nasledovali Atény, Londýn a Sydney. Z hľadiska priemerných výdavkov sledovaných hier na úrovni 2,78 mld. USD sa najlepšie umiestnili hry v Pekingu. Priemerné výdavky z hľadiska OH sú tie výdavky, ktoré súvisia priamo s konaním OH hier, to znamená, že sú to všetky výdavky počas troch týždňov, kedy sa konajú OH v hostujúcom meste. Nepokrývajú náklady na výstavbu športovej, či inej infraštruktúry. Sú to predovšetkým náklady na bezpečnostné zložky, stravu, dobrovoľníkov či na výrobu a distribúciu masmediálneho obsahu.

Z hľadiska ukazovateľa **RnAnr (podiel čistých príjmov k priemerným čistým príjmom na OH)** sme v modeli PROMETHEE II pridelili danému kritériu váhu 0,01. Dané kritérium bolo maximalizačné. Najlepšie sa umiestnili hry v Pekingu, nasledovali Atény, Londýn a Sydney. Rozdiel medzi priemernými čistými príjmami a priemernými čistými výdavkami je len 0,01 mld. USD. Preto sú výsledky ukazovateľov RnAne a RnAnr totožné.

Z hľadiska ukazovateľa **ThabToy (nárast cestovného ruchu rok po skončení OH)** sme v modeli PROMETHEE II pridelili danému kritériu váhu 0,03. Dané kritérium bolo maximalizačné. Najlepšie sa umiestnili hry v Londýne, nasledovali Atény, Sydney a Peking. Rok po OH zaznamenala Veľká Británia nárast cestovného ruchu na úrovni 1,78 mil. návštevníkov. Rovnako tak aj Grécko zaznamenalo zvýšenú návštevnosť na úrovni 1,45 mil. návštevníkov. Prepad zaznamenala Austrália, o 75 000 návštevníkov a najväčší prepád zaznamenala Čína. Pri Číne, tak ako v predchádzajúcom ukazovateli, mohla najväčšiu úlohu pri návštevnosti krajiny zohrať kríza, ktorá sa začala prejavovať v roku 2008 a 2009.

Z hľadiska ukazovateľa **TiEb (nárast výdavkov medzinárodného cestovného ruchu v OH roku)** sme v modeli PROMETHEE II pridelili danému kritériu váhu 0,02. Dané kritérium bolo maximalizačné. Najlepšie sa umiestnili hry v Londýne, nasledoval Peking, Sydney a Atén. Výdavky na medzinárodný cestovný ruch stúpili v OH roku vo Veľkej Británii na úrovni rastu 0,06 % a v Číne na úrovni 0,02 %. Pokles zaznamenala Austrália na úrovni 0,15 % s Grécko na úrovni 0,24 %.

Z hľadiska ukazovateľa **TiEa (nárast výdavkov medzinárodného cestovného ruchu rok po OH)** sme v modeli PROMETHEE II pridelili danému kritériu váhu 0,02. Dané kritérium bolo maximalizačné. Najlepšie sa umiestnili hry v Pekingu, nasledovalo Sydney, Londýn a Atény. Výdavky na medzinárodný cestovný ruch rok po OH boli vyššie v Číne o 1,09 % a v Austrálii o 0,19 %. Pokles zaznamenala Veľké Británie o 0,01 % a Grécko o 0,12 %.

Z hľadiska ukazovateľa **Tiub (nárast príjmov medzinárodného cestovného ruchu v OH roku)** sme v modeli PROMETHEE II pridelili danému kritériu váhu 0,01. Dané kritérium bolo maximalizačné. Najlepšie sa umiestnili hry v Londýne, nasledoval Peking, Sydney a Atény. Príjmy z medzinárodného cestovného ruchu boli vyššie počas OH roka iba v prípade Veľkej Británie. Čína, Austrália a Grécko čelili poklesu od -0,23 % až po -3,19 %.

Z hľadiska ukazovateľa **Tiya (príjmy z medzinárodného cestovného ruchu vyššie rok po OH ako v roku OH)** sme v modeli PROMETHEE II pridelili danému kritériu váhu 0,01. Dané kritérium bolo maximalizačné. Najlepšie sa umiestnili hry v Londýne, nasledoval Peking, Sydney a Atény. Príjmy z medzinárodného cestovného ruchu boli rok po OH vyššie vo Veľkej Británii, Číne a Austrálii od 0,2 % až po 0,64 %. Pokles zaznamenalo Grécko a to na úrovni -0,13 %.

Z hľadiska ukazovateľa **TsHA (výdavky turistov vyššie ako priemer za ostatné OH)** sme v modeli PROMETHEE II pridelili danému kritériu váhu 0,03. Dané kritérium bolo maximalizačné. Najlepšie sa umiestnili hry v Londýne, nasledovalo Sydney, Atény a Peking.

Z hľadiska ukazovateľa **TnA (Počet OH turistov vyšší ako priemer za ostatné 4 OH)** sme v modeli PROMETHEE II pridelili danému kritériu váhu 0,03. Dané kritérium bolo maximalizačné. Najlepšie sa umiestnili hry v Londýne, nasledoval Peking, Atény a Sydney. Priemerný počet turistov za sledované hry bol na úrovni 576 000. Nadpriemerný počet turistov prišiel na OH v Londýne v počte 841 000, čo bolo o 265 000 viac ako je priemer. Nadpriemerne sa umiestnili aj OH v Pekingu. Podpriemerne hry v Aténach a

Sydney, kde prišlo priemerne o 161 000, resp. 182 000 návštevníkov menej ako je priemerom za sledované hry.

Z hľadiska ukazovateľa **RnAnr (pomer prenocovaní, ktoré turisti strávia počas OH k počtu dní, ktoré prenocujú mimo konania OH)** sme v modeli PROMETHEE II prideliť danému kritériu váhu 0,01. Dané kritérium bolo maximalizačné. Najlepšie sa umiestnili hry v Londýne, nasledoval Peking, Sydney a Atény. Najviac prenocovaní, a to až 13 nocí zaznamenali hry v Sydney. Najmenej prenocovaní zaznamenali Atény. Z hľadiska ukazovateľa RnAnr sa najlepšie umiestnili hry v Londýne, kde pomer prenocovaní počas OH k počtu prenocovaní mimo OH je na úrovni 1,22 nocí. V Pekingu to bolo 1,09 nocí, nasledovalo Sydney s 1,08 nocí a na poslednom mieste skončili hry v Aténach s pomerom 1,05 nocí.

Z hľadiska ukazovateľa **Tn (počet turistov)** sme v modeli PROMETHEE II prideliť danému kritériu váhu 0,01. Dané kritérium bolo maximalizačné. Najlepšie sa umiestnili hry v Londýne, nasledoval Peking, Atény a Sydney. Najviac olympijských turistov sme zaznamenali v Londýne, a to na úrovni 841 000. Nasledoval Peking s 654 000, ďalej Atény so 415 000 a na poslednom mieste sa umiestnili hry v Sydney s 394 000 turistami.

Z hľadiska ukazovateľa **Ulyb (rozdiel v miere nezamestnanosti host'ujúceho mesta rok pred a počas konania OH)** sme v modeli PROMETHEE II prideliť danému kritériu váhu 0,03. Dané kritérium bolo maximalizačné. Najlepšie sa umiestnili hry v Aténach, Peking, Londýn a Sydney. Najvyšší pokles miery nezamestnanosti v OH roku v porovnaní s rokom pred OH zaznamenalo Sydney a to až na úrovni 0,8 p.b.. Nasledoval Londýn s 0,6 p.b., Peking s 0,4 p.b. a najnižší pokles zaznamenali Atény na úrovni 0,2 p.b.. Pre model sme použili absolútne hodnoty.

Z hľadiska ukazovateľa **Ucyb (rozdiel v miere nezamestnanosti host'ujúcej krajiny rok pred a počas konania OH)** sme v modeli PROMETHEE II prideliť danému kritériu váhu 0,01. Dané kritérium bolo maximalizačné. Najlepšie sa umiestnili hry v Sydney, nasledoval Londýn spoločne s Aténami a najhoršie sa umiestnili hry v Pekingu. V roku OH v porovnaní s rokom pred OH sa miera nezamestnanosti v sledovaných krajinách pohybovala na úrovni 3,8 % až 10,3 % v roku pred OH a od 4,4 % až 10,5 % v OH roku. Najvyšší pokles miery nezamestnanosti zaznamenala Austrália, a to na úrovni 0,6 p.b.. Grécko a Veľká Británia zaznamenali nárast miery nezamestnanosti o 0,2 p.b. a Čína o p.b..

Z hľadiska ukazovateľa **Ucya (rozdiel v miere nezamestnanosti host'ujúcej krajiny rok po a počas konania OH)** sme v modeli PROMETHEE II prideliť danému kritériu váhu 0,01. Dané kritérium bolo minimalizačné. Najlepšie sa umiestnili hry v Sydney,

nasledoval Peking, Londýn a Atény. Grécko zaznamenalo v roku po OH pokles miery nezamestnanosti na úrovni 1,6 % spolu s Veľkou Britániou, kde miera nezamestnanosti poklesla o 0,5 p.b.. V Číne sa podľa údajov svetovej banky miera nezamestnanosti nezmenila. V Austrálii sme ale zaznamenali vyššiu mieru nezamestnanosti na úrovni 6,8 %, čo bolo zvýšenie o 0,5 p.b..

Z hľadiska ukazovateľa **Ts (počet predaných lístkov)** sme v modeli PROMETHEE II pridelili danému kritériu váhu 0,02. Dané kritérium bolo maximalizačné. Najlepšie sa umiestnili hry v Londýne, nasledovalo Sydney, Peking a Atény. Najviac lístkov na jednotlivé podujatia sa predalo v Londýne, a to až v objeme temer 11 miliónov. V Sydney sa predalo 6,7 mil. lístkov, nasledoval Peking s 6,5 mil. predanými lístkami a najmenej lístkov, 3,5 mil. sa predalo v Aténach.

Z hľadiska ukazovateľa **TsNt (rozdiel celkového počtu lístkov k počtu predaných lístkov)** sme v modeli PROMETHEE II pridelili danému kritériu váhu 0,01. Dané kritérium bolo minimalizačné. Najlepšie sa umiestnili hry v Pekingu, nasledoval Londýn, Sydney a Atény. Pri pohľade na rozdiel v predajnosti lístkov sa najlepšie umiestnil Peking, kde sa nepredalo len 0,3 mil. lístkov. Hneď za ním nasleduje Londýn, s 0,31 mil. vstupeniek. V Sydney sa nepredalo celkovo 0,9 mil. z celkového počtu vstupeniek a najviac sa nepredalo v Aténach, a to až 1,06 mil. vstupeniek.

Z hľadiska ukazovateľa **Tsa (predaj lístkov vyšší ako priemer za sledované OH)** sme v modeli PROMETHEE II pridelili danému kritériu váhu 0,01. Dané kritérium bolo maximalizačné. Najlepšie sa umiestnili hry v Londýne, nasledovalo Sydney, Peking a Atény. Nadpriemerný predaj zaznamenali hry v Londýne, kde počet lístkov prevýšil 4,49 mil. , nasledovalo Sydney s predajom vyšším ako je 0,2 mil. S nadpriemerným predajom lístkov skončil aj Peking, niečo málo cez 7 730 lístkov. Najhoršie sa umiestnili Atény, a to až s 2,91 mil. lístkov pod priemerom.

Z hľadiska ukazovateľa **Trha (príjem z predaja lístkov vyšší ako priemer za sledované obdobie)** sme v modeli PROMETHEE II pridelili danému kritériu váhu 0,03. Dané kritérium bolo maximalizačné. Najlepšie sa umiestnili hry v Londýne, nasledovalo Sydney, Atény a Peking. Najvyšší príjem zaznamenali hry v Londýne, nasledovali hry v Sydney, Pekingu a Aténach.

Z hľadiska ukazovateľa **Thslts (predaj lístkov v host'ujúcej krajine a v zahraničí)** sme v modeli PROMETHEE II pridelili danému kritériu váhu 0,03. Dané kritérium bolo minimalizačné. Najlepšie sa umiestnili hry v Atény, nasledoval Londýn, Peking a Sydney. Najviac lístkov sa medzinárodne predalo v Pekingu a Aténach, a to zhodne po 16 %. Najviac

lístkov v domácom prostredí sa predalo v Londýne a to až na úrovni 76,3 %. Najmenej naopak v Pekingu, 70,6 %.

Z hľadiska ukazovateľa **ThsSI (rozdiel v predaji lístkov v host'ujúcej krajine a súčet predaja lístkov sponzorom + IOC)** sme v modeli PROMETHEE II pridelili danému kritériu váhu 0,01. Dané kritérium bolo minimalizačné. Najlepšie sa umiestnili hry v Pekingu, nasledovali Atény, Londýn a Sydney. Predaj lístkov sponzorom a IOC (resp. ich postúpenie sponzorom a IOC) tvorí približne 10 - 12 % z celkových lístkov.

Z hľadiska ukazovateľa **ThsSII (rozdiel v predaji lístkov v host'ujúcej krajine a súčet predaja lístkov v zahraničí, sponzorom + IOC)** sme v modeli PROMETHEE II pridelili danému kritériu váhu 0,01. Dané kritérium bolo minimalizačné. Najlepšie sa umiestnili hry v Pekingu, nasledovali Atény, Londýn a Sydney. Súčet predaja lístkov mimo host'ujúcu krajinu, sponzorom a IOC tvorí približne od 23 – 29,4 % celkového predaja lístkov.

Z hľadiska ukazovateľa **Tpha (priemerná cena lístka a sledované OH)** sme v modeli PROMETHEE II pridelili danému kritériu váhu 0,01. Dané kritérium bolo maximalizačné. Najlepšie sa umiestnili hry v Sydney, nasledoval Londýn, Atény a Peking. Najvyššiu cenu za lístky z hľadiska priemeru za sledované OH mali OH v Sydney a to až o skoro 34 USD vyššiu ako priemer. Nasledovali hry v Londýne s priemernou cenou vyššou o 13,5 USD. Hry v Aténach zaznamenali taktiež nadpriemerné ceny lístkov o približne 0,6 USD. Hry v Pekingu naopak zaznamenali priemernú cenu lístkov nižšiu takmer o 48 USD.

Z hľadiska ukazovateľa **SnN (pomer štadiónov k novopostaveným štadiónom)** sme v modeli PROMETHEE II pridelili danému kritériu váhu 0,03. Dané kritérium bolo maximalizačné. Najlepšie sa umiestnili hry v Londýne, nasledoval Peking, Sydney a Atény. Najmenšia výstavba štadiónov bola v Londýne. Postavilo sa tam 7 nových štadiónov. Nasledoval Peking s 12 novými štadiónmi, Sydney so 14 a nakoniec Atény s celkovo 23 štadiónmi.

Z hľadiska ukazovateľa **SnT (pomer štadiónov k dočasným štadiónom)** sme v modeli PROMETHEE II pridelili danému kritériu váhu 0,02. Dané kritérium bolo minimalizačné. Najlepšie sa umiestnili hry v Londýne, nasledoval Peking, Sydney a Atény. Najviac dočasných štadiónov bolo postavených v Londýne. Celkovo ich tam počas hier vyrástlo 9. V Pekingu ich bolo o jeden menej. Nasledovalo Sydney s celkovým počtom 5. V Aténach to boli len 3 dočasné štadióny.

Z hľadiska ukazovateľa **SnO (pomer štadiónov k starým štadiónom)** sme v modeli PROMETHEE II pridelili danému kritériu váhu 0,03. Dané kritérium bolo minimalizačné.

Najlepšie sa umiestnili hry v Londýne, nasledoval Peking, Sydney a Atény. Najviac starých športovísk bolo použitých pri OH v Pekingu, a to až 17. Nasledoval Londýn s 15 štadiónmi, Sydney s 10 a Atény s 9 štadiónmi.

Z hľadiska ukazovateľa **ScIA (náklady na štadióny vyššie ako priemer)** sme v modeli PROMETHEE II pridelili danému kritériu váhu 0,01. Dané kritérium bolo minimalizačné. Najlepšie sa umiestnili hry v Londýne, nasledoval Sydney, Peking a Atény. Pri priemernej cene za sledované OH na úrovni 1,98 mld. USD za všetky štadióny sa najlepšie umiestnili v našom porovnaní hry v Londýne, kde celková cena za štadióny bola na úrovni 1,1 mld. USD. Nasledovali hry v Sydney s 1,16 mld. USD, hry v Pekingu s 2,17 mld. USD a najhoršie obstáli hry v Aténach a to na úrovni 3,51 mld. USD.

Z hľadiska ukazovateľa **Vp (podiel populácie na dobrovoľníka)** sme v modeli PROMETHEE II pridelili danému kritériu váhu 0,01. Dané kritérium bolo minimalizačné. Najlepšie sa umiestnili hry v Sydney, nasledovali Atény, Londýn a Peking. Najmenší pomer obyvateľov k počtu dobrovoľníkov sme zaznamenali na OH v Sydney na úrovni 407,79. Nasledovali Atény s pomerom dobrovoľníka na úrovni 447,27, Londýn s 910 a Peking s číslom prevyšujúcim viac ako 32 násobne hry v Sydney.

Z hľadiska ukazovateľa **Vha (Počet dobrovoľníkov vyšší ako priemer)** sme v modeli PROMETHEE II pridelili danému kritériu váhu 0,01. Dané kritérium bolo maximalizačné. Najlepšie sa umiestnili hry v Pekingu, nasledoval Londýn, Sydney a Atény. Najviac dobrovoľníkov zo sledovaných hier sa zúčastnilo na OH v Pekingu a to až v počte 100 000. Nasledoval Londýn s počtom 70 000, Sydney so 46 967 a Atény s celkovým počtom 45 000 dobrovoľníkov.

Z hľadiska ukazovateľa **Ahalo (pomer divákov sledujúcich ostatné OH vyšší ako počet divákov sledujúcich predchádzajúce OH)** sme v modeli PROMETHEE II pridelili danému kritériu váhu 0,03. Dané kritérium bolo maximalizačné. Najlepšie sa umiestnili hry v Pekingu, nasledovalo Sydney, Atény a Londýn. Temer každé zo sledovaných OH zaznamenali vyššiu sledovanosť ako hry pred nimi. Výnimku tvorí len Londýn, kde nastal pokles v sledovanosti hier na úrovni približne 78 % zo sledovanosti predchádzajúcich hier v Pekingu.

4.2 Implikácie viackriteriálnej analýzy z hľadiska výsledkov jednotlivých kritérií s aplikáciou na Slovenskú republiku

Skúmané olympijské hry stáli v priemere 20,86 mld. USD (SOCOG report, 2001; ATHOC report, 2005; BOCOG report, 2009; LOCOG report, 2012), čo je približne 22 % z HDP Slovenskej republiky. Štátny rozpočet SR (rok 2017) bol na úrovni 19,64 mld. USD. Rozpočet Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu bol na úrovni 1,61 mld. USD v roku 2017. Rozpočet MŠVVaŠ je teda len 7,7 % z priemerných nákladov na OH. Pomer športových nákladov k celkovým výdavkom (CsrcGC) bol v priemere na úrovni 36,25 %. Viac ako 63 % výdavkov bolo použitých na výstavbu štadiónov a celkovej infraštruktúry.

Ak by sme na OH, ktoré by sa konali na Slovensku, chceli použiť výlučne verejné zdroje, dané hry by boli v našich podmienkach po nákladovej stránke nerealizovateľné. Náklady, ktoré popisujeme vyššie, by rozpočet MŠVVaŠ nepokryl pri terajšom nastavení ani za 13 rokov. Ak by sme predpokladali vplyv súkromného sektora na financovaní hier, a použili by sme priemer so skúmaných hier, ktorý bol na úrovni približne 71,75 % hry by sme pri terajšom nastavení rozpočtu MŠVVaŠ zaplatili za približne 9 rokov.

OH sú najlepšou reklamou pre samotný šport a budovanie povedomia o telesnej kultúre. V čase, kedy mladí ľudia neinklinujú k budovaniu telesnej kultúry, môžu OH vytvoriť alebo prehĺbiť tento záujem, tak ako sa to stalo v Barcelone (Truno, 1995). Olympijské hry nie sú len udalosťou, ktorá sa koná približne tri týždne. Je to aj súbor podporných podujatí, ktoré slúžia nielen na otestovanie organizátorov, ale aj na vzbudenie záujmu širokej verejnosti o toto podujatie. Obrovské množstvo športových a kultúrnych podujatí vytvára pozitívne vplyvy na osoby, ktoré môžu viesť k zvýšenému povedomiu o telesnej kultúre. Preto by v podmienkach Slovenskej republiky mohli OH vzbudiť masívny záujem širokej verejnosti a tak prispieť k budovaniu telesnej kultúry na našom území. Tým by sa mohli znížiť náklady na zdravotnú starostlivosť na základe pozitívnych dopadov športu na ľudský organizmus.

Pri zohľadnení všetkých nami stanovených kritérií za použitia viackriteriálnej analýzy PROMETHEE II sa najlepšie umiestnili hry v Sydney. Pre naše účely budeme preto vychádzať z ukazovateľov, ktoré tieto OH v jednotlivých kritériách dosiahli.

Celkové náklady na usporiadanie sa vyšplhali na 4,73 mld. USD. Rast HDP bol v tejto krajine vyšší po skončení OH ako pred nimi (GDPPrOG), kde krajina rástla o 0,71 %.

Ako sa mnohí autori domnievajú (Greenwell et al., 2014; Getz, 2012; Preuss, 2004; Kavetsos, 2012; Hall, 1989), OH na rast HDP vplývajú buď minimálne, alebo vôbec. Celkové náklady na hry v podmienkach SR popisujeme nižšie.

Celkové náklady na športovca (CsrNoa) boli na úrovni 440 tisíc USD. Počet športovcov, ako sme už v kapitole 4.1. spomenuli, je viac menej konštantný. Pri počte športovcov 10 969 a nákladoch na športovca vo výške 0,44 mil. USD. by pri optimálnych podmienkach stáli OH na území SR 4,82 mld. USD. Celkové náklady na obyvateľa (CgcNoi) boli pri OH v Sydney na úrovni 246,95 USD. V prípade našej krajiny, by sa tieto náklady vyšplhali na približne 703 USD na obyvateľa. Súkromný sektor sa podieľal na OH v Sydney na úrovni (CpsPS) 55% z celkových nákladov. Pri aplikácii na Slovenskú republiku by daňovníkov hry stáli 2,169 mld. USD, teda skoro 400 USD per capita.

Náklady na jedno podujatie (Cpe) sa vyšplhali na 32,7 mil. USD pri priemernom počte podujatí 301,75. Tieto sprievodné podujatia, ktoré sú z hľadiska prípravy ako aj organizácie OH kľúčové, budujú v krajine nielen povedomie o blížiacich sa olympijských hrách, ale aj vytvárajú pozitívne externality z hľadiska propagovania olympijských myšlienok, ako aj budovania národného povedomia. Najnižšie náklady na organizáciu týchto sprievodných podujatí boli práve na OH v Sydney, kde sa tieto podujatia dostali na úroveň 15,76 mil. USD za podujatie. Ak by sme aplikovali túto najnižšiu sumu aj na Slovenskú republiku, hry by nás stáli 4,73 mld. USD.

Najvyšší zisk z pohľadu športových výdavkov a všetkých príjmov zaznamenali OH v Sydney a to na úrovni 330 mil. USD. Ak by sme však všetky príjmy odčítali od celkových nákladov, tak celková strata OH je na úrovni 2,71 mld. USD. Všetky ostatné krajiny zaznamenali dvoj a viacnásobný schodok.

Na Slovensko prišlo v roku 2017 2,16 mil. návštevníkov (ŠÚSR, 2017). Pri priemere 0,5 mil. OH návštevníkov, a zachovaní cestovného ruchu by nám stúpila návštevnosť Slovenska o 23 %. Počet prenocovaní na Slovensku je aktuálne (rok 2017) na úrovni 2,5 noci na návštevníka (ŠÚSR, 2017). Priemerný návštevník OH prenocuje v krajine 11,3 noci a minie 993,75 USD. V prípade, že by návštevníci mali výdavky na úrovni 993,75 USD a prenocovali 11,3 noci, ich celkové výdavky by boli na úrovni skoro 497 mil. USD.

Je nutné podotknúť, v OH roku, okrem Sydney, mali každé zo sledovaných OH nižšiu návštevnosť z hľadiska hostiteľskej krajiny. V priemere prišlo o skoro pol milióna návštevníkov menej ako rok predtým (World Bank (d), 2016). Ak by sme predpokladali pozitívny scenár a do našej krajiny by prišlo viac návštevníkov najmä kvôli OH, je stále

veľkou otázkou, či skutočne približne pol milióna návštevníkov vie kompenzovať tak obrovské náklady na organizáciu OH (World Bank (d), 2016; Preuss, 2004).

V Sydney boli výdavky turistov na úrovni 1300 USD, no v Pekingu tieto výdavky nepresiahli 350 USD. Ak by výdavky turistov na Slovensku boli v priemere na úrovni 1300 USD, tak by celkové výdavky turistov boli na úrovni 650 mil. USD, ak by však minuli 350 USD (predpokladáme scenár z OH v Pekingu), tak by boli na úrovni 175 mil. USD. Do Sydney však kvôli OH prišlo len 394 tisíc turistov, naopak do Pekingu prišlo 654 tisíc turistov. Počet turistov, ktorí prišli kvôli OH sa od priemeru najviac líšil (TnA) v prípade OH v Sydney, a to až o 182 tisíc.

Pomer OH turistov k celkovému cestovnému ruchu (Togn) bol najvyšší práve v Sydney a to na úrovni 7,5 % z celkového počtu turistov. V Pekingu sa tento pomer dostáva iba na 1,2 %. Ak by sme vychádzali z predpokladu, že pri organizácii OH bude tvoriť olympijský cestovný ruch 7,5 %, tak by do našej krajiny prišlo len 162 tisíc turistov.

Pomer výdavkov OH turistu k bežným výdavkom (TsH) bol najvyšší pri OH v Sydney, kde bol na úrovni 2,39 násobku. Najnižší rozdiel sme zaznamenali na OH v Aténach, kde bol tento rozdiel len 1,31 násobný.

Pomer prenocovaní (Tni), ktoré turisti strávia počas OH k počtu dní, ktoré prenocujú mimo konania OH bol na úrovni 1,11. Pri priemernom prenocovaní na SR v roku 2017 2,5 noci (ŠÚSR, 2017), by Slovensku vzrástol počet prenocovaní na 2,77 noci.

Každé z kritérií miery nezamestnanosti hostujúcej krajiny alebo mesta (Ulyb, Uhya, Ucyb, Ucay) sa týkali konkrétnych údajov pred, počas a po skončení OH. Na základe tejto skutočnosti môžeme len predpokladať dopad na Slovensko. Výsledky naznačujú, že z hľadiska miery nezamestnanosti môžu dosiahnuť hostiteľské mestá pokles miery nezamestnanosti až o 0,8 p.b. Autori sa však zhodujú, že okrem výstavby samotných športovísk, je vplyv na zamestnanosť miest či krajiny nesignifikantný (Helen, 2015; Preuss, 2004; Jennings 2012; Rigaurd, 1997).

Počet predaných lístkov (Ts) sa z hľadiska jednotlivých hier líšil. V Aténach ich bolo k dispozícii len 4,65 mil. kusov. Predalo sa 3,58 mil. a 1,06 mil. lístkov ostalo nepredaných. Naopak v Londýne bolo k dispozícii celkovo 11,3 mil. kusov a predalo sa takmer 11 mil. vstupeniek. Cena vstupeniek reflektuje možnosti populácie krajiny (Getz, 2012) a zároveň tvorí približne 20 % z celkových príjmov OH (Klimko, 2017; Flybjerg – Stewart, 2012). Celkový príjem z predaja lístkov bol v Sydney na úrovni 758,4 mil. USD, čo je druhý

najlepší predaj po Londýne (viac ako 1 mld. USD) zo skúmaných hier. Na druhej strane príjem v Pekingu bol na úrovni 203,66 mil. USD a OH v Aténach zaznamenali príjem z predaja na úrovni 286,08 mil. USD. Pri premise, kde berieme do úvahy, že 20 % príjmov tvorí predaj vstupeniek, by sa pri priemernom predaji vstupeniek, ktorý bol na úrovni 567,02 mil. USD dostávame na príjmy z OH na úrovni 2,83 mld. USD.

Z hľadiska predaja vstupeniek je tu ešte jeden podstatný aspekt. Diferenciácia skupiny ľudí, ktorí si lístky kúpia. Iba 12 % vstupeniek sa predá v zahraničí. Skoro 74 % vstupeniek sa predá divákovi z hostujúcej krajiny. Zvyšok tvoria vstupenky pre sponzorov a IOC. Ak by teda tvorili príjmy z predaja 567,02 mil. USD, v tom prípade by sa na nich slovenskí daňovníci podieľali sumou skoro 487 mil. USD a zahraniční návštevníci len sumou približne na úrovni 80 mil. USD. Z uvedeného vyplýva, že aj keď OH zviditeľnia krajinu po takmer celom svete, tak daňovníci sa nielenže podieľajú na ich výstavbe v podobe použitia ich daní, ale aj zaplatia 72 % z celkového príjmu zo vstupeniek, čo pri zachovaní premisy, že predaj lístkov tvorí 20% z celkových príjmov, tvoria príjmy z lístkov, tvorí približne 14,4 % z celkových príjmov OH.

Najlepšou voľbou by bola výstavba týchto štadiónov v okolitých mestách vzhľadom na nie príliš veľkú rozlohu Slovenskej republiky a na fakt, že krajské mestá sú často krát v okruhu 100 km, čo je podmienkou pre výstavbu štadiónov a hotelov pre konanie sa hier (IOC, 2005). Technický manuál určuje nielen samotné vybavenie športovísk, ale aj ich rozmery a zázemie. Presne definuje, aké sú minimálne počty divákov v jednotlivých športových objektoch. Rovnako definuje, ktoré športoviská sa môžu používať na dve športové disciplíny. To znamená, že na jednom športovisku môžu prebiehať maximálne dve športové disciplíny (napr. v športovej hale na hádzanú sa môžu hrať skupinové zápasy basketbalu, avšak v ďalších fázach turnaja sa basketbal presúva do inej športovej haly s vyššou kapacitou). Technický manuál sa venuje aj samotnému hostiteľskému mestu. Určuje minimálne počty ubytovacích zariadení. Presne definuje akú úroveň majú mať tieto ubytovacie zariadenia. Kvantifikuje, koľko izieb v daných kategóriách musí okolie hostujúceho mesta poskytnúť. Tieto ubytovacie zariadenia nesmú byť vo vzdialenosti väčšej ako je 40 km od športových komplexov, resp. od olympijského parku. Samotný technický manuál určuje povolenú výšku znečistenia ovzdušia rovnako ako aj prihliada na vopred vybudovanú infraštruktúru a schopnosti verejnej dopravy (IOC, 2005). Preto iba väčšie sídla, ktoré sú v danej vzdialenosti, by mali možnosť uchádzať sa o dané hry.

Problematickým aspektom organizácie hier pre Slovensko, ako aj pre iné krajiny, je následná využiteľnosť športovísk, ktoré je nutné postaviť podľa štandardov IOC. Tieto, často krát megalomanské stavby, by v podmienkach našich miest (Bratislava, Košice, Prešov, Banská Bystrica či Žilina) neboli schopné využiť svoje kapacity, pretože by neúmerne prevyšovali dopyt po daných službách. Ako príklad možno uviesť Atény, kde z 22 postavených športovísk dnes funguje len jedno. Navyše, hlavný olympijský štadión musí mať kapacitu cez 60 000 divákov, ktorý je v našich podmienkach len málo nevyužitelný. Pre príklad uvádzame športoviská s kapacitami: športová hala na hádzanú 10 000, basketbal 15 000 a na stolný tenis 5 000. Na každom športovisku sa pritom môžu uskutočniť maximálne dve podujatia ako sme už uviedli vyššie (IOC, 2005). Ide najmä o:

- Bratislava – Trnava – Nitra,
- Košice – Prešov,
- Prešov – Poprad,
- Poprad – Liptovský Mikuláš – Ružomberok – Martin,
- Banská Bystrica - Ružomberok – Liptovský Mikuláš,
- Žilina – Trenčín – Martin – Ružomberok,
- Banská Bystrica – Ružomberok – Martin.

Je však veľmi nepravdepodobné, že by štát, alebo vyššie územné celky či konkrétne mestá, boli schopné dané obrovské športoviská po skončení OH finančne pokryť a či by si dané športoviská svojím prenájmom skutočne pokryli výdavky, ktoré súvisia s ich prevádzkou. Pre príklad môžeme uviesť Bratislavu, kde kritériá IOC spĺňajú len tri športoviská – Národný futbalový štadión, Zimný štadión Ondreja Nepelu a Národné Tenisové Centrum. V ostatných mestách, s výnimkou Košíc a ich hokejovej arény nemáme športoviská, ktoré by spĺňali náročné požiadavky technického manuálu IOC (IOC, 2005). Výsledky našej viackriteriálnej analýzy naznačujú, že na tých OH, kde výstavba nových štadiónov tvorila menej ako je polovicu z celkového počtu potrebných štadiónov na OH sa umiestnili v modeli lepšie ako hry, ktoré postavili štadiónov viac. Z hľadiska dočasných štadiónov výsledky naznačujú, že tieto štadióny sa môžu po OH demontovať a postaviť na iných miestach krajiny, čo značne zvýši pridanú hodnotu OH aj mimo hostiteľského mesta.

Ak by Slovenská republika pristúpila k organizácii samotných hier, musela by vybudovať väčšinu športovísk. V tomto prípade by musela nasledovať organizátorov OH

v Aténach, kde sa náklady na usporiadanie zvýšili niekoľkokrát a samotné hry postavili najviac štadiónov v histórii OH. Po skončení OH však tieto štadióny nie sú využívané (IN GR, 2013).

Náklady na štadióny sú v prípade OH v Sydney na úrovni 38,75 mil. USD. Ak by sme použili naše dva štadióny v Bratislave (a započítame aj novopostavený futbalový štadión), za predpokladu, že do týchto športovísk nebudú potrebné ďalšie investície a pri priemernom počte 30,75 štadiónu na OH, náklady na štadióny by sa v podmienkach SR vyšplhali na 1,07 mld. USD. Ak by sme použili dáta z Atén, kde náklady na jeden štadión boli 100,37 mil. USD, tak by Slovenská republika zaplatila za štadióny 2,78 mld. USD.

Všeobecne uznávanou oblasťou je aj dobrovoľníctvo, ktoré ako jedna z primárnych hodnôt OH, ktoré svojou podstatou vytvára pozitívne vzťahy k societe a snaží sa prepájať rôzne sociálne entity na základe jedného cieľa a to v prípade OH je, že aj jeden človek môže svojou činnosťou pomôcť pri tak obrovskej udalosti akou sú OH. Práve dobrovoľníctvo je v podmienkach Slovenskej republiky do značnej miere pomerne rozšírené v porovnaní s inými krajinami sveta. Priemerný počet dobrovoľníkov bol na úrovni 65 491, čo vytvára veľkú možnosť na zapojenie širokej masy ľudí do organizácie OH.

Pri priemernej sledovanosti za ostatné OH na úrovni 3,97 miliardy divákov (SOCOG report, 2001; ATHOC report, 2005; BOCOG report, 2009; LOCOG report, 2012) by sa bezpochyby naša krajina marketingovo zviditeľnila v mnohých častiach sveta.

Z vyššie uvedeného môžeme konštatovať nasledovné. Slovenská republika v súčasnosti nemá materiálne ani finančné kapacity na usporiadanie olympijských hier. Rovnako tieto kapacity nemá ani na organizovanie zimných olympijských hier. V prípade, že by Slovenská republika zvažovala kandidatúru takéhoto prestížneho podujatia, je nutné ďalšie skúmanie danej problematiky z hľadiska pripravenosti Slovenskej republiky na takéto obrovské podujatie. Ako sme v texte neraz neuviedli, makroekonomický prínos každých olympijských hier je pri najmenšom sporný. Enormné náklady nielen na výstavbu, ale najmä aj o starostlivosť o športoviská po skončení OH zaťažujú štátny rozpočet na nasledujúce dekády ako to bolo napríklad pri OH v Montreale v roku 1972, ktoré v roku 2006 vyčíslili sumu za hlavný OH štadión na enormných 1,61 miliardy dolárov a museli kvôli danému podujatiu v provincii Quebec zaviesť špeciálnu tabakovú daň na pokrytie nákladov na organizáciu týchto OH (Kitchen, 1996).

OH by teda stáli približne 4,73 – 4,82 mld. Z toho 2,71 mld. by tvorila finančná strata, v ktorej nie sú zohľadnené náklady na prevádzku športovísk po skončení OH. Za predpokladu, že by 55 % nákladov na OH zaplatil súkromný sektor, náklady by klesli na 400 USD per capita. Turizmus by sa mohol zvýšiť o 23 %. Ak však zoberieme do úvahy, že olympijský cestovný ruch tvoril maximálne 7,5 % z celkového cestovného ruchu, tak by na územie našej krajiny prišlo len 162 tisíc nových návštevníkov. Počet prenocovaní by mohol stúpnuť z 2,5 noci na 2,75 noci. Náklady na štadióny by boli na úrovni 1,07 mld. USD. Na organizácii OH by sa mohlo podieľať skoro 70 tisíc dobrovoľníkov.

4.3 Zhrnutie výsledkov práce

Hypotéza H1, kde sme predpokladali, že sa z hľadiska porovnania skúmaných hier prostredníctvom viackriteriálnej analýzy sa v modeli najlepšie umiestnia tie hry, ktoré budú mať najvyšší pomer HDP krajiny k HDP OECD. Hypotéza sa nám **potvrdila**. Najnižší pomer HDP k cene sme zaznamenali na OH v **Sydney**.

Najvyšší pomer HDPoecd k HDP krajiny sme zaznamenali pri OH v Sydney v roku 2000. Keďže sme brali do úvahy veľkosť samotnej krajiny a jej ekonomický potenciál, zároveň sme vychádzali z predpokladu, že OH sú veľmi nákladnou záležitosťou a ich usporiadanie si nemôžu dovoliť málo rozvinuté krajiny. Sme si vedomí porovnania rôznorodých krajín akými sú Austrália, Grécko, Čína a Veľká Británia. Z hľadiska HDP a jeho priemeru k OECD sme brali do úvahy priemer v konkrétnom roku konania OH rovnako ako priemer HDPoecd v príslušnom roku.

Hypotéza H2, kde sme predpokladali, že sa z hľadiska porovnania skúmaných hier prostredníctvom viackriteriálnej analýzy sa v modeli najlepšie umiestnia tie hry, ktoré budú mať najnižšie náklady na usporiadanie OH. Hypotéza sa nám **potvrdila**. Najnižšie náklady na usporiadanie OH sme zaznamenali na OH v **Sydney**.

Najnižšie náklady na usporiadanie sme zaznamenali pri OH v Sydney v roku 2000. Oproti nákladom na OH v Aténach v roku 2004, stáli OH v Sydney približne tretinu z ceny OH v Aténach. Ak by sme hry v Sydney porovnali s OH v Londýne, stáli približne 27 % z ceny hier v Londýne. V porovnaní s hrami v Pekingu v roku 2008, stáli hry v Sydney len 8 % zo sumy hier v Pekingu.

Hypotéza H3, kde sme predpokladali, že sa z hľadiska porovnania skúmaných hier prostredníctvom viackriteriálnej analýzy sa v modeli najlepšie umiestnia tie hry, ktoré budú mať najnižšie športové náklady na usporiadanie OH. Hypotéza sa nám **potvrdila**. Najnižšie športové náklady na usporiadanie OH sme zaznamenali v **Sydney**.

Najnižšie športové náklady na usporiadanie OH sme zaznamenali na OH v Sydney v roku 2000. Športové náklady sú náklady na usporiadanie športovej časti OH. Patria sem náklady na prevádzku štadiónov, náklady na bezpečnosť počas OH, náklady na činnosť vysielacieho centra a podobne. Pri porovnaní so športovými nákladmi v Aténach, ide približne o 74 % nižšie športové náklady. V prípade hier v Pekingu ide o 72 % nižšie náklady a z hľadiska hier v Londýne až o 76 % nižšie športové náklady. Z uvedeného vyplýva, že kategória športových nákladov vplýva na samotné hry z hľadiska ich nákladov a výdavkov. Je nutné poznamenať, že športové náklady sa vyrovnajú príjmom OH. Sú však len menšou časťou celkových nákladov. Pre tento fakt nemôžu byť žiadne OH z hľadiska príjmov a výdavkov v kladnom salde.

Hypotéza H4, kde sme predpokladali, že sa z hľadiska porovnania skúmaných hier prostredníctvom viackriteriálnej analýzy sa v modeli najlepšie umiestnia tie hry, ktoré budú najvyššie príjmy z hľadiska jednotlivých skúmaných hier. Hypotéza sa nám **nepotvrdila**. Najvyššie príjmy zaznamenali OH v **Pekingu**.

Najvyššie príjmy sme zaznamenali na OH v Pekingu v roku 2008. Príjmy boli vyššie oproti OH v Sydney takmer o 53 %. Pri pohľade na príjmy v Aténach zaznamenal Peking príjmy vyššie o približne 5 %. Z hľadiska porovnania hier v Londýne, zaznamenal Peking vyššie príjmy o približne 7,5 %. Ako sme uviedli vyššie, príjmy z OH podľa oficiálnych údajov sa rovnajú len športovým nákladom. Príjmy OH slúžia len na pokrytie operačných nákladov spojených z organizáciou OH. V prípade Pekingu, kde celkové náklady tvorili 48,7 mld. USD, čistý zisk skončil v negatívnom salde na úrovni -0,18 mld. USD, kde príjmy boli na úrovni 3,12 mld. USD a výdavky sa pohybovali na úrovni 3,31 mld. USD.

Hypotéza H5, kde sme predpokladali, že sa z hľadiska porovnania skúmaných hier prostredníctvom viackriteriálnej analýzy sa v modeli najlepšie umiestnia tie hry, ktoré povedú k najvyššiemu poklesu miere nezamestnanosti v čase konania OH v porovnaní s rokom pred OH. Hypotéza sa nám **potvrdila**. Najvyšší pokles v miere nezamestnanosti zaznamenali OH v **Sydney**.

Najvyšší pokles v miere nezamestnanosti v čase konania OH v porovnaní s rokom pred OH sme zaznamenali na OH v Sydney v roku 2000. Rozdiel oproti hrám v Aténach bol na úrovni 0,6 p.b., oproti hrám v Pekingu to bol rozdiel o 0,4 p.b. a proti hrám v Londýne to bol rozdiel na úrovni 0,2 p.b. Je nutné dodať, že hry v Aténach a v Pekingu čelili recesiám. Taktiež štandardizované dáta z Číny nepreukazujú veľkú dôveryhodnosť.

Hypotéza H6, kde sme predpokladali, že sa z hľadiska porovnania skúmaných hier prostredníctvom modelu PROMETHEE II najlepšie umiestnia tie hry, ktoré povedú k najvyššiemu nárastu cestovného ruchu. Hypotéza sa nám **potvrdila**. Najvyšší rast cestovného ruchu sme zaznamenali pri OH v **Sydney**.

Najväčší rast cestovného ruchu v porovnaní roku pred OH v porovnaní s rokom OH sme zaznamenali na OH v Sydney v roku 2000. Krajinu navštívilo skoro pol milióna turistov viac ako rok pred OH. Pri OH v Aténach navštívilo krajinu menej ako 0,65 milióna turistov menej ako rok pred tým. V prípade OH v Pekingu to bolo až o 1,67 milióna turistov menej. V prípade OH v Londýne sme zaznamenali pokles o 24 tisíc turistov. Z hľadiska tejto hypotézy môžeme formulovať domnienku, že OH vôbec nemusia viesť k vyššiemu cestovnému ruchu v danej krajine.

Hypotéza H7, kde sme predpokladali, že sa z hľadiska porovnania skúmaných hier prostredníctvom viackriteriálnej analýzy sa v modeli najlepšie umiestnia tie hry, ktoré budú mať najnižšie investície do výstavby a rekonštrukcie štadiónov. Hypotéza sa nám **nepotvrdila**. Najnižšie investície do výstavby a rekonštrukcie štadiónov sme zaznamenali na OH v **Londýne**.

Najnižšie investície do výstavby a rekonštrukcie štadiónov sme zaznamenali na OH v Londýne v roku 2012. V porovnaní s hrami v Sydney, hry v Londýne investovali do výstavby a rekonštrukcie o približne 5,5 % menej ako tomu bolo v Sydney. Oproti hrám v Aténach, organizácia hier v Londýne v tomto ukazovateli stála o približne 69 % menej. Hry v Pekingu boli z hľadiska výstavby drahšie skoro o 50 %. Zaujímavosťou je, že celkové náklady z hľadiska hier v Londýne v porovnaní s hrami v Sydney boli viac než 3,6 násobne vyššie, avšak investície do štadiónov sme zaznamenali najnižšie pri OH v Londýne.

Hypotéza H8, kde sme predpokladali, že sa z hľadiska porovnania skúmaných hier prostredníctvom viackriteriálnej analýzy sa v modeli najlepšie umiestnia tie hry, ktoré budú

mať najvyššiu sledovanosť. Hypotéza sa nám **nepotvrdila**. Najvyššiu sledovanosť mali OH v **Peking**u.

Najvyššiu sledovanosť mali OH v Pekingu v roku 2008, sledovalo ich viac ako 4,7 miliardy divákov na celej planéte. V porovnaní s hrami v Sydney, kde ich sledovalo 3,6 miliardy divákov. Hry v Aténach sledovalo 3,9 miliardy divákov a hry v Londýne 3,7 miliardy divákov.

Hypotéza H9, kde sme predpokladali, že sa z hľadiska porovnania skúmaných hier prostredníctvom viackriteriálnej analýzy sa v modeli najlepšie umiestnia tie hry, ktoré na svoju prevádzku získajú čo najviac dobrovoľníkov. Hypotéza sa nám **nepotvrdila**. Najviac dobrovoľníkov sme zaznamenali na OH v **Peking**u.

Najviac dobrovoľníkov sme zaznamenali na OH v Pekingu v roku 2008. Išlo až o 100 000 dobrovoľníkov, ktorí sa podieľali na organizácii OH. V Sydney to bolo približne o 54 % menej, v Aténach o 55 % menej a v Londýne o 30 % menej.

5 Diskusia

Výskum zaoberajúci sa problematikou OH, resp. veľkých športových podujatí je v súčasnosti sťažený dostupnosťou relevantných dát, nakoľko početnosť štúdií o veľkých športových podujatiach je nízka. Ďalším problémom spomínaných štúdií je ich nekonzistentosť z hľadiska ich výskumných otázok a následne formulovaných záverov, ktoré sa ale venujú podobnej problematike. Ide predovšetkým o nasledujúce štúdie (Flybjerg, 2016; Getz, 2012; Flybjerg – Stewart, 2012; Preuss - Kurscheidt – Schutte, 2009; Maflas, Preuss 2004; Theodoraki - Houlihan, 2004; Kamp, 2002; Westerbeek – Turner – Ingerson, 2002; Crompton, 1995; Hall, 1994; Getz, 1991; Baade – Dye, 1988).

Olympijské hry sú veľkou príležitosťou pre zviditeľnenie krajiny (Flybjerg, 2016; Dimitrov, 2006; Hall – Hodges, 1998; Preuss, 1998). Koncepčné riešenia usporiadania olympijských hier však ustupujú víziám politikom (Altschuler – Luberoff, 2003), a preto sa v mnohých prípadoch OH nestávajú len oslavou športu (Oliphant, 2013; Palvarini – Tosi, 2013), ale ide aj o enormné vynaloženie obrovského množstva finančných prostriedkov z verejných zdrojov, ktoré mohli byť použité hospodárnejšie (Smith, 2009; Coates, 2007; Westerbeek – Turner – Ingerson, 2002). Na základe našej štúdie môžeme konštatovať, že OH zviditeľnia krajinu z hľadiska obrovského masmediálneho pokrytia po celom svete. Priemerná sledovanosť na úrovni takmer 4 mld. divákov a priama návštevnosť pol milióna športových turistov vytvára obrovský investičný potenciál pre krajinu, ktorá OH organizuje.

Ako najväčší problém organizácie OH sa javí obrovská športová infraštruktúra, ktorá po ich skončení nenachádza využitie (Molloy – Chetty, 2015; Agha – Fairley – Gibson, 2010; Ingerson, 2001; Stevens - Bevan, 1999), a s ktorou sa nevedia vysporiadať ani najväčšie svetové metropoly. Pre využiteľnosť tejto infraštruktúry nie je dostatočný dopyt (Crompton, 1995; Baade – Dye, 1988) a športoviská pri ich značnej koncentrácii na veľmi malej ploche (Essex – Chalkley, 1998), a zároveň s nadštandardnými rozmermi, si len ťažko nájdu uplatnenie pri rekreačnom, amatérskom, prípadne aj profesionálnom športe (Getz, 2012; Westerbeek – Turner – Ingerson, 2002; Hall – Hodges, 1998). Signifikantné náklady na ich prevádzku, ktoré sú spojené predovšetkým s obrovskými plochami zázemia pre jednotlivé objekty, spojené s polohou na okrajových častiach veľkých miest bez možnosti vytvoriť dodatočné príjmy z prenájmu na veľké kultúrne podujatia (predovšetkým z dôvodu

vysokej koncentrácii týchto objektov na pomerne malej ploche) vytvárajú enormnú disparitu medzi potrebami OH a potrebami miest z hľadiska udržateľnosti týchto štadiónov po skončení OH (Smith, 2009; Preuss, 2004; Ingerson 2001). Z našej štúdie vyplýva, že pri súčasnom nastavení technického manuálu IOC (2005) je veľmi nepravdepodobné, aby športoviská tak obrovských rozmerov našli uplatnenie z hľadiska jednotlivých hostiteľských miest. Obrovské zázemia pre veľké masy divákov, ako aj sústredenosť športovej infraštruktúry na pomerne malom území, vytvárajú z jednotlivých športovísk objekty, ktoré v mnohých prípadoch (OH v Aténach a Pekingu) ostávajú po skončení OH nevyužívané. Ich vysoké náklady na prevádzku prevažujú nad ich spoločenský úžitkom (Getz, 2012; Preuss - Kurscheidt – Schutte, 2009). Daný stav sa však dá odstrániť v počiatočných fázach projektu OH, kde sa projektanti jednotlivých športovísk zamerajú predovšetkým na ich budúce využitie a nie na ich obrovské rozmery. Možnosťou je aj prípadná demontáž športoviska a jeho presunutie na iné miesto v krajine, tak ako to bolo pri časti športovísk na OH v Londýne.

Problematikou HDP a jeho prepojenosťou s OH sa zaoberajú mnohí autori (Getz, 2012; Preuss - Kurscheidt – Schutte, 2009; Maflas, Theodoraki - Houlihan, 2004; Preuss, 2004; Ference Weicker & Co, 2002 a iní). Viacerí autori dospeli k záveru, že usporiadanie OH je nákladná záležitosť a môžu si ju dovoliť len tie krajiny, ktoré majú „*zdravé verejné financie*“, vedia zabezpečiť financovanie prevažne zo súkromného sektora a majú HDP rozvinutej krajiny (Preuss - Kurscheidt – Schutte, 2009; Maflas, Theodoraki - Houlihan, 2004; Preuss, 2004; Stevents – Bevant; 1999). Z hľadiska nášho výskumu môžeme poukázať na prepojenosť HDP s priemerom HDP krajín v OECD. Najlepšie sa v našom výskume umiestnili hry, kde HDP per capita je z hľadiska krajín OECD najvyšší. Ide o Veľkú Britániu, nasledovanú OH v Austrálii. Rovnako sa môžeme pripojiť k názoru, že podiel súkromného sektora na financovaní olympijských hier k pomeru financovania z verejných zdrojov, by mal byť vyšší na strane súkromného sektora. Obrovské podujatie nemôže byť financované čisto z verejných zdrojov, nakoľko ani jedna krajina nedisponuje tak veľkým objemom voľných finančných prostriedkov. Príkladom môže byť Austrália, kde sa pri OH v Sydney podieľal súkromný sektor na financovaní OH na úrovni 55 % z celkových nákladov.

Celkové náklady na OH sú pre politikov a komisie pre plánovanie OH tou najpodstatnejšou ekonomickou položkou. Rozpočet by mal byť v tomto prípade veľmi

detailný a podrobený odbornej diskusii (Getz, 2012; Ingerson, 2001). Z hľadiska nákladov, možno olympijské hry rozdeliť na dve éry. OH pred rokom 1999¹³ a po roku 2000. V priemere zaznamenali hry prekročenie rozpočtu do roku 1999 na úrovni 230 %, pri mediáne 166 %. Po roku 2000 zaznamenávame prekročenie rozpočtov v priemer na úrovni 75 %, pri mediáne 51 % (Flybjerg – Stewart – Budzier, 2016). Od roku 2007 sa prostredníctvom charty IOC prihliada s najväčšou mierou na možnosť udržateľnosti odkazu OH po skončení hier v dlhodobom horizonte (Agha – Fairley – Gibson, 2010). Príkladom môžu byť hry v Londýne s dočasnými štadiónmi, ktoré sa po skočení OH demontovali a znova postavili v iných častiach krajiny (LOCOG, 2012). Z hľadiska plánovania rozpočtu OH čelia rozpočtovým dysbalanciám. Každé OH prekročili rozpočet minimálne o 100 % a z hľadiska reálnych cien prekročili OH v rokoch 1960-2012 v priemere rozpočet o 179 %, a z hľadiska nominálnych cien až o 324 % (Klimko, 2017; Flybjerg – Stewart, 2012). Z hľadiska výsledkov nášho výskumu môžeme konštatovať, že každé nami skúmané olympijské hry zaznamenali zmeny v prvoplánových rozpočtoch. Tieto zmeny majú jeden spoločný znak. Týmto znakom je prezentovanie OH v hostiteľskom meste na konferencii MOV pre kandidátske mestá z hľadiska rozpočtových kapitol. Jednou z hlavných posudzovaných bodov je celkový rozpočet. Po schválení OH hlasovaním MOV sa tieto rozpočty v neskorších fázach minimálne zdvojnásobia. Preto môžeme tvrdiť, že v prvotnej fáze plánovania sú rozpočty OH poddimenzované.

Nové pracovné miesta sú po cestovnom ruchu jedným z najčastejších argumentov politikov ako vedia OH pomôcť k zníženiu miery nezamestnanosti (Lenskyj, 2000). Podľa dostupných štúdií však väčšina pracovných kontraktov počas OH neprekročí 30 dní (Preuss 2004; Riguard, 1997) okrem pracovných miest, ktoré vznikajú výstavbou samotnej športovej a pomocnej infraštruktúry. Ide o dočasné pracovné miesta a kontrakty pre tuzemské a zahraničné firmy (Saltzman, 2006; Coates. – Humphreys, 2003). Zamestnanosť po skončení OH z hľadiska naviazanosti na OH takmer úplne zaniká. Ostanú pracovné pozície len pre údržbu štadiónov, ich správu a správu infraštruktúry (Saltzman, 2006; Preuss 2004; Riguard, 1997). Výsledky našej štúdie naznačujú, že samotné hostiteľské mestá zaznamenali zníženie miery nezamestnanosti v roku konania OH. Kvantifikovať presný prírastok znižovania miery nezamestnanosti je v našom prípade veľmi obtiažne. Pracovné miesta podľa našich zistení vznikajú najmä v procese výstavby infraštruktúry a v organizačnom

¹³ Priemer za ostatné OH a ZOH od Tokya 1964, resp. Innsbrucku 1964 až po Rio De Janeiro 2016, resp. Sochi 2014

výbore. Všetky ostatné pracovné miesta, ako sú napríklad upratovacie práce či stráženie objektov, prípadne organizačné zabezpečenie jednotlivých športovísk pri športových podujatiach, sú len dočasné, resp. v mnohých prípadoch krátkodobé kontrakty, prípadne kontrakty na dobu určitú .

Ex ante štúdie predikujú takmer pri každých OH veľmi pozitívne dopady (Matheson, 2008; Porter – Fletcher, 2008; Teigland, 1999). Ex post štúdie dopadov OH však prichádzajú so značne pesimistickejšími vplyvmi na hostiteľské mesto (Matheson, 2008; Porter – Fletcher, 2008; Teigland, 1999). Autori sa zhodujú, že OH dokážu prilákať veľké množstvo turistov rovnako ako aj obrovské masy televíznych divákov, avšak ekonomické premenné ako tržby, zamestnanosť, príjmy z daní sú zanedbateľné (Matheson, 2008; Teigland, 1999).

Pri výstavbe športovísk je nutné prihliadať na technický manuál IOC. Jeho koncepcia vyplýva z minimálnych požiadaviek na zázemie jednotlivých športových stánkov. Tieto minimálne požiadavky počtu divákov v hľadisku na jednotlivé športové disciplíny športoviská nielen v mnohých prípadoch enormne predražujú (Getz, 2012; Preuss, 2004), ale aj znemožňujú budúcu využiteľnosť týchto športovísk (Crompton, 1995).

Pozitívne dopady na cestovný ruch ex ante štúdiami (Helleninc Tourist Board, 2004; De Guevara – Coller – Romani, 1995; Kang– Perdue, 1994; Hughes 1993), ktoré potvrdzujú pozitívne dopady OH na cestovný ruch sú v rozpore s reálnymi ex post štúdiami (Kamp, 2002; Hall, 1994; Getz, 1991), ktoré tvrdia, že reálny dopad na cestovný ruch v rámci krajiny je zanedbateľný, nakoľko ide o krátkodobý efekt spojení s obrovskými nákladmi na jeho aplikáciu do praxe. Podľa nášho výskumu na vzorke ostatných 4 OH sme dospeli k záveru, že ex post štúdie sa signifikantne viac približujú realite. V našej štúdii sme zaznamenali zvýšenie cestovného ruchu v olympijskom roku len počas hier OH v Sydney. Olympijský cestovný ruch však rok po skončení OH nie je signifikantne merateľný nakoľko nie je možné merať len prírastok cestovného ruchu, keďže vo väčšine prípadov cestovný ruch rastie veľmi podobne ako v rokoch pred OH (Solberg – Preuss, 2007; Getz, 2001; Exssex – Chalkey, 1998).

Pozitívnu externalitou sa môže javiť dobrovoľníctvo (Čaplánová, 2011) ako nadobúdanie pracovných návykov, vzťah k športu ako aj dobrovoľná práca pre komunitu (LOCOG, 2012; Kurscheidt, 2009; BOCOG, 2008). Na druhej strane celkové počty

dobrovoľníkov (priemer za ostatné 4 sledované OH) na úrovni 65 tisíc sa pri účasti 10 500 športovcov môžu zdať prehnane vysoké. S negatívnymi externalitami sa stretávame pri plánovaní a samotnej výstavbe športovísk (Getz, 2012; Smith, 2009; Baade – Dye, 1988), ktoré svojimi zásahmi do nezastavenej plochy mesta, ktoré bývali v drvivej väčšine zelenými plochami, prípadne obývané nízkopříjmovými obyvateľmi, vytvárajú obrovské železobetónové kolosy zoskupené na jednom mieste a chátrajúce pre ich nemožnosť následného využitia v čase (Komisarchnik – Fenn, 2010; Ingerson, 2001; Essex – Chalkley, 1998). Ďalšou negatívnou externalitou sú samotní sponzori olympijských hier (LOCOG, 2012; BOCOG, 2008; ATHOC, 2004; SOCOG, 2000) napr. Coca Cola, Mc Donald's a iné spoločnosti s rýchlym občerstvením, ktoré len ťažko možno nazvať vhodnými doplnkami zdravej výživy, ktorú športovci jedia a pijú. Z nášho pohľadu na danú problematiku sa prikláňame k názoru väčšiny autorov. Z hľadiska pozitívnych externalít ide najmä o zviditeľnenie krajiny, masovú propagáciu športu, dobrovoľníctvo a prípadnú revitalizáciu niektorých častí hostujúcich miest. Na strane negatívnych externalít môžeme hovoriť o presídľovaní nízkopříjmových obyvateľov do okrajových častí miest, prípadne ich premiestňovanie do iných okolitých miest. Rovnako môže dochádzať k zastavaniu zelených plôch a parkov športovou infraštruktúrou ako aj k rastu cien pozemkov a nehnuteľností v okolí výstavby športovísk.

Záver

Chceli by sme poukázať na to, že dizertačná práca je priekopníckou prácou z hľadiska jej témy a to prepojenia ekonomickej teórie, hospodárskej politiky a športu. Na našom území sa len málo autorov (Rehák – Štofko, 2012; Kotlíková – Schwarzhoffová, 2011; Novotný, 2011 a Hobza, 2006) venuje ekonómii športu, preto sme použili prevažne zahraničné vedecké zdroje.

Pri preskúmaní jednotlivých teoretických a praktických poznatkov vybraných autorov sme dospeli k názoru, že existujú dva typy výskumov, ktoré prinášajú rozdielne výsledky. Každý nami dostupný ex ante výskum vyhodnotil nadchádzajúce OH ako podujatie s obrovským potenciálom z hľadiska nových pracovných miest, rozvoja cestovného ruchu a ekonomického prínosu pre región. Naopak, ex post výskumy preukázali, že tieto ex ante výskumy sa k reálnym výsledkom nikdy nepriblížia natoľko, aby ich bolo možné brať pri plánovaní nasledujúcich OH ako reálne.

Na základe metódy PROMETHEE II sme vyhodnotili 4 olympijské hry. Išlo o OH v Sydney (2000), v Aténach (2004), v Pekingu (2008) a v Londýne (2012). Podľa dostupných dát sa najlepšie umiestnili hry v Sydney, nasledoval Londýn, Peking a najhoršie sa umiestnili hry v Aténach. Pri vyhodnocovaní jednotlivých hier sme použili 50 indexov. Temer všetky indexy (48) sú zostavené z ďalších premenných. Z hľadiska ich ekonomických dopadov na hostiteľskú krajinu a región sme sa zamerali na 9 hlavných oblastí a to predovšetkým na: HDP, náklady na usporiadanie OH, športové náklady, príjmy a výdavky jednotlivých hier, nezamestnanosť, cestovný ruch, výstavbu štadiónov; sledovanosť vo svete a dobrovoľníctvo.

Celkovo sme si stanovili 9 hypotéz. Z toho sa nám potvrdilo 5 hypotéz a 4 hypotézy sa nám nepotvrdili. Vo všeobecnosti môžeme konštatovať, že každé hry vytvárajú schodok z pohľadu príjmov a výdavkov na výdavkovej strane. Tento schodok sa snažia organizátori OH prezentovať ako marketingovú investíciu na prezentáciu krajiny, výstavbu športovísk pre širokú verejnosť a v neposlednom rade ako investíciu do športu.

Z hľadiska HDP sa v prípade OH v Aténach dostávame až na približne 5 % podiel celkovej ceny OH z HDP Grécka pre rok 2004. Miera nezamestnanosti v hostiteľských mestách sa v každom nami skúmanom prípade znížila v roku OH minimálne o 0,2 p.b. a maximálne o 0,8 p.b. oproti roku pred OH. Na základe nami skúmaných krajín, v každej krajine došlo k poklesu cestovného ruchu v krajine v roku konania OH oproti roku pred OH okrem OH v Sydney. Najefektívnejšie riešenie z hľadiska investícií do štadiónov sme zaznamenali pri tých hrách, ktoré využívali už vybudovanú športovú infraštruktúru. Pozitívne výsledky sme zaznamenali aj pri tých hrách, ktoré sa rozhodli používať dočasné štadióny, hry v Londýne. Ako jednu z najpozitívnejších externalít sme vyhodnotili dobrovoľníctvo. Dobrovoľníctvo ako také vytvára pozitívne vplyvy na pracovné návyky ako aj službu pre komunitu. Ako sme predpokladali, v Číne sme zaznamenali najviac dobrovoľníkov za celú éru trvania novodobých OH. V priemere sledujú OH takmer 4 miliardy ľudí.

Najvyšší pomer HDPoecd k HDP krajiny sme zaznamenali pri OH v Sydney v roku 2000. Keďže sme brali do úvahy veľkosť samotnej krajiny a jej ekonomický potenciál, zároveň sme vychádzali z predpokladu, že OH sú veľmi nákladnou záležitosťou a ich usporiadanie si nemôžu dovoliť málo rozvinuté krajiny. Hypotéza H1 sa nám potvrdila.

Najnižšie náklady na usporiadanie sme zaznamenali pri OH v Sydney v roku 2000. Oproti nákladom na OH v Aténach v roku 2004, stáli OH v Sydney približne tretinu z ceny OH v Aténach. Ak by sme hry v Sydney porovnali s OH v Londýne, stáli približne 27 % z ceny hier v Londýne. V porovnaní s hrami v Pekingu v roku 2008, stáli hry v Sydney len 8 % zo sumy hier v Pekingu. Hypotéza H2 sa nám potvrdila.

Najnižšie športové náklady na usporiadanie OH sme zaznamenali na OH v Sydney v roku 2000. Športové náklady sú náklady na usporiadanie športovej časti OH. Patria sem náklady na prevádzku štadiónov, náklady na bezpečnosť počas OH, náklady na činnosť vysielacieho centra a podobne. Pri porovnaní so športovými nákladmi v Aténach, ide približne len o približne 74 % nižšie športové náklady. V prípade hier v Pekingu ide o 72 % nižšie náklady a z hľadiska hier v Londýne až o 76 % nižšie náklady. Hypotéza H3 sa nám potvrdila.

Najvyššie príjmy sme zaznamenali na OH v Pekingu v roku 2008. Príjmy boli vyššie oproti OH v Sydney takmer o 53 %. Pri pohľade na príjmy v Aténach zaznamenal Peking príjmy vyššie o približne 5 %. Z hľadiska porovnania hier v Londýne, zaznamenal Peking vyššie príjmy o približne 7,5 %. Hypotéza H4 sa nám nepotvrdila.

Najvyšší pokles miery nezamestnanosti v čase konania OH v porovnaní s rokom pred OH sme zaznamenali na OH v Sydney v roku 2000. Rozdiel oproti hrám v Aténach bol na úrovni 0,6 p.b., oproti hrám v Pekingu to bol rozdiel o 0,4 p.b. a proti hrám v Londýne to bol rozdiel na úrovni 0,2 p.b. Hypotéza H5 sa nám potvrdila.

Najväčší rast cestovného ruchu v porovnaní roku pred OH v porovnaní s rokom OH sme zaznamenali na OH v Sydney v roku 2000. Krajinu navštívilo skoro pol milióna turistov viac ako rok pred OH. Pri OH v Aténach navštívilo krajinu menej ako 0,65 milióna turistov menej ako rok pred tým. V prípade OH v Pekingu to bolo až o 1,67 milióna turistov menej. V prípade OH v Londýne sme zaznamenali pokles o 24 tisíc turistov. Hypotéza H6 sa nám potvrdila.

Najnižšie investície do výstavby a rekonštrukcie štadiónov sme zaznamenali na OH v Londýne v roku 2012. V porovnaní s hrami v Sydney, hry v Londýne investovali do výstavby a rekonštrukcie o približne 5,5 % menej ako tomu bolo v Sydney. Oproti hrám v Aténach, organizácia hier v Londýne v tomto ukazovateli stála o približne 69 % menej. Hry v Pekingu boli z hľadiska výstavby drahšie skoro o 50 %. Hypotéza H7 sa nám nepotvrdila.

Najvyššiu sledovanosť mali OH v Pekingu v roku 2008, sledovalo ich viac ako 4,7 miliardy divákov na celej planéte. V porovnaní s hrami v Sydney, kde ich sledovalo 3,6 miliardy divákov. Hry v Aténach sledovalo 3,9 miliardy divákov a hry v Londýne 3,7 miliardy divákov. Hypotéza H8 sa nám nepotvrdila.

Najviac dobrovoľníkov sme zaznamenali na OH v Pekingu v roku 2008. Išlo až o 100 000 dobrovoľníkov, ktorí sa podieľali na organizácii OH. V Sydney to bolo približne o 54 % menej, v Aténach o 55 % menej a v Londýne o 30 % menej. Hypotéza H9 sa nám nepotvrdila.

V našom výskume sme zistili, že v priemere navštívi hostiteľskú krajinu v roku konania OH skoro 576 tisíc turistov, čo tvorí pri priemernej cene za OH, ktorá je na úrovni 20,86 mld. USD, výdavky na prilákanie jedného turistu do krajiny na viac ako 32 tisíc USD. V priemere OH turisti vynaložia na kúpu tovarov a služieb prostriedky v objeme približne 1 000 USD počas trvania OH.

Naše výsledky naznačujú, že ak sa súkromný sektor podieľa na organizácii OH viac ako verejný, hry vykazujú nižšie náklady na ich usporiadanie. Miera nezamestnanosti sa v hostiteľskom meste v priemere zníži o 0,2 p.b. rok po konaní OH. Predaj vstupeniek návštevníkom z hostiteľskej krajiny tvorí v priemere skoro 74 %, pričom len približne 14,5 % vstupeniek sa predá do ostatných krajín. Na základe nami dostupných údajov môžeme konštatovať, že tie OH, ktoré neinvestujú finančné prostriedky do výstavby nových športovísk, ale sa snažia využiť v čo najväčšej miere už existujúce športoviská (ktoré musia prejsť rekonštrukciou kvôli technickému manuálu IOC), alebo používajú dočasné športoviská, sa z hľadiska udržateľnosti dedičstva OH javia ako viac udržateľné (Sydney, Londýn) než tie, ktoré sa pustili prevažne do výstavby nových športovísk (Atény, Peking). V priemere sa OH zúčastní 65,5 tisíc dobrovoľníkov. Každý z prvotných rozpočtov OH sa zvýšil v priemere o 173 %.

Nie každej oblasti sme sa mohli z hľadiska rozsahu práce venovať do maximálnej hĺbky. V budúcnosti by sme sa preto zamerali na detailnejšie preskúmanie vybraných špecifických oblastí, ktoré sa v priebehu finalizácie dizertačnej práce a vyhodnocovania výsledkov javili ako zaujímavé z pohľadu detailnejšieho skúmania. Ide najmä o oblasti športovej infraštruktúry z hľadiska jej následného (ne)využitia. Ďalej by sme sa chceli zamerať na skúmanie tvorby pracovných miest, investícií zo strany štátu do obrovských podujatí, vytváraní lotérií a ich vplyvom na iné národné lotérie, cestovnému ruchu, ktorý nám v troch zo štyroch prípadov v OH roku poklesol v porovnaní s rokom pred OH. Rovnako by sme sa chceli zaoberať vytvorením komplexného ukazovateľa pre OH, ktorý by využíval viac premenných kritérií ako sme použili v našom výskume.

Z hľadiska externalitných dopadov sme sa dopracovali k dvom kategóriám. Prvou kategóriou sú pozitívne dopady. Za najpozitívnejší externalitný dopad olympijských hier môžeme považovať samotnú myšlienku športu a oslavu tohto športového sviatku. S tým spojené dobrovoľníctvo nám vytvára pozitívne vnemy pre pomerne širokú oblasť mladých

ľudí. Vzbudenie povedomia o krajine ako takej z hľadiska cestovného ruchu môže prispievať nielen k zvýšeniu príjmov z príchodu návštevníkov, ale môže obohacovať kultúru society. Na strane druhej tu máme negatívne externality, ktoré sú vytvorené masívnou výstavbou športovísk a príľahlých komunikácií. Tieto obrovské stavby, mnohokrát postavené s úctyhodnou vzdialenosťou od samotného mesta, majú také rozmery, že ich nie je možné po skončení olympijských hier využiť. Rovnako nie je možné využiť ani postavenú infraštruktúru, ktorá spája tieto objekty s mestom nakoľko sa v danej oblasti nevyskytujú obytné či priemyselné zóny. Negatívnou externalitou je aj samotná cena za túto oslavu športu. Priemerná cena za jedny OH by dokázala postaviť niekoľko desiatok menších športovísk (štadiónov, hál, a pod.), alebo aj niekoľko stovák menších ihrísk pre obyvateľov celého štátu, nielen v hostiteľskom meste. Ďalšou negatívnou externalitou je fakt, že väčšinu hier zaplatia samotní daňovníci.

Naše výsledky naznačujú nové možnosti pre budúci výskum v oblasti organizácie a dopadov veľkých športových podujatí na hostiteľské krajiny. Jednou z možností zlepšenia výskumu je vytvorenie povinnosti pre každé hostiteľské mesto vypracovať detailnú analýzu výdavkov, ktorá by sa bola štandardizovaná prostredníctvom usmernenia MOV, pretože práve dostupnosť, komplexnosť, kvalita a porovnateľnosť dát je kľúčovým aspektom pre budúci výskum. Práve dáta, ktoré sú dostupné, komplexné, kvalitné a porovnateľné môžu vo veľkej miere pomôcť v rozhodovacom procese či, a za akých podmienok je ekonomicky odôvodniteľné uchádzať sa o organizáciu OH. Práve viackriteriálna analýza môže v tomto procese zohrať kľúčovú úlohu pri ex ante výskumoch možných dopadov OH na krajinu, ktorá ich plánuje v budúcnosti usporiadať. Chceme zdôrazniť, že podľa našich najlepších vedomostí ide o prvú komplexnú výskumnú štúdiu, ktorá sa zaoberá tak rozsiahlym porovnaním OH z hľadiska početnosti skúmaných kritérií. V nasledujúcom období chceme náš výskum smerovať na detailnejšiu kvantifikáciu vstupných dát a ich podrobnejšie spracovanie so zámerom maximalizácie pridanej hodnoty nášho budúceho výskumu.

Použitá literatura

1. AGHA, N. - FAIRLEY, S. - GIBSON, H. 2012. Considering legacy as a multi-dimensional construct: The legacy of the Olympics Games. In: *Sport Management Review*. ISSN: 1441-3523 .roč. 15,č. (1). s. 125-139.
2. ALTSHULER, A., - LUBEROFF, D. 2003. *Mega-projects: The changing politics of urban public investment*. New York: Brookings Institution Press.
3. AVISON YOUNG. 2003. *Avison Young Olympic Impact: Vancouver 2010 and the Industrial Real Estate Market*. Avison Young, Vancouver, 2003.
4. ATHOC REPORT. 2005. *Official Report of The XXVIII Olympics*. [online]. Athens: Liberis Publications Group. 2001. 544 p. [cit. 2016.09.25.] Dostupné na internete: <<http://library.la84.org/6oic/OfficialReports/2004/or2004b.pdf>>. ISBN: 960-88101-8-3.
5. BAADE, R. – DYE, R. 1988. Sports Stadiums and Area Development: A Critical Review. In *Economic Development Quarterly*. ISSN: 0891-2424, roč. 2, č. 3 (August 1988). s 265-275.
6. BAKAS, D. – PAPAPETROU, E. 2012. *Unemployment in Greece: evidence from Greek regions*. [online]. Athens. [cit. 2016.09.26.] Dostupné na internete: <<http://www.bankofgreece.gr/BogEkdoseis/Paper2012146.pdf>>.
7. BAUN, B.W. – BERR, L. L. – MIRABUTO, A.M. 2010. What's the Hard Return on Employee Wellness Programs? Harvard. [online]. cit. 2016.24.4. Dostupné na internete: <<https://hbr.org/2010/12/whats-the-hard-return-on-employee-wellness-programs>>.
8. BEATY, A. 1999. The homeless Olympics? In *Homelessness: the Unfinished Agenda* (JAMES C., SOUTH J., BEESTON B. and LONG D. (eds)). University of Sydney, Sydney, 1999.
9. BEHZADIAN, M. – KAZEMZADEH, R.B. – ALBADVI, A. – AGHDASI, M. 2012. PROMETHEE: A comprehensive literature review on methodologies and applications. In *European Journal of Operational Research*. ISSN 0377-2217, roč. 33, č. 200, s. 198-215.
10. BOCOG REPORT. 2010. *Official Report of The XXIX Olympic*. [online]. Beijing. [cit. 2016.10.10.] Dostupné na internete: <http://doc.rero.ch/record/20628/files/2008-RO-S-Beijing-vol_3.pdf>. ISBN 978-7-5644-0264-8.

11. BROMBERGER, CH. 1995. Football as word-view and as ritual. In *French Cultural Studies*. ISSN 0957-1558, roč. 6, č. 17, s. 293-311.
12. BRUNET, F. 1995. *An economic analysis of the Barcelona '92 Olympic Games: resources, financing and impact*. In *The Keys to Success (DE MORAGAS M. and BOTELLA M. (eds))*. Centre d'Estudis Olímpics de l'Esport, Universitat Autònoma de Barcelona, Barcelona, 1995.
13. CHAUDHARY, V. 1999. Golden goals. *Guardian*, March, 1999, 23.
14. CHINA'S GENERAL OFFICE OF THE NATIONAL AUDIT OFFICE. 2009. *Beijing Olympic Games financial revenue and expenditure and Olympic venues construction project tracking audit results*. [online]. Beijing. [cit. 2016.10.08.]
Dostupné na internete:
<<http://www.audit.gov.cn/n1992130/n1992150/n1992500/2302152.html>>. ISBN 978-960-7536-61-7
15. COATES, D. 2007. Stadiums and Arenas: Economic Development or Economic Redistribution? In *Contemporary Economic Policy*. ISSN: 1465-7287, v. 25, č.4 (Október 2007). s. 565-577.
16. COATES, D. – HUMPHREYS, B. 2003. The Effect of Professional Sports on Earnings and Employment in U.S. Cities. In *Regional Science and Urban Economics*, ISSN: 0166-0462, roč. 33, č. 2 (Marec 2003). s. 175-198.
17. COMPETITIVO VENUES, 2005. IOC.
18. CROMPTON, J. 1995. Economic analysis of sport facilities and events: eleven sources of misapplication. In *Journal of Sport Management*, 1995, r. 9, č. 1, s. 14–35.
19. ČAPLÁNOVÁ, A. 2011. *Teória verejnej voľby*. Bratislava: Ekonóm, 2011. 283 s. ISBN 978-80-225-3325-6.
20. DCMS. 2011. Government Olympic Executive London 2012 Olympic and Paralympic Games Annual Report February 2011. [online]. London. 39 s. [cit. 2016.09.15.]
Dostupné na internete:
<https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/77633/DCMS_GOE_annual_report_february_2011.pdf>.
21. DE GUEVARA, L. M. – COLLIER, X. – ROMANI, D. 1994. The image of Barcelona in the international press. In *The Keys to Success (De MORAGAS M. and BOTELA M. (eds))*. University of Barcelona, Barcelona, 1995. ROCHE M. Mega-events and urban policy. *Annals of Tourism Research*, 1994, roč. 21, č. 1, s.1–19.

22. DE KNOP, P. – STANDEVEN, J. 1999. Ready for action. In *Sport Management*, 1999, r. 19, č. 5, s. 18–20.
23. DIMITROV, D. et al. 2006. *Die makroökonomischen Effekte des Sports in Europa , Studie im Auftrag des Bundeskanzleramts, Sektion Sport, Wien*. [online]. Wien. [cit. 2015.05.04.] Dostupné na internete: http://www.sportministerium.at/files/doc/Studien/MakroeffektedesSportsinEU_Final_korrektur.pdf.
24. DOBSON, N. - HOLLIDAY S. - GRATTON C. 1997. Football came home. *Sport Management*, 1997, r. 17, č. 5, s. 16–19.
25. EITZEN, D. S. 1996. Classism in sport: the powerless bear the burden. *Journal of Sport and Social Issues*, 1996, r. 20, č. 1, s. 95–105.
26. ESSEX S. - CHALKLEY B. Olympic Games—catalyst of urban change. In *Leisure Studies*, 1998, r. 17, č. 3, s. 187–206.
27. EUROPEAN BANK FOR RECONSTRUCTION AND DEVELOPMENT. 2014. *Economic impact of the 2014 Sochi Winter Olympics*, [online]. cit. 2016.01.04.] Dostupné na internete <http://www.ebrd.com/pages/news/press/2014/140205.shtml>.
28. EUROPEAN COMMISSION. 2014. *Sport as a growth engine for EU economy*. [online]. Brusel. [cit. 2016.03.02.] Dostupné na internete: http://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-14-432_en.htm.
29. EUROPEAN COMMISSION. 2007. *White Paper - White Paper on Sport*. [online]. Brusel. [cit. 2015.05.02.] Dostupné na internete: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:52007DC0391&from=EN>
30. EUROSTAT. 2016. *Sports goods*. [online]. Brusel. cit. 2014.12.10 Dostupné na internete: http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Archive:Jewelry,_musical_instruments,_sports_goods,_toy_production_statistics_-_NACE_Rev._1.1.
31. FAINSTEIN, S. 2008. *Megaprojects in New York, London and Amsterdam*: IJURR, s. 768–785.
32. FERENC WEICKER & CO. 2002. *Impact of 2010 Olympic Winter Games and Paralympic Games on Vancouver's Inner City Neighbourhoods*. Ferenc Weicker & Co., Vancouver, 2002
33. FLYBJERG, B. et al. 2016. *The Oxford Olympics Study 2016: Cost and Cost Overrun at the Games*. In *Saïd Business School WP 2016-20*. [online]. 2016. [cit. 2016.10.25.] Dostupné na internete: <https://eureka.sbs.ox.ac.uk/6195/1/2016-20.pdf>

34. FLYBJERG, B – STEWART, A. 2012. Olympic Proportions: Cost and Cost Overrun at the Olympics 1960-2012. In *Saïd Business School Working Papers, Oxford: University of Oxford*. s. 23.
35. FLYBJERG, B. - BRUZELIUS, N. - ROTHENGATTER, W. 2003. *Megaprojects and risk*. Cambridge: Cambridge Univ. Press.
36. FOUNDATION FOR ECONOMIC & INDUSTRIAL RESEARCH. 2015. The impact of the 2004 Olympic Games on the Greek economy. 2015. Athnes. 110 p. [cit. 2016.10.08.] Dostupné na internete:
<http://iobe.gr/docs/research/en/RES_05_F_15012015_REP_EN.pdf>.
37. FOTR, J. – PÍŠEK, M. 1986. Exaktní metody ekonomického rozhodování.. Praha: Academia, 1986, s.10. ISBN 21-013-86
38. GREENWELL, T.Ch. et al. 2014. *Managing Sport Events*. Champaign: Human Kinetics, 2014. 240 s. ISBN 9780736096119.
39. GETZ, D. et al. 2012. Hallmark events: Definition, goals and planning process. In *International Journal of Event Management Research*. ISSN 1838-0681, 2012, roč. 7, č. 1/2, s. 47-67.
40. GETZ, D. 1991. *Festivals, Special Events, and Tourism*. , New York: Van Nostrand Reinhold, 1991. 374 s. ISBN: 9780442237448.
41. HALL, k C. M. - HODGES J. 1998. The politics of place and identity in the Sydney 2000 Olympics: sharing the spirit of corporatism. In *Sport, Culture and Identity* (ROCHE M. (ed.)). Meyer and Meyer Verlag, Aachen, 1998.
42. HALL, C. 1994. *Tourism and politics*. New York, NY: Wiley.
43. HALL, C. 1989. The politics of hallmark events. In *G. Syme, B. Shaw, M. Fenton, & W. Mueller (Eds.), The planning and evaluation of hallmark events* (s. 219–241). Avebury: Vermont.
44. HAXTON, P.A., 1999, *The Perceived Role of Community Involvement in the Mega-Event Hosting Process: A case study of the Atlanta 1996 and Sydney 2000 Olympic Games*, Unpublished PhD Thesis, Sydney University of Technology, Sydney.
45. HEINEMANN, K. 1995. *Einfuerung in die Oekonomie des Sports*. Hofmann:1995. 292 s. ISBN: 978-3778015711.
46. HELEN, J. L. 2015. Sport mega-events and leisure studies, In *Leisure Studies*, r. 34, č. 4, s. 501-507, DOI: 10.1080/02614367.2014.986509
47. HELLENIC TOURISM BOARD. 2004. Tourists' arrivals in Greece. Hellenic Tourism Board, Athens, 2004.

48. HILLER, H. Harry. 2000. Mega-events, urban boosterism, and growth strategies: an analysis of the objectives and legitimations of the Cape Town 2004 Olympic bid. In *International Journal of Urban and Regional Research*, 2000, roč. 24, č. 2, 439–458.
49. HOBZA, V. et al. 2006. *Základy ekonomie sportu*. Ekopress: Praha, 2006. 191 s. ISBN: 80-86929-04-3.
50. HOOPER, I. 2001. The value of sport in urban regeneration. In *Sport and the City: the Role of Sport in Economic and Social Generation* (GRATTON C. and HENRY I. (eds)). Routledge, London, 2001.
51. HORCH, D.H. et al. 2014. *Besonderheiten der Sportbetriebslehre*. Springer-Verlag, 2014. 386 s. ISBN: 9783662434642.
52. HORIN, A. 1998. *Budget hotels balk at rooms for homeless during Games*. Sydney Morning Herald, 15 September 1998, 12.
53. HORIN, A. 1999. *State of despair haunts a score of western suburbs*. Sydney Morning Herald, 8 June 1999, 13.
54. HUANG, H. – HUMPHREYS, B.R. 2014. New sports facilities and residential housing markets. In *Journal of Regional Science*. ISSN: 1467-9787, roč. 54. č. 4. s 629-663.
55. HUGHES, H. 1993. Olympic tourism and urban regeneration. In *Festival Management and Event Tourism*, 1993, r. 1, č. 1, s. 157–162.
56. INGERSON, L. 2001. A comparison of the economic contribution of hallmark sporting and performing events. In *Sport and the City: the Role of Sport in Economic and Social Generation* (Gratton C. and Henry I. (eds)). Routledge, London, 2001. ISBN 0-415-24349-1.
57. IOC. 2005. *Technical Manual on Venues – Design Standards for Competition Venues* [online]. 2005 [cit. 2016.09.11.] Dostupné na internete: <https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&cad=rja&uact=8&ved=0ahUKEwjC9MGBY7PQAhVos1QKHQUFAp4QFggdMAA&url=http%3A%2F%2Fwww.gamesmonitor.org.uk%2Ffiles%2FTechnical_Manual_on_Design_Standards_for_Competition_Venues.pdf&usg=AFQjCNFtjEgF3IJGEZwDQ4__d06YQ_2d5w&sig2=rGeVsDtj_F0S0sXL24WXRQ>.
58. IN GR. 2013. *Στα 8,5 δις. ευρώ το συνολικό ακαθάριστο κόστος των Ολυμπιακών Αγώνων του 2004* [online – in press]. [cit. 2016.09.30.] Dostupné na internete: <<http://news.in.gr/economy/article/?aid=1231231141>>.

59. IOC. 2004. *Candidature Procedure and Questionnaire / Table and Contents* [online]. 2004. [cit. 2016.10.03.] Dostupné na internete: <https://stillmed.olympic.org/Documents/Reports/EN/en_report_810.pdf>.
60. JABLONCKÝ, J. 2009. *ADD ON SANNA FOR EXCEL*. 2009.
61. JABLONSKÝ, J. – FIALA, P. – MAŇAS, M. 1994. *Viackriteriální rozhodování*. 1. vyd. Praha: Vysoká škola ekonomická v Praze, 1994, s. 33. ISBN 80-7079-748-7
62. JENNINGS, W. 2012. Why costs overrun: risk, optimism and uncertainty in budgeting for the London 2012 Olympic Games. In *Construction Management and Economics*. ISSN 0144-6193. roč. 30, č. 6, s. 455-462.
63. JINXIA, D. - MANGAN, J.A. 2008. Beijing Olympics Legacies: Certain Intentions and Certain and Uncertain Outcomes. In *The International Journal of the History of Sport*, roč. 25, č. 14, s. 2019-2040, ISSN: 0952-3367.
64. JONES, H. 1990. *The economic impact and importance of sport - a European study. Sport for all*. Proceedings of the World Congress on Sport for all, held in Tampere, Finland, 3-7 June 1990. 1991 pp. 563-569. ISBN: 0-444-81450-7.
65. KAVETSOS, G. 2012. The Impact of the London Olympics Announcement on Property Prices. In *Urban Studies*. ISSN 0042-0980. roč. 49, č. 7, s. 1453-1470.
66. KANG, S. – PERDUE, R. 1994. Long-term impact of a mega-event on international tourism to the host country: a conceptual model and the case of the 1988 Seoul Olympics. In *The Journal of International Consumer Marketing*, 1994, r. 6, č. 3/4, s. 205-225.
67. KEMP, J. 2002. *Beyond the Games: Assessing the Impact of the 2002 Olympic Winter Games and the Future of Utah tourism*. Utah Division of Travel Development, Utah, 2002.
68. KITCHEN, T. 1996. Cities and the 'world events' process. In *Town and Country Planning*, 1996, r. 65, č. 11, s. 314-317.
69. KLIMKO, P. 2017 The Economic impact of mega sports events. In *Ekonomické rozhľady : vedecký časopis Ekonomickej univerzity v Bratislave*. Bratislava : Ekonomická univerzita v Bratislave, 2017. ISSN 0323-262X, 2017, roč. 46, č. 2, s. 149-159.
70. KOTLÍKOVÁ, H, SCHWARTZHOFFOVÁ, E. 2008. *Nové trendy akcií a událostí v cestovním ruchu* Praha: Ministerstvo pro místní rozvoj ČR, 2009. 93 s. ISBN 978-80-87147-05-4.

71. KOMISARCHNIK, M. – FENN, A.J. 2010. Trends in Stadium and Arena Contruction, 1995-2015. Colorado College Working Paper No. 2010-03. In *Electronic Journal*. ISSN: 1556-5068, s. 1-53. č. 4.
72. KPMG CZ. 2012. *Koncepce financování sportu v ČR*. [online]. Bratislava: KPMG CZ, 13. apríla 2012. [cit. 2016.01.13.] Dostupné na internete: <http://www.olympic.cz/financovani/docs/koncepce_financovani_sportu_prezentace_v9a.pdf>.
73. KPMG SK. 2012. *Koncepcia financovania športu v SR*. [online]. Bratislava: KPMG SK, december 2012. [cit. 2016.01.10.] Dostupné na internete: <https://www.olympic.sk/userfiles/files/Publikacie/koncepcia_financovania_portu_v_sr-watermark-25358.pdf>.
74. KSSJ. 2003. Red. J. Kačala – M. Pisárčiková – M. Považaj. Bratislava: Veda 2003. 4. dopl. a upr. vyd. 985 s. ISBN 80-224-0750-X.
75. KURSCHEIDT, M. 2009. *Ökonomische Analyse von Sportgroßveranstaltungen : ein integrierter Evaluierungs- und Management-Ansatz am Beispiel von Fußball-Weltmeisterschaften*: dizertačná práca. Paderborn: Paderborn University, 2009, 417 s.
76. KURSCHEIDT, M. 2006. *Effizienzprobleme der Implementierung öffentlicher Sportförderpolitik in der repräsentativen Demokratie: Eine institutionen- und politökonomische Analyse*. In E. Thöni, M.-P. Büch & E. Kornexl (Hrsg.), *Effektivität und Effizienz öffentlicher Sportförderung* (S. 41-58). Schorndorf: Hofmann, 2006. 193 s. ISBN: 978-3-7780-8368-0.
77. LEE, S. 2001. A review of economic impact study on sport events. In *The Sport Journal*, ISSN: 1543-9518. 2001. ročník 4, č.2, s. 307-327.
78. LEEDS, M., - Von ALLMEN, P. 2014. *The economics of sports*. Harlow: Pearson Education Limited, Harlow, 2014. 459 s. ISBN: 978-0-13-302292-6.
79. LENSKEYJ, J. H. 2000. *Inside the Olympic Industry: Power, Politics and Activism*. State of New York University Press, Albany, 2000.
80. LOCOG REPORT. 2012. *Official Report of The XXX Olympics*. [online]. London: Butler Tanner & Dennis. 317 p. [cit. 2016.10.10.] Dostupné na internete: <https://stillmed.olympic.org/Documents/Reports/Official%20Past%20Games%20Reports/Summer/ENG/2012-RO-S-London_V2.pdf>. ISBN 978-1-119-97314-0.
81. LONDON DATASTORE. 2016. *Unemployment Rate, Region*. [online]. London. [cit. 2016.09.26.] Dostupné na internete: <<https://data.london.gov.uk/dataset/unemployment-rate-region>>.

82. MAFLAS, M. – THEODORAKI, E. – HOULIHAN, B. 2004. Impacts of the Olympics Games as mega-events. In *Municipal Engineer*. ISSN: 0965-0903. ME3, s. 209-220.
83. MAIER, G. - TÖDTLING. 1997. *Regionálna a urbanistická ekonomika : teória lokalizácie a priestorová štruktúra*. 1. vyd. Bratislava : Elita, 1997. ISBN 80-8044-044-1
84. MANKIW, N.G. 2011. *Principles of Economics*. South-Western College Pub, 2011. vyd. 6, 888 s. ISBN: 978-0538453059.
85. MASTERMAN, G. 2009. *Strategic Sports Event Management*. Elsevier Butterworth: Heinemann, 2009. 354 s. ISBN: 9781856175234.
86. MATHESON, V. 2008. Mega-Events: The Effect of the World's Biggest Sporting Events on Local, Regional, and National Economies. In *The Business of Sports*. r. 1, č.1 , s. 81-99.
87. MIGUELEZ, F. – CARRASQUER, P. 1995. *The repercussion of the Olympic Games on labour*. In *The Keys to Success (DE MORAGAS M. and BOTELA M. (eds))*. Centre d'Estudis Olímpics i de l'Esport, Universitat Autònoma de Barcelona, Barcelona, 1995.
88. MINISTRY OF LABOR. 2015. *Employment by Industry Time Series*. [online]. Australia. [cit. 2016.09.15.] Dostupné na internete: <<http://lmip.gov.au/PortalFile.axd?FieldID=1463647>>.
89. MOLLOY, E. – CHETTY, T. 2015. The rocky road to legacy: Lesson from the 2010 FIFA World Cup South Africa Stadium Program. In *Project Management Journal*. . ISSN:1938-9507, roč. 46. č 3. s 88-107.
90. MORPHET, J. 1996. The real thing. In *Town and Country Planning*, 1996, r. 65, č. 11, s. 312–314.
91. MOSSBERG, L. 1997. The event market. In *Annals of Tourism Research*, 1997, r. 24, č. 3, s. 748–751.
92. MULLER, M. 2014. What makes an event a mega-event? Definitions and sizer. In *Leisuer Studies*. ISSN 0261-4367. 2015. roč. 34, č. 6, s. 627-642.
93. MULLER, M. 2015. The Mega-Event Syndrome. , In *Standort*. ISSN 0174-3635, roč. 39, č. 4, s. 120–126.
94. NATIONAL AUDIT OFFICE OF AUSTRALIA. 1998. Performance Audit Report. [online]. New South Wales. 169 p. [cit. 2016.10.10.] Dostupné na

- internete:<http://www.audit.nsw.gov.au/ArticleDocuments/131/62_Sydney_Olympic_Games.pdf.aspx?Embed=Y>,
95. NATIONAL STATISTICS. 2016. *Guide to Gross Value Added*. (GVA) [online] United Kindgom. [cit. 2016.04.13.]. Dostupné na internete: <<http://webarchive.nationalarchives.gov.uk/20160105160709/http://www.ons.gov.uk/ons/guide-method/method-quality/specific/economy/national-accounts/gva/index.html>>.
 96. NOVOTNÝ, J. 2011. *Sport v ekonomice*. Wolters Kluwer: 2011. 512 s. ISBN: 9788073576660.
 97. ODA. 2014. *Annual Report and Accounts 2013–14*. [online] 2014. London: Williams Lea Group. 84 p. [cit. 2016.10.08.] Dostupné na internete: <https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/336720/ODA_AR_2014_Low_res_composite.pdf>. ISBN 9781474105040.
 98. OLIPHANT, R. 2013. Sochi: chaos behind the scenec of world's most expensive Winter Olympics. In *Daily Telegraph*. [Online]. London. [cit. 25.9.2014]. Dostupné na internete: <<http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/europe/russia/10414885/Sochi-chaos-behind-the-scenes-of-worlds-most-expensive-Winter-Olympics.html>>.
 99. PALVARINI, P. – TOSI, S. 2013. Globalisation, stadiums and the consumerist city: The case of the new Juventus stadium in Turin. In *European Journal for Sport and Society*.ISSN: 1613-8171, roč. 10, č. 2. s. 161-180.
 100. PITTS, B.G. - FIELDING, L. - MILLER, L.K. 1994. Industry segmentation theory and the Sport Industry: Developing a Sport Industry Segment Model, In *Sport Marketing Quaterly*. ISSN 1061-6934. 1994. roč. 3, č. 1, s. 15-24.
 101. PORTER, P. – FLETCHER, D. 2008. The Economic Impact of the Olympic Games: Ex Ante Predictions and Ex Poste Reality. In *Journal of Sports Management*, r. 22, č. 4, s 470-486. ISSN 08884773
 102. PREUSS, H - KURSCHEIDT, M - SCHUTTE, N, 2009. *Ökonomie des Tourismus durch Sportgroßveranstaltungen. Eine empirische Analyse zur Fußball-Weltmeisterschaft 2006*. Wiesbaden: GWV Fachverlage GmbH, 2009. 295 s. ISBN 978-3-8349-1955-7.
 103. PREUSS, H. 2004. *The economics of staging the Olympics: A comparison of the Games, 1972–2008*. Cheltenham: Edward Elgar Publishing. 332 s. ISBN 9781781008690

104. PREUSS, H. 1998. Problemizing the Arguments of the Opponents of Olympic Games. Unpublished paper, Johannes Gutenberg-University Mainz, Germany, 1998.
105. PYO, S. – COOK, R. – HOWELL, R. 1988. Summer Olympic tourism market: learning from the past. In *Tourism Management*, 1988, r. 9, č. 2, s. 137–144.
106. RAND CORPORATION. 2014. *Do Workplace Wellness Programs Save Employers Money?* Santa Monica. [online]. cit. 2016.24.4. Dostupné na internete: <http://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/research_briefs/RB9700/RB9744/RAND_RB9744.pdf>.
107. REHÁK, S. – STOFKO, M. 2012. Lokálne ekonomické vplyvy MS 2011 v ľadovom hokeji v Bratislave. In *Zborník z prvého česko-slovenského workshopu mladých ekonómov v Beluškých Slatinách 2012: Belušké Slatiny 5.10.2012* [elektronický zdroj]. Bratislava: Ekonóm, 2012. ISBN 978-80-225-3498-7. s. 1-15.
108. RIGAURD, A. 1997. „*Olympia 2004 Arbeitsbeschaffungsmaßnahme*“ NOK-report (3), 22.
109. RITCHIE, J. R. 1984. Assessing the impact of hallmark events: conceptual and research issues. In *Journal of Travel Research*, 1984, r. 23, č. 2, s. 2–11.
110. ROBERTS, K. 2004. *The leisure industries*. Houndmills: Palgrave Macmillan.
111. ROCHE, M. 2000. *Mega-events and modernity*. London: Routledge
112. ROGERS, S. – BLIGHT, G. 2012. London 2012: what's the real price of the Olympic games? Visualised. [online – in press]. 2012. [cit. 2016.10.15.] Dostupné na internete: <<https://www.theguardian.com/sport/datablog/interactive/2012/jul/26/london-2012-price-olympic-games-visualised>>.
113. ROTH, P. 1990. *Sport sponsoring*. Bindung: Druckerei Schoder, 1990. 474 s. ISBN: 3-478-21172-7.
114. RUTHEISER, D. 1996. *Imagineering Atlanta*. New York, NY: Verso.
115. SALTZMAN, A. 1996. „If not the gold, how about a paycheck?“ In *US News and World Report*. roč. 120 č. 18, s. 72.
116. SANDY, R. et al. 2004. *The economics of sport: an international perspective*. Palgrave Macmillan, 2004. 347 s. ISBN 0-333-79272-6.
117. SHAMUKOV, M. 2014. „Sochi welcomes 2014 Winter Olympics with traditional Russian hospitality“. In *intar-tass.com*. Archivované z originálu zo dňa 2014-02-24. [cit. 2015.05.04.].

118. SCHIMMEL, K. S. 1995. Growth politics, urban development, and sports stadium construction in the United States: A case study. In *The Stadium and the City* (BALE J. and MOEN O. (eds)). Keele University Press, Keele, 1995.
119. SMITH, A. 2009. Theorising the relationship between major sport events and social sustainability. In *Journal of Sport and Tourism*. ISBN 1477-5085, roč. 14, č. 2-3, s. 109-120
120. SOCOG REPORT. 2001. *Official Report of The XXVII Olympic*. [online]. Fyshwick: Paragon Printers Australasia. 2001. 420 p. [cit. 2016.10.05.] Dostupné na internete: <<http://library.la84.org/6oic/OfficialReports/2000/2000v1p3.pdf>>. ISBN 0-9579616-1-8.
121. SOLBERG, H.A. – PREUSS, H. 2007. Major Sport Events and Long-Term Tourism Impacts. In *Sport Management*, 2007, r. 21, č. 2, s. 213-234.
122. SPORTS-ECON-AUSTRIA. 2012. *Study on the Contribution of Sport to Economic Growth and Employment in the EU*. [online] Austria. [cit. 2015.07.013.] Dostupné na internete: <<http://ec.europa.eu/sport/library/studies/study-contribution-spors-economic-growth-final-rpt.pdf>>.
123. STATE OF UTAH. 2000. *2002 Olympic Winter Games: Economic, Demographic and Fiscal Impacts. Governor's Office of Planning and Budget*, Utah, 2000.
124. STEVENS, T. – BEVAN, T. 1999. Olympic legacy. In *Sport Management*, 1999, r. 19, č. 9, s. 16–19.
125. STOREY, K. & HAMILTON, L. C. 2003. Planning for the impacts of mega-projects. In *R.Ramussen & N. Koroleva (Eds.), Social and environmental impacts in the north. Netherlands: Kluwer Academic Publishers*.
126. SZYMANSKI, S. 2006. *Handbook on the Economics of Sport*. Edward Elgar Publishing, 2006. 830 s. ISBN: 9781847204073.
127. ŠÚSR, 2017. Základné ukazovatele za ubytovacie zariadenia cestovného ruchu SR za rok 2017. [cit. 2018.03.25.] Dostupné na internete: <https://www.ahrs.sk/images/%C5%A0tatistika/2017/Zakladne_ukazovatele_za_ubytovacie_zariadenia_cestovneho_ruchu_SR_za_rok_2017.pdf>.
128. TAYLOR, P. – GRATTON, CH. 2002. *The Economics of Sport and Recreation: An Economic Analysis*. Routledge, 2002. Vyd. 2. 256 s. ISBN 9781135824891.
129. TEIGLAND, J. 1999. Mega-events and impacts on tourism; the predictions and realities of the Lillehammer Olympics. In *Impact Assessment and Project Appraisal*. r. 17. č. 4. 305-317. ISSN 1461-5517

130. THE IRISH SPORT COUNCIL, 2009. *Report and Financial Statements*. [online]. Dublin. [cit. 2015.12.02.] Dostupné na internete: <https://www.irishsportsCouncil.ie/About_Us/Annual_Reports/2008_Annual_Report_ENG.pdf>.
131. THORNE, R., & MUNRO-CLARK, M. 1989. *Hallmark 2007 as an excuse for autocracy in urban planning: A case study. Planning and Evaluation of Hallmark Events*, s. 154–171.
132. TOMLINSON, A. - YOUNG, Ch. 2006. *National Identity and Global Sports Events: Culture, Politics, and Spectacle in the Olympics and the Football World Cup*. New York: SUNNY Press, 2006, 244 s. ISBN 9780791466155.
133. TOOHEY, K. – VEAL, A. J. 2000. *The Olympic Games: A Social Science Perspective*. CABI Publishing, Wallingford, 2000. 348 s. ISBN: 9781845933463.
134. TRAIL, G. T. et al. 2003. Sport Spectator Consumption Behavior. In *Sport Marketing Quarterly*. ISSN: 1061:6934, 2003. roč. 12 č. 1, s. 8-10.
135. TUDGE, R. 2003. The impacts of the Olympics on existing travel in Sydney. *Traffic Engineering and Control*, 2003, r. 44, č. 1, s. 28–30.
136. TRUNO, E. 1995. Barcelona: city of sport. In *The Keys to Success (DE MORAGAS M. and BOTELLA M. (eds))*. Centre d'Estudis Olímpics i de l'Esport, Universitat Autònoma de Barcelona, Barcelona, 1995.
137. WESTERBEEK, H. – TURNER, P. – INGERSON, L. 2002. Key success factors in bidding for hallmark sporting events. In *International Marketing Review*. ISSN 0265-1335, 2002, roč. 19, č. 3, s 303-322.
138. WHITSON, D. – MACINTOSH, D. 1996. The global circus: international sport, tourism, and the marketing of cities. In *Journal of Sport and Social Issues*. ISSN: 0193-7235. roč 23, č. 2, s 278–295.
139. WILSON, H. 1996. What is an Olympic city? Visions of Sydney 2000. In *Media, Culture and Society*, r. 2, s. 13–18.
140. WORLD BANK (a). 2016. *Cash surplus/deficit (% of GDP)*. [online]. [cit. 2016.09.26.] Dostupné na internete: <<http://api.worldbank.org/v2/en/indicator/GC.BAL.CASH.GD.ZS?downloadformat=excel>>.
141. WORLD BANK (b). 2016. *GDP (current US\$)*. [online]. [cit. 2016.09.26.] Dostupné na internete:

- <<http://api.worldbank.org/v2/en/indicator/NY.GDP.MKTP.CD?downloadformat=excel>>.
142. WORLD BANK (c). 2016. *International tourism, expenditures (% of total imports)*. [online]. [cit. 2016.09.26.] Dostupné na internete: <<http://api.worldbank.org/v2/en/indicator/ST.INT.XPND.MP.ZS?downloadformat=excel>>.
143. WORLD BANK (d). 2016. *International tourism, number of arrivals*. [online]. [cit. 2016.09.26.] Dostupné na internete: <<http://api.worldbank.org/v2/en/indicator/ST.INT.ARVL?downloadformat=excel>>.
144. WORLD BANK (e). 2016. *International tourism, receipts (% of total exports)*. [online]. [cit. 2016.09.26.] Dostupné na internete: <<http://api.worldbank.org/v2/en/indicator/ST.INT.RCPT.XP.ZS?downloadformat=excel>>.
145. WORLD BANK (f). 2016. *Unemployment, total (% of total labor force) (modeled ILO estimate)*. [online]. [cit. 2016.09.26.] Dostupné na internete:
146. <<http://api.worldbank.org/v2/en/indicator/SL.UEM.TOTL.ZS?downloadformat=excel>>.
147. WORLD DATA ATLAS. 2014. *Beijing - Registered Unemployment Rate in Urban Areas*. [online]. [cit. 2016.09.26.] Dostupné na internete: <<https://knoema.com/atlas/China/Beijing/Unemployment-Rate>>.

Prílohy

Príloha a) Vstupné dáta pre príslušné kritériá

Prílohy

Príloha a) Vstupné dáta pre príslušné kritériá

Tabuľka 1: Športové náklady na atléta

	Športové náklady (mld. USD)	Počet Atlétov (n)	CsrcNoa
Sydney	1,78	10 651	0,16
Atény	6,79	10 625	0,63
Peking	6,44	10 942	0,58
Londýn	7,46	10 568	0,70

Zdroj: SOCOG report (2001), ATHOC report (2005), BOCOG report (2009), LOCOG report (2012), National Audit Office of Australia (1998),, Foundation for Economic & Industrial research (2015) , China's General Office of the National Audit Office (2009), ODA Annual Report (2014)

Tabuľka 2: Športové náklady na obyvateľa

	Športové náklady (mld. USD)	Počet obyvateľov (n)	CsrcNoi
Sydney	1,78	19,15	93
Atény	6,79	20,12	337,26
Peking	6,44	1332,5	4,86
Londýn	7,46	63,7	117,07

Zdroj: SOCOG report (2001), ATHOC report (2005), BOCOG report (2009), LOCOG report (2012), National Audit Office of Australia (1998),, Foundation for Economic & Industrial research (2015) , China's General Office of the National Audit Office (2009), ODA Annual Report (2014)

Tabuľka 3: Čistý zisk OH

	Príjmy (mld. USD)	Výdavky (mld. USD)	RnR (mld. USD)
Sydney	2,02	1,69	0,33
Atény	2,96	3,16	-0,19
Peking	3,12	3,31	-0,18
Londýn	3,01	2,94	0,06

Zdroj: SOCOG report (2001), ATHOC report (2005), BOCOG report (2009), LOCOG report (2012)

Tabuľka 4: Rozdiel čistých príjmov a športových nákladov

	Príjmy (mld. USD)	SRC (mld. USD)	RnSrc (mld. USD)
Sydney	1,69	1,78	-0,08
Atény	3,16	6,78	-3,62
Peking	3,31	6,44	-3,12
Londýn	2,94	7,45	-4,50

Zdroj: SOCOG report (2001), ATHOC report (2005), BOCOG report (2009), LOCOG report (2012)

Tabuľka 5: Podiel čistých príjmov k priemerným výdavkom na OH

	Príjmy (mld. USD)	Priemerné príjmy (mld. USD)	RnAne
Sydney	1,69	2,78	0,61
Atény	3,16	2,78	1,13
Peking	3,31	2,78	1,19
Londýn	2,94	2,78	1,06

Zdroj: SOCOG report (2001), ATHOC report (2005), BOCOG report (2009), LOCOG report (2012)

Tabuľka 6: Podiel čistých príjmov k priemerným čistým príjmom na OH

	Príjmy (mld. USD)	Priemerné výdavky (mld. USD)	RnAnr
Sydney	1,69	2,79	0,60
Atény	3,16	2,79	1,13
Peking	3,31	2,79	1,18
Londýn	2,94	2,79	1,05

Zdroj: SOCOG report (2001), ATHOC report (2005), BOCOG report (2009), LOCOG report (2012)

Tabuľka 7: Nárast cestovného ruchu rok po skončení OH v mld. USD

	Počet turistov po skončení OH	Počet turistov počas OH	ThabToy
Sydney	4,85	4,93	-0,75
Atény	14,76	13,31	1,45
Peking	50,87	53,04	-2,17
Londýn	31,06	29,28	1,78

Zdroj: World Bank (2016d), SOCOG report (2001), ATHOC report (2005), BOCOG report (2009), LOCOG report (2012)

Tabuľka 8: Nárast výdavkov medzinárodného cestovného ruchu v OH roku

	Výdavky cestovného ruchu v OH roku	Výdavky cestovného ruchu rok pred OH	TiEb
Sydney	9,95 %	10,10 %	-0,15 %
Atény	4,69 %	4,94 %	-0,24 %
Peking	3,15 %	3,14 %	0,02 %
Londýn	8,43 %	8,37 %	0,06 %

Zdroj: World Bank (2016c), vlastné spracovanie autora

Tabuľka 9: Nárast výdavkov medzinárodného cestovného ruchu rok po OH

	Výdavky cestovného ruchu rok po OH	Výdavky cestovného ruchu počas OH	TiEa
Sydney	10,13 %	9,95 %	0,19 %
Atény	4,57 %	4,69 %	-0,12 %
Peking	4,24 %	3,15 %	1,09 %
Londýn	8,42 %	8,43 %	-0,01 %

Zdroj: World Bank (2016c), vlastné spracovanie autora

Tabuľka 10: Nárast príjmov medzinárodného cestovného ruchu v OH roku

	Príjmy cestovného ruchu počas OH	Príjmy cestovného ruchu pred po OH	Tiyb
Sydney	15,50 %	17,20 %	-1,70 %
Atény	26,24 %	29,43 %	-3,19 %
Peking	2,73 %	2,96 %	-0,23 %
Londýn	5,97 %	5,63 %	0,33 %

Zdroj: World Bank (2016e), vlastné spracovanie autora

Tabuľka 11: Nárast príjmov medzinárodného cestovného ruchu rok po OH

	Príjmy cestovného ruchu pred OH	Príjmy cestovného ruchu počas OH	Tiay
Sydney	15,70 %	15,50 %	0,20 %
Atény	26,11 %	26,24 %	- s0,13 %
Peking	3,17 %	2,73 %	0,44 %
Londýn	6,61 %	5,97 %	0,64 %

Zdroj: World Bank (2016e), vlastné spracovanie autora

Tabuľka 12: Výdavky turistov vyššie ako priemer za ostatné OH

	Výdavky turistov počas OH (USD)	Priemer výdavkov za OH (USD)	TsHA
Sydney	1300	993,75	1,30
Atény	975	993,75	0,98
Peking	350	993,75	0,35
Londýn	1350	993,75	1,35

Zdroj: SOCOG report (2001), ATHOC report (2005), BOCOG report (2009), LOCOG (2012) report, ODA Annual Report (2014)

Tabuľka 13: Počet OH turistov vyšší ako priemer za ostatné 4 OH

	Počet turistov počas OH	Priemerný počet turistov	TnA
Sydney	394 000	576 000	-182 000
Atény	415 000	576 000	-161 000
Peking	654 000	576 000	78 000
Londýn	841 000	576 000	265 000

Zdroj: SOCOG report (2001), ATHOC report (2005), BOCOG report (2009), LOCOG report (2012)

Poznámka: údaje o turistoch, ktorí navštívili hostiteľské mesto, a ktorí uviedli, že prišli do krajiny aj preto, aby videli OH

Tabuľka 14: Pomer prenocovaní, ktoré turisti strávia počas OH k počtu dní, ktoré prenocujú mimo konania OH

	Počet prenocovaní počas OH	Počet prenocovaní mimo OH	Tni
Sydney	13	12	1,08
Atény	9,5	9	1,05
Peking	12	11	1,09
Londýn	11	9	1,22

Zdroj: SOCOG report (2001), ATHOC report (2005), BOCOG report (2009), LOCOG report (2012), Foundation for Economic & Industrial research (2015), China's General Office of the National Audit Office (2009), ODA Annual Report (2014)

Tabuľka 15: Počet turistov OH

	Tn
Sydney	394 000
Atény	415 000
Peking	654 000
Londýn	841 000

Zdroj: SOCOG report (2001), ATHOC report (2005), BOCOG report (2009), LOCOG report (2012)

Poznámka: údaje o turistoch, ktorí navštívili hostiteľské mesto, a ktorí uviedli, že prišli do krajiny aj preto, aby videli OH

Tabuľka 16: Miera nezamestnanosti hostujúcej krajiny počas OH

	Miera nezamestnanosti hostujúcej krajiny počas OH	Miera nezamestnanosti hostujúcej krajiny pred OH	Ucyb
Sydney	6,3 %	6,9 %	-0,6
Atény	10,5 %	10,3 %	0,2
Peking	4,4 %	3,8 %	0,6
Londýn	8 %	7,8 %	0,2

Zdroj: World Bank (2016f), Ministry of Labor of Australia (2015), Bakas – Papapetroue (2012), World Data Atlas (2014) , London Datastore (2016)

Tabuľka 17: Miera nezamestnanosti hostujúcej krajiny po OH

	Miera nezamestnanosti hostujúcej krajiny po OH	Miera nezamestnanosti hostujúcej krajiny počas OH	Ucya
Sydney	6,8 %	6,3 %	0,5
Atény	8,9 %	10,5 %	-1,6
Peking	4,4 %	4,4 %	0
Londýn	7,5 %	8 %	-0,5

Zdroj: World Bank (2016f), Ministry of Labor of Australia (2015), Bakas – Papapetroue (2012), World Data Atlas (2014), London Datastore (2016)

Tabuľka 18: Počet predaných lístkov v mil. kusoch

	Ts
Sydney	6,7
Atény	3,58
Peking	6,5
Londýn	10,99

Zdroj: SOCOG report (2001), ATHOC report (2005), BOCOG report (2009), LOCOG report (2012)

Tabuľka 19.:Počet nepredaných lístkov v mil. kusoch

	Celkový počet lístkov (mil.)	Počet predaných lístkov (mil.)	TsNt
Sydney	7,6	6,7	0,9
Atény	4,65	3,58	1,06
Peking	6,8	6,5	0,3
Londýn	11,3	10,99	0,31

Zdroj: SOCOG report (2001), ATHOC report (2005), BOCOG report (2009), LOCOG report (2012)

Tabuľka 20: Priemerný predaj lístkov v mil. kusoch

	Počet predaných lístkov	Priemerný predaj lístkov	Tsa
Sydney	6,7	6,49	0,20
Atény	3,58	6,49	-2,91
Peking	6,5	6,49	0,01
Londýn	10,99	6,49	4,49

Zdroj: SOCOG report (2001), ATHOC report (2005), BOCOG report (2009), LOCOG report (2012)

Tabuľka 21: Vyšší príjem z predaja lístkov ako priemerný predaj v mil. USD

	Príjem z predaja lístkov	Priemerný príjem z predaja lístkov	Trha
Sydney	758,4	567,02	191,38
Atény	286,08	567,02	-280,94
Peking	203,66	567,02	-363,36
Londýn	1019,94	567,02	452,92

Zdroj: SOCOG report (2001), ATHOC report (2005), BOCOG report (2009), LOCOG report (2012)

Tabuľka 22: Predaj lístkov v hostujúcej krajine a v zahraničí

	Predaj lístkov v hostujúcej krajine	Medzinárodný predaj	ThsIts
Sydney	0,77 %	0,13 %	0,64 %
Atény	0,72 %	0,16 %	0,56 %
Peking	0,7 %	0,16 %	0,54 %
Londýn	0,76 %	0,12 %	0,63 %

Zdroj: SOCOG report (2001), ATHOC report (2005), BOCOG report (2009), LOCOG report (2012)

Tabuľka 23: Rozdiel v predaji lístkov v hostujúcej krajine a súčet predaja lístkov sponzorom + IOC

	Predaj lístkov v hostujúcej krajine	Predaj lístkov sponzorom + IOC	ThsSI
Sydney	0,77 %	0,1 %	0,67 %
Atény	0,72 %	0,12 %	0,6 %
Peking	0,7 %	0,12 %	0,57 %
Londýn	0,76 %	0,11 %	0,65 %

Zdroj: SOCOG report (2001), ATHOC report (2005), BOCOG report (2009), LOCOG report (2012)

Tabuľka 24: Rozdiel v predaji lístkov v hostujúcej krajine a súčtu predaja lístkov v zahraničí, sponzorom + IOC

	Predaj lístkov v hostujúcej krajine	Súčet medzinárodného predaja, predaja sponzorom + IOC	ThsSIII
Sydney	0,77 %	0,23 %	0,54 %
Atény	0,72 %	0,28 %	0,44 %
Peking	0,7 %	0,29 %	0,41 %
Londýn	0,76 %	0,23 %	0,52 %

Zdroj: SOCOG report (2001), ATHOC report (2005), BOCOG report (2009), LOCOG report (2012)

Tabuľka 25: Priemerná cena lístka za sledované OH

	Priemerná cena lístka počas OH (USD)	Priemerná cena lístka za všetky OH (USD)	Tpha
Sydney	113,19	79,30	33,88
Atény	79,88	79,30	0,58
Peking	31,33	79,30	-47,97
Londýn	92,80	79,30	13,50

Zdroj: SOCOG report (2001), ATHOC report (2005), BOCOG report (2009), LOCOG report (2012)

Tabuľka 26: Pomer štadiónov k novopostaveným štadiónom

	Celkový počet štadiónov	Počet novopostavených štadiónov	SnN
Sydney	30	14	2,14
Atény	35	23	1,52
Peking	37	12	3,08
Londýn	31	7	4,42

Zdroj: SOCOG report (2001), ATHOC report (2005), BOCOG report (2009), LOCOG report (2012)

Tabuľka 27: Pomer štadiónov k dočasným štadiónom

	Celkový počet štadiónov	Počet dočasných štadiónov	SnT
Sydney	30	6	5
Atény	35	3	11,66
Peking	37	8	4,62
Londýn	31	9	3,44

Zdroj: SOCOG report (2001), ATHOC report (2005), BOCOG report (2009), LOCOG report (2012)

Tabuľka 28: Pomer štadiónov k starým štadiónom

	Celkový počet štadiónov	Počet starých štadiónov	SnO
Sydney	30	10	3
Atény	35	9	3,88
Peking	37	17	2,17
Londýn	31	15	2,06

Zdroj: SOCOG report (2001), ATHOC report (2005), BOCOG report (2009), LOCOG report (2012)

Tabuľka 29: Náklady na štadióny vyššie ako priemer

	Celková cena za štadióny (mld. USD)	Priemerné náklady na štadión (mld. USD)	ScIA (mil. USD)
Sydney	1,16	1,98	0,58
Atény	3,51	1,98	1,76
Peking	2,17	1,98	1,09
Londýn	1,10	1,98	0,55

Zdroj: SOCOG report (2001), ATHOC report (2005), BOCOG report (2009), LOCOG report (2012)

Tabuľka 30: Podiel populácie na dobrovoľníka

	Populácia (mil.)	Počet dobrovoľníkov	Vp
Sydney	19,15	46 967	407,79
Atény	20,12	45 000	447,27
Peking	1332,5	100 000	13 250
Londýn	63,7	70 000	910

Zdroj: SOCOG report (2001), ATHOC report (2005), BOCOG report (2009), LOCOG report (2012)

Tabuľka 31: Pomer divákov sledujúcich ostatné OH vyšší ako počet divákov sledujúcich predchádzajúce OH

	Počet divákov sledujúcich OH (mld.)	Počet divákov sledujúcich nasledujúce OH (mld.)	Ahalo
Atlanta	-	3,2	-
Sydney	3,6	3,2	1,12
Atény	3,9	3,6	1,08
Peking	4,7	3,9	1,20
Londýn	3,7	4,7	0,78

Zdroj: SOCOG report (2001), ATHOC report (2005), BOCOG report (2009), LOCOG report (2012)